

5/43
6Bde

DANUBIUS PANNONICO- MYSTICUS,

Observationibus

GEOGRAPHICIS, ASTRONOMICIS,
HYDROGRAPHICIS, HISTORICIS,
PHYSICIS

PERLUSTRATUS

Et in sex Tomos digestus

AB ALOYSIO FERD. COM. MARSILI

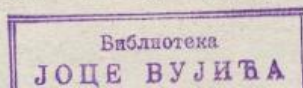
Socio Regiarum Societatum Parisiensis, Londinensis, Monspeliensis.

TOMUS PRIMUS.

HAGÆ COMITUM, Apud P. Gosse, R. CHR. ALBERTS, P. DE HONDT.
AMSTELODAMI, Apud HERM. UYTWERF & FRANÇ. CHANGUION.

M. D. CC. XXVI.

PRÆFATIO.

LECTOR HUMANISIME.

Emum in lucem publicam prodit opus, quod viginti duos annos in tenebris jacuit: Dulcem in eo componendo laborem reddidit beneficentia Cæsaris LEOPOLDI, qui suorum inter armorum victorias illud aggredi mihi dedit. Verùm cùm ab eo loco factorum injuriâ dejectus fuero, ubi in quo me ipsius clementia locaverat, eò durius, atque acerbius accidit, ipsum ante hoc tempus publicare non posse. Adempta enim fuit & voluntas, & facultas omnis idem typis tradendi, cùm necessaria quies animo meo, ingruentibus undequaque calamitatibus, adempta fuerit; ingentesque curæ, ut in id incumberem, prohibuerunt. Ecquis igitur secum reputare potuisset, inter tot vitæ meæ infortunia, lucem ei ullo tempore videndam esse? Attamen contigit, quod vix credibile fuit, ac vix sperandum. Fortunæ hujusmodi causam accipe, humanissime Lector. In Angliam, & in Hollandiam profectus, colligendi gratiâ quæ deerant ad perficiendum Institutum Scientiarum, & Artium Bononiæ, (hoc autem opus in causâ fuit, cur Institutum istud componerem) Amstelodamum, ac Londinum me contuli. A Regiâ hujus Academiâ plures rationes accepi, cur opus hoc absolverem, perficeremque; ibi verò a Societate quâdam Typographorum causâ ad id agendum data fuit potissima, cùm ad ejus editionem quoscunque necessarios sumptus ipsi se facturos receperint.

Quamobrem reversus in patriam, e diuturno pulvere ipsum eduxi, & manum ei supremam imposui. Habes igitur, amice Lector, opus

P R Æ F A T I O.

non expectatum. At heu! quàm varium, quàmque diverſum ab illo, quod initio fuit, quodque, ſi res proſperæ conſtitiffent, futurum erat! ſtatueraſ enim, promiſeraſque in Prodromo ejuſdem Operis olim edito, ipſius frontem glorioſo nomine Cæſaris inſignire, cùm plurimas ipſe mihi, eaſque honeſtas, & utiles provincias injunxiſſet, quas ego feliciter obeundo, laborem hunc quoque meum feliciter obire potui. Verumtamen jam honor iſte defecit. En miſerum opus, Tutore ac Mæcenate deſtitutum. Tutorem alium, Mæcenatem alium ipſi comparare, haud æquum ſanè videtur, cùm unius Cæſaris ſit, unique Cæſari debeatur. Nemini ergo dicatum ſit, neque patrociniſ ullius innixum. Spero enim fore, humaniſſime Lector, ut faciliùs, atque libentiùs opem ei feras præſentiffimam, & in ejus cauſâ non tam Judicis vices geras, quàm Advocati. Itaque hoc tibi, ejusque honorem, etiam atque etiam commendo. Equidem detexi quod potui, in idemque congeſſi. Noviffimæ Imperatoris CAROLI Victoriæ, cùm ad ulteriores Regiones progreſſæ fuerint, alia eruditis videnda præbe- bunt, alia conſideranda, & quæ a me viſa, & conſiderata fuerunt, exactè corrigenda. Res enim omnino remotas, e ſuâ, ut ita dicam, barbarie primus exemi; propterea veniam merere videor mihi, ſi nec omnia eruerim, nec omnino correctâ. Si qua verò, humaniſſime Lector, in hoc opere cernes non eadem prorſus eſſe, quæ promiſſa fuerunt in Prodromo, id actum fuiſſe ſcias, cum quia parva nonnullorum mutatio ad rem facere videbatur, tum quia multorum elapſa fuit memoria ob longum temporis intervallum, quo varias inter vitæ meæ vi- ces, occulta, & neglecta jacuerunt. Interim quid Opus hoc ſit, & circa quæ verſetur, ſequenti elencho indicabitur; latiùs autem intelli- getur ex iis, quæ ſingulis tomis præmiſſa ſunt. Vale.

T O M U S I.
I N T R E S P A R T E S
D I G E S T U S

GEOGRAPHICAM, ASTRONOMICAM,
HYDROGRAPHICAM.

T O M I P R I M I P R Æ F A T I O.

Ciat in primis Lector, me in hoc Opere Tractum illum hujus fluminis exhibere, qui meis observationibus discussus est. Tractum hunc bifariam oculis subjicio. Primò in integrâ Mappâ, 2^{dò}. in 14. Sect. In eâ uno intuitu quæ in cæteris sparsa sunt, collecta conspiciuntur; in his majori, & curâ, & proportionem singula ostenduntur expressa.

In hac igitur primâ parte Civitates, Arces, Pagos, ac cætera loca non insigniora modò, sed etiam obscura exhibeo; ubi tamen monendum, Pagos, aliosque minùs celebres Vicos, sicut & Insulas quasdam se ita habere, ut illi pro diversitate temporum, ratione incrementi, & decrementi aquarum, sive uberioris, deteriorisve annui proventus, locum haud rarò mutant, & aliò transferantur, hæ verò partim aquis obtegantur, emergant partim, cum Coloni olim profugi in Continentem denuo se recipiunt.

Antiquitatum quoque monumenta militaria, ea quidem tantum quorum ad ripas Fluminis hujus magna copia conspicitur, his Mappis cernuntur depicta, quorum vestigia Romanam testantur adhuc potentiam.

Hæc omnia in Mappâ generali communi quodam singulis speciebus caractere expressa, in sectionibus autem formæ genuinæ aliquantò convenientiora, expressissima verò, & ad vivum efficta, sicuti & reliqua, quæ ad evitandam confusionem in hoc volumine omittuntur, in speciali de Antiquitatibus Tomo demonstrantur.

Oportet paucis ut ostendam quâ methodo in designandis locorum distantis usus fuerim.

Advertendum me non æqualem ubique curam in hoc negotio adhibere potuisse, ob inæqualem fortunæ conditionem, quâ labor meus processit in hoc Opere colligendo. Viennæ enim usque ad confluentes Tibisci, quò cum exercitu Cæsareo liber patebat aditus, hoste non adversante, non modò omnia in terrâ solertiùs recognoscere, sed locorum quoque distantias observationum cœlestium beneficio corrigere, & ritè disponere datum erat. Dein Vidinum usque cum exercitu Cæsareo proficiscens, sed non diù hac permanente fortunâ, cœlestibus observationibus destitutus, reliquo autem tractu commoditate non juxta votum usus, sed modò navi, modò curru, aut equo vectus, inter suspectos Barbaros, quod ad meum negotium

faciebat, subripiebam. Præcipuè in tractu illo inter arcem Philleum posito in Serviâ superiori ad ripam nostri Fluminis, & confluxum fluminis Jantra, in eâ navi, qua Constantinopolin versùs devehebar, clandestinas annotationes effingebam.

Observationes præcisas institui Cœlestes ad Geographicum usum, quatenus mihi datum est, idque totum collegi in secundâ parte hujus Tomi, quam Astronomicam voco, in qua methodum exponam, qua usus fui, Præfatione præmissâ.

Lector igitur in justâ dispositione partis illius tractûs, quæ Principiis Astronomicis nititur, tantum ponat fiduciæ, quantum ea desiderat; in reliquis verò quantum ipsimet tribuendum judicarit industriæ; quamquam iidem etiam omnes illi, qui a terris petuntur modi locorum distantias dimetiendi, operam etiam accuratissimam fallant, & labore omni exhausto, nihil nisi incertitudinem relinquant; quidquid alii jactent, quòd scilicet Mappas in lucem proferant profundâ diligentia compactas, easque non unius regionis, nec unius tantum ex quatuor Terræ partibus, sed totius Terrarum Orbis, quæ tamen postmodum futuræ sunt domesticorum parietum ornameto potius, quàm rerum Geographicarum rudimento.

Demum hoc Opere in suam, ac publicam utilitatem utatur, idque non tanti facere me credat, quin sentiam inesse multa, quæ corrigi, deesse, quæ valeant suppleri.

M A P P Æ
GEOGRAPHICO-
DANUBIALES.

M A P P A M I N T E G R I C U R S U S D A N U B I I.

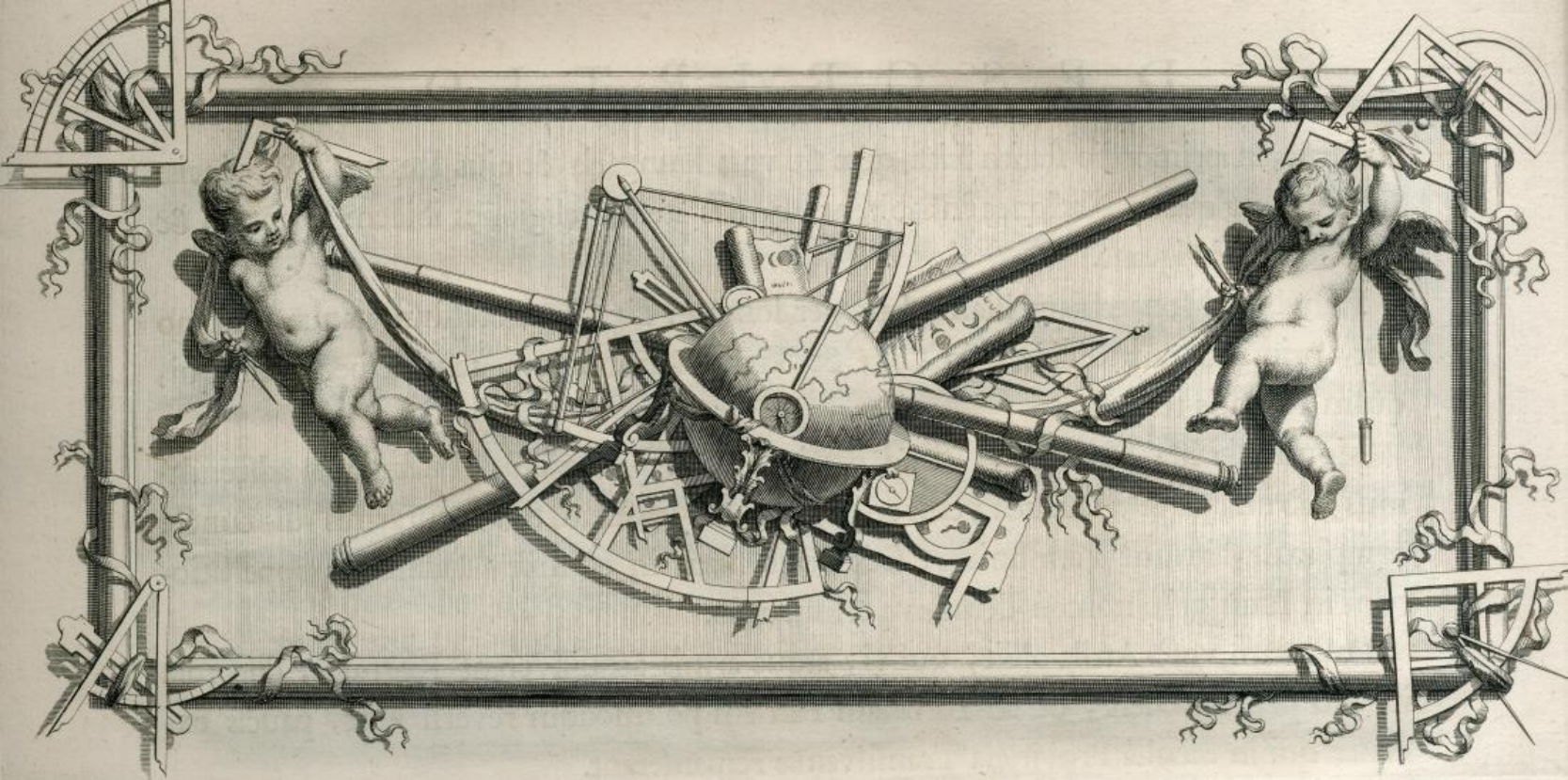
Pportunum duxi, Mappam integri cursûs Danubii præmittere, ut inde colligat Lector terminum a quo, ac terminum ad quem Fluminis istius a nobis examinati. Omnibus sanè liquet terminum a quo recentem videlicet Collemberg fuisse veterem Cætium Montem assurgentem supra Viennam, Cæsaris Metropolim, & in priscâ Geographiâ punctum exstitisse limitaneum Noricum inter Pannoniamque superiorem, alter verò ad quem, videlicet Jantra Fluvius, qui ab Hæmo Monte brevi cursu, & exiguâ mole in Danubium confluit, non adeò patet, nec in Geographiis quibuscumque Cartis adeò distinctus est, ut nequeat obscuritate Lectorem involvere, respectu integri cursûs Danubii ab ejus fontibus super Abnobe in recenti Serviâ usque ad Mare Euxinum modò nigrum.

In hac Mappâ, quæ hîc ponitur, error iste de medio tollitur, & licèt præter primaria flumina confluentia tam supra terminum a quo, quàm ad quem, desint denominationes Provinciarum, nihilominus clarior apparebit tractus noster, quem distinguimus nominibus recentium Provinciarum, & Regionum ad utramque ripam, ut a cæteris, in quibus nihil notatum est, tractus ipse dignoscatur.

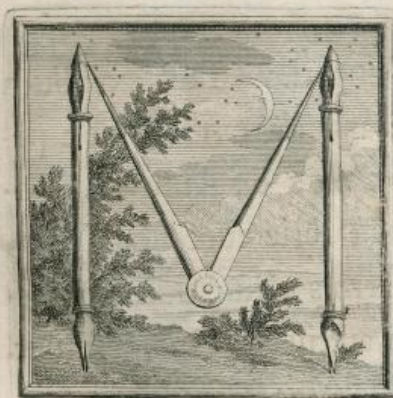
Terminus a quo notatus est nomine recentis Collemberg, antiquitus Montis Cætii, & per transversum scinditur Danubius a lineâ, quod idem fit in termino ad quem Jantræ tali nomine pariter signato.

Æquum duximus exhibere quæ sint ripæ Cis, & Trans-Danubiales, quoniam hac divisione utimur ubi necesse est in hoc Opere.

Distinctio fit per verba Cis, & Trans-Danubiales, & ulterius per colores, quoniam in Cis-Danubiali rubro, in Trans-Danubiali flavo colore utimur: Cis, & Trans-Danubiales autem regiones nuncupamus existentes in utrâque Parte a Danubii ripis remotâ.

P A R S P R I M A
 GEOGRAPHICA
 D E
 HUNGARIÆ
 M O N A R C H I A.

Ihi visum est, sicuti subjectum operis præsentis Danubius, ab altero sui, in viciniâ Montis Cætii, limite, usque ad suum terminum, ubi in Pontum Euxinum se exonerat, semper defluit, & per Hungariam, & alia Regna, atque Provincias subditas Hungariæ Monarchiæ, verba facere de eadem Monarchiâ Hungariâ, tam in extensione suâ, quàm & varias quod respicit Nationes inhabitantes, ac subjectas potentissimæ eidem Coronæ, ac divisionem ipsiusmet Gubernii tam temporalis, quàm Ecclesiastici: ita ut quivis ad perlustrandas Sectiones istas Danubii ac-

cessurus, in primordio statim sciat, quæ sit vera Hungaria, & ejus Regna, & Provinciæ subditæ, ac quales Nationes inhabitent, quales item Religiones ibidem colantur, & quæ leges ibi vigeant.

Danubius Monarchiam istam planè per longum dividit: necessum itaque omnino erit, primariò eam dividere in Cis, & Trans-Danubialem, tam respectu antiqui, quàm recentis temporis.

Monarchia ista Hungarica, si ad originem, ac prima ejus fundamenta adscendamus, ab unâ parte tribuenda venit animo illius Tyranni Attilæ, qui armis suis cuncta complexus, invasit Pannoniam, sedemque suam in eâ fixit, Pannoniæ appellationem in Hungariæ nomen demum permutando.

Postquam verò Attila obiit, qui vi, atque armis acquisiverant Regnum, discordiâ iterum pessumdedere, & ad Barbaram Patriam postmodum reversi sunt, paucis exceptis qui in Siculiâ Provinciâ Transilvaniæ remanserant.

Elapso tum aliquo tempore, progenies illa Scytarum, quæ sub Attilâ eò venerat, non immemor divitiarum, ac fertilitatis Terræ Hungariæ, sub septem Ducibus illuc redire maluit; postquam pedes, ac dominium fixerant in Transilvaniâ.

Inde igitur descendentes denuo ad Pannoniæ partes, in memoriam Hunnorum dictas Hungaricas, Regnum, ac Provincias eas inter se diviserunt.

Atque sub istis divisionibus mansit gubernium Hungariæ, quousque placuit omnipotenti Deo, tot divisiones sub uno Rege unire, ac fidei orthodoxæ subjicere. Primus Rex Monarchiæ Hungariæ fuit S. Stephanus, a quo omnes Reges usque huc descenderunt, debitam venerationem erga Fundatorem semper observantes.

Quot vexationes, ac discrimina habuerit Monarchia Hungarica, non minùs propter diffidia Gentis, quàm æmulationem Exterorum, Historiæ satis demonstrant: ad ultimas quoque calamitates redacta fuisset, æquè per occasum Imperii Græci, ac ortum Ottomanici Imperii, nisi Deus adstitisset LEOPOLDO Cæsari, qui majori ex parte Hungariæ Monarchiæ antiqua sua Jura, ac Dominia restituit, conculcatâ Turcarum immanitate.

A primo fundatore Hungariæ S. Stephano usque ad novissimum Regem LEOPOLDUM, inter tot vicissitudines, incrementa ac decrementa varia habuit Potentia Hungarica.

Incrementum insigne fuit sub Ludovico primo Rege Hungariæ. Post excidium autem fatale Patriæ Hungariæ in conflictu Mochacensi, ea gloria tantum non periit, quam in curam tamen suam iterum resumpsit LEOPOLDUS ex Austriacâ Domino latè hodie imperans, eidem Coronæ Hungariæ longâ serie successor datus, qui Prædecessorum suorum Regna acquisita, prudentiâ ac armis adhuc dum conservat. Ac si quid adhuc pristinæ dignitatis huic Regno deest, idem, auxiliante Deo, restituet.

Vera Hungaria igitur divisâ est, ut ante diximus, per fluentem Danubii in Cis, & Trans-Danubialem, respectu nempe ad Viennam habito.

Limites veræ Hungariæ Cis-Danubialis, sunt, ab Oriente Danubius, a Meridie Dravus fluvius, ab Occidente Montes Syriæ, & Austria inferior, a Septentrione item Danubius.

Limites veræ Hungariæ Trans-Danubialis sunt, ab Oriente Transilvania, & Valachia, ad Septentrionem Montes Carpathici, ad Occasum & Meridiem Danubius. Regna ad Monarchiam Hungaricam spectantia Cis-Danubialia sunt, Slavonia, Servia, Bosna, a nonnullis sub nomine Rama indicata, Croatia, Dalmatia, Bulgaria. Trans-Danubium ad Hungariæ Monarchiam spectat, Regnum Cumania. Sed hoc Regnum hodiernâ constitutione dividitur, in Valachiam, Moldaviam & Bucsciak, quæ Bessarabia.

Ex Provinciis denique ad Coronam Hungaricam spectantibus, nobilissima est Transilvania, quæ est Dacia Mediterranea, sicuti Walachia Cisalpina, uti & Moldavia. Hungaris Transilvania denominatur Erdelii; haud dubiè a VII. Urbium numero, vel certè a VII. castris, quæ a VII. Ducibus Hunnorum, seu Hungarorum, in ultimo eorum ex Scythiâ egressu, in eâ locata fuerunt. Et est Regio rerum omnium, quæ sustentandæ vitæ hominum sunt necessariae, feracissima.

Divisum est quoque Regnum Hungariæ in Comitatus, qui sunt certi districtus, & veluti quædam Provinciæ; quorum singuli habent separatas sedes suas judicarias, ac tribunalia, conventus, seu congregationes; imò & peculiaria aliqua statuta, Magistratusque, ac Officiales: cujusmodi sunt, Supremus Comitatus Comes, Vice-Comes, duodecim Assessores, Judices Nobilium, Jurati, & Notarii; ita tamen ut & Prælati, Nobiles, & Ablegati Civitatum Regiarum liberarumque uniuscujusque Comitatus, iisdem conventibus & congregationibus omnes interesse possint, suæque vota habeant; & quandoque etiam sub pœnâ adesse debeant. Magnitudo eorum Comitatum non est eadem, sed alius alium superat amplitudine.

Numerus eorum diversus a diversis ponitur. Bonfinius numerat 57. Verbocius 63. Ranzanus 73. Molnarus numerum eorum extendit ad 74. Nonnulli etiam ad 75; sed includunt simul Transilvaniam.

Diversitas autem hæc, enumerandis Comitatibus Hungariæ, inde orta est, quòd aliqui Auctores acceperint strictè Hungariam, aliqui latius sumptam, & prout alias quoque Provincias ad Coronam Hungariæ spectantes complectitur. Alii solum eos Comitatus, qui aut nondum aut non omnino a Turcis subacti sunt. Alii promiscuè omnes. Alii pro suæ constitutionis tempore. Alii autem pro eo, quo erat Hungaria in summo flore. Fatendum tamen est aliquorum Comitatum, per varias bellorum revolutiones, nomina prorsus interiisse, vel plures in unum coaluisse.

Omnia vera ista Regna sub se comprehendunt, partim Nationem Hungaram, quæ sunt reliquiæ Scytarum; partim Walacam, quæ videtur potius esse derivata ab Italâ Gente pro Colonis istuc translatâ; testante id illorum Idiomate, moribus, ac symbolis: partim Saxoniam, quæ fuit translatio Gentis Germanicæ.

Slava verò Natio, quæ Regna Galliciae, Ludomeriae, totam Bulgariam, Ser-
viam, Bosnam, Dalmatiam, Sclavoniam, & magnam partem veræ Hungariae in-
colit, & quidquid Gentium, aut Terrarum est in parte Cis-Danubiali, genera-
liori appellatione vocatur Illyrica, particulari verò juxta denominationem Regno-
rum, ubi habitant. In Trans-Danubiali parte nomen habet ea Natio Rutheno-
rum, Roznaki.

Regnum itaque Hungariae primævum piusquam ad eam amplitudinem, ac tan-
tum Dominum aliorum Regnorum pervenire potuerit, sub auspiciis D. Stephani,
tot Jura, tot Leges, tot Officia, tam pro Gubernio temporali, quàm spiritali, si-
bi dederat, quantum tunc temporis necessum fuerat: postmodum tamen, ac pro-
gressu temporis in immensum se ampliaverunt.

Jura ac Leges ad nos non spectant, Officia tamen tam in Ecclesiasticis, quàm tem-
poralibus concisè denominabimus; & quidem in Ecclesiasticis, ubi agnoscitur pietas
Gentium erga Deum; sunt Archiepiscopus Strigonienfis, Primas Regni, & sum-
mus Cancellarius, cum suis Suffraganeis VI. Archiepiscopus Coloczensis, cum suis
Suffraganeis Episcopis IX. Strigonienfis præterea sunt Præposituræ, sub Coronâ
Hungariae, numero 87. Abbatiae, numero 114. Capitula.

In sæcularibus, quæ Monarchiam hanc Hungaram ferè totam absolvunt, Officia
Majora sunt; Palatinus Regni Hungariae, & Palatini Vices Gerens: Judex Curiae Regni
Hungariae, & Judicis Curiae Vices Gerens: Tabernariorum Magister, & Magistri Taber-
nariorum Vices Gerens: Personalis Præsentiae Regiae: Cancellarius Regni Hungariae, sive
Cancellarius Aulo-Hungaricus, & Vice-Cancellarius. Porro sunt quatuor Protonotarii,
seu Judices, in Regno, unus Palatini, qui ejusdem Sigillum habet: duo verò persona-
les, & hi non habent Sigillum apud se, sed Regium Sigillum tenet ipse Personalis.

Personæ Tabulae Regiae, seu Judices Sedis Judiciariae Regis, sunt. I. Palatinus.
II. Judex Curiae. III. Cancellarius a secretis, qui est Archiepiscopus Strigonienfis,
vel ejusdem locum Tenens. IV. Magister Tabernariorum. V. Unus aliquis ex
Baronibus Regni. VI. Tres Episcopi. VII. Personalis. VIII. Vice-Palatinus.
IX. Vice-Judex Curiae. X. Quatuor Protonotarii Regni. XI. Prælatus Tabulae
Regiae. XII. Baro Tabulae Regiae. XIII. Duo Assessores Regii, seu Tabulae Ma-
joris & Minoris. XIV. Duo Assessores Archiepiscopales. XV. Fiscus, seu Di-
rector causarum Fiscalium Regiarum.

Bani Croatiae, præter istos, sunt quoque Sclavoniae, & Dalmatiae Vayvodæ, si-
ve Gubernatores Transilvaniae. Erant & antehac etiam Banatus in Hungariâ, ut-
pote Zeurinienfis, & Machovienfis, qui etiam inter Barones Regni, & quidem,
statim post Judicem Curiae, & Croatiae Banum, suas habuerunt sessiones.

In œconomicis, Aulae Regiae sunt Officiales, summus Thesaurarius, Camerae
Quæstor, seu Præses, alio nomine Præfectus Camerae Hungaricae: Vice-Præses
Confiliarii.

In militaribus, Aula Regia habet, Capitaneos Generales; supremos Capitaneos, Capitaneos.

Nomine Regni sunt duo Conservatores, seu Custodes Sacræ Coronæ. Item Nobiles Baronales, sive Barones Regni Hungariæ.

Iis autem isti sunt gradus. I. Magister Tabernariorum. II. Magister Pincernarum Regalium. III. Magister Janitorum Regalium. IV. Magister Cubiculariorum Regalium. V. Magister Agasonum Regalium. VI. Magister Dapiferorum. VII. Magister Curia Regiæ. Tum Comes Posoniensis, atque Comes Temesvariensis.

Hæc primoribus labiis degustasse sit fatis. Hinc enim colligitur qualia Regna Terrarum limitibus hisce contineantur; quales item Nationes Regna ista incolant; qualem Originem Gens eadem habuerit. Quandoquidem hîc in præsens tantum generalem quandam ideam dare volumus de magnâ extensione Monarchiæ Hungariæ.

D E

DANUBII ET HYMNO.

D E

CÆTIO MONTE.

NEC NON DE VARIIS

P R O V I N C I I S

E T

R E G I O N I B U S ,

QUÆ CIRCA IDEM FLUMEN EXISTUNT.

Ihi de Danubio differenti, haud abs re videtur pauca saltem verba de nomine facere: instituti enim ratio nostri non patitur, ut longum de levi re sermonem habeamus, & jubet, ut in magis necessariis jam propositis insistamus ac immoremur.

Danubii Ethimon ab Eustathio quodam in comentario suo in Dionisii Geographiam ponitur.

Qui modò a nobis Danubius scribitur, in antiquis Inscriptionibus ac Monetis exstat Danuvius. Ortographia hæc obsolevit jampridem, communiterque Danubius dicitur. Et, quamvis idem a Germanis *Tona*, ab Hungaris *Donara*, a Turcis *Duna* dicatur, vocabula tamen hæc idem sonant, Danubiumque significant, qui pro variis Incolarum linguis diversimodè pronunciatur.

Quod magis ad rem nostram facit, Fluvius idem modò sub Danubii, modò sub Istri nomine venit, pro diversis, quas alluit ac præterlabitur, Regionibus. De discrimine agunt Pomponius, Ptolomeus, Plinius, sed præ omnibus Strabo, cujus ego sententiæ calculum libens adjicio. Et revera æquius videtur exprimere discrimen

crimen inter Danubium, & Istrum, naturâ sejunctum ob mutationem motûs, latitudinis, & gravitatis; cùm Danubius violento identidem, ac rapido motu effertur, a Cataractis autem egressus, unâ cum Istri nomine gravem quoque sumat motum, in lato alveo, nec admodum declivi; quæ porro circumstantiæ a Danubio fecernunt Istrum.

Deveniamus nunc ad propositum nostrum: & quoniam Danubius examinatus a nobis, exordium sumit a Monte Cætio, nonnulla de hoc Monte dicamus.

Mons iste Cæti, qui suis radicibus portiunculam ripæ Fluminis sternit, ab antiquis Geographis designatus fuit limes inter Noricum, & Pannoniam superiorem, novissimè verò inter Austriam superiorem & inferiorem. Hic gloriosissimum se jure ostentat, quòd sub dorso viam straverit LEOPOLDI & integræ Christianitatis exercitui ad Ottomannam aciem delendam, quæ præcipiti fugâ Viennensem obsidionem deseruit; unde prosperæ Turcarum res cæperunt labi & corruiere, qui, ultra sæculum, quot prælia tot victorias annumeraverant.

Quia verò nostrum Flumen, priusquam ipsam ingrediatur Hungariam, in parte Austriæ inferioris se præbet conspiciendum; de hac Provinciâ, ejusque & Hungariæ limitibus, pauca in præsentiarum præmittenda existimamus.

De Austriæ autem origine multa differere; sive quòd, pulsus ad Anisum flumen anno 791. Francorum, & ipsorum Teutonum robore sub Carolo Magno Imperatore, Avaribus, Hunnis, Slavis, adeoque limite illo Orientali longius promotus, Terræ tractus iste, Austria, *Ostrik*, sive Marchia Orientalis dici cæperit, hancque dignitatem hæreditario in Posteris jure primus sit adeptus S. Leopoldus ex illustri Comitum Babenbergensium stirpe oriundus; & cùm Marchionatus iste non adeo ultra Cætium montem eo tempore sese extenderit, eundem, post geminas clades Stephano II. Hungariæ Regi, fines suos infestanti, inflicta, ad hodiernam amplitudinem in ortum ipse produxerit; quòd que idem Marchionatus a Friderico I. Imperatore, postmodum anno 1156. in Ducatum sit evectus; & defuncto sine Liberis Friderico secundo Babenbergensi, Ducum postremo, a Rudolfo I. Habsburgensi, Imperatore, jure armorum sit occupatus, indeque a Serenissimâ Domo Austriacâ ad hoc usque tempus gubernetur; prolixo discursu recensere, nostri nec est instituti, nec Historiæ defunt, quæ ista copiosissimè referant.

Austriæ pars hæc, quæ a Monte Cætio ad Hungariam usque porrigitur, Pannoniæ superioris olim pars erat, a quâ utpote in angustius spatium restricta, & Hungariæ nomine nunc appellata, modernis temporibus separatur, fluminis Leytæ parte, quæ est inter Neustadt, & Territorium Edemburgense, ubi limites, a dicto flumine deflectentes, parum infra Pagum Wolfsthal, Danubium nostrum attingunt, & ad alteram ejus ripam transgressi, penes arcem Hungariæ Davanis, juxta Markam Flumen, continuantur.

Ad hunc igitur terminum usque, postquam undas suas devexit Danubius,

ac Germanum hætenus Solum, longo satis tractu irrigavit, Hungaricæ Monarchiæ ufui dehinc cedere incipit; quam cùm initio descripserimus, specialiori Geographiâ, five Topographicè, tractum nostrum Danubialem jam nunc ut perlustremus, & per quos Hungariæ Comitatus flumen grande istud defluat, aut quasnam Provincias aut Regna alluat, quæ ipsi Loca habitata, Civitates, Arces, Oppida, Pagi, quibus incolis habitata adjaceant, quænam Romanæ magnificentiæ monumenta, quænam Romanæ Antiquitatis vestigia juxta ipsum etiamnum conspiciantur, accuratiùs inquiramus, præsens Tomi hujus Pars Geographica postulat.

Primum igitur Hungariæ Comitatum Danubius noster, Austriâ egressus, attingit POSONIENSEM, a Posonio, ejus & Hungariæ Superioris Metropoli, ita appellatum: & ex parte rami Meridionalis, quo Insulam Schutt alteram, five Minorem amplectitur, MOSONIENSEM; quos dehinc inferiùs excipiunt, ad dextram, JAURINENSIS; ad sinistram verò, & illo quidem inferior, COMAROMIENSIS; inde sequitur STRIGONIENSIS, quem inter & prædictum Comaromiensem, hunc quidem (Strigoniensem) Cis-Danubialem, illum Trans-Danubialem, ex parte, medius Danubius noster interfluit, duorum dehinc semper Comitatum simul usibus cessurus. Sequuntur enim, & quidem ad ripam citeriorem, Strigoniensem excipiunt, ac ordine procedunt, PELISIENSIS, ALBENSIS, TULNENSIS, MOHACZENSIS, BARANIENSIS. Ripæ autem Danubii ulteriori adjacent, & proximè quidem Strigoniensem sequens, Comitatus UNDENSIS Major: dehinc, PESTIENSIS; SOLDIENSIS; BACSIENSIS; quibus & BODROKENSIS, fortè accensendus est, quem, palude Mostonkabara a Bacsenfi separatum, quidam ad Tibiscum usque, alii ultra, extendi volunt.

Jam verò, ubi, hausto infra Ofsek, flumine Dravo, ab Occasu veniente, augustiores trahere undas cœpit Danubius; ad partem citeriorem, SCLAVONIÆ REGNUM, & speciatim ejus Partes, Comitatum VALKONENSEM, & SIRMIUM alluit.

SCLAVONIÆ Limites, quòd ab Oriente sint Danubius, ab Austro Savus, Styria ab Occasu, & a Septentrione Dravus, nemo est qui ignoret.

Quod ad * SIRMIUM attinet, sciendum est, quòd in divisione Regni Hungariæ, propriè inter Comitatus numeretur; quamvis Nicolaus, Rex Bosnæ, filio suo Laurentio, sub specioso DUCATUS titulo, in Vyllak, quod hodie est ILLOK, hanc regionem assignaverit; testante hoc non minùs Bonfinio, quàm lapide sepulchrali, qui in templo S. Francisci, ibidem, prædicti Laurentii ossa tegit. Turcis, regio ista, Comitatus pariter erat, five, ipforum linguâ loquendo, Sangiakatus, quem Purpurati Budenses, ob frugum proventum largissimum, & loci

* SIRMIUM.] De hoc Joh. Sambuc. in rerum Hungaric. Appendice: „ Ad „ Opidum *Wlok*, primùm aperitur beata illa & fertilissima regio SIRMIENSIS, non vini solum totâ Septentrione laudatissimi, sed etiam rerum omnium quæ ad usum humanum pertinent, ferax. Mira ibi est locorum amœnitas, mi-

„ ra Soli fecunditas, incredibilis aëris temperies, &c.

Denominatio tractûs hujus est, a SIRMIO, quam Strabo & Ptolomæus hîc ponunt. Vid. Antiquitat. nostrar. tom.

loci delicias, sæpius in habitationem sibi felegerant. Includitur **SIRMIUM** inter Flumina Danubium Savumque; & amnem Vuca: & communiter hodierno tempore in partes montanam & planam dividitur; quarum hæc, propriè **SIRMIUM**, vulgò *Srim*; illa, quâ sane nihil amœnitate prius, *Frusca*, Incolis audit.

Trajecto igitur Savo, ubi idem Danubio miscetur, immediatè occurrit **SERVIA***, Regnum, quod, ad flumen usque Timok, terminum quippe ejusdem Regni Orientalem, Danubius noster, ad finistram præterlabitur, adeoque Limitem Regno Borealem præstat; Bulgariæ parte & Albaniâ, ad Meridiem; Bosnâ verò, mediante Flumine Drin, ab Occasu, ipsi conterminis. Distinguebatur olim **SERVIA**, iis scilicet temporibus, quibus proprios Reges agnovit, in duodecim Despotatus, sive Dominia, subdivisa singula in *Sud*, seu, ut probabilis est explicatio, in Provinciolas. Hodie verò, communi divisione, in Superiorem & Inferiorem, a Moravâ flumine distinguitur.

Regnum hoc Servia, ad eandem fluminis ripam, sequitur **BULGARIÆ** Regnum, quod verò Danubius noster, non eodem sub antiquo nomine, utpote quod superius jam ad Cataractas deposuerat, sed sub nomine **ISTRI**, ingreditur: id que non prius alluere cessat, quàm ipse vasto ore *Ponti Euxini* absorbeatur. Adeo Regnum istud **BULGARIÆ**, a flumine Timok, termino Occiduo, ad Mare Nigrum, in Orientem continuatur; Hæmo monte, versùs Austrum a Thraciâ; Danubio verò, seu potius Istro, Septentrionem versùs, a Valachiâ & Moldaviâ, idem separantibus.

Similiter, uti Servia hodiernis temporibus dividitur a flumine Jantra, Tractûs nostri Danubialis postremo termino, in Bulgariam superiorem, & inferiorem; quarum ultra illam, cùm nobis quidem Ister, fluere haud pergat; perlustratis ita, quæ citeriori ejus parti adjacent, Provinciis & Regnis; illarum quoque terrarum, quas, ulterioribus ripis existentes, præterlabitur, reliquam partem, nimirum a confluentibus inde Tibisci, jam nunc peragrabimus.

Bacciensem igitur Comitatum, **BANATUS TEMISVARIENSIS** excipit, qui a Fortalitio Temisvar ita appellatus, Danubio, a dextris præterfluenti, adjacet; & ad torrentem Cserna usque, qui penes Orsova, in Danubium se exonerat, & Banatum a Valachiâ separat, Orientem versùs porrigitur. Ad Meridiem, Danubius a Serviâ; ad Septentrionem, a Partibus Regni Hungariæ superioribus, Marusius, flumen; & a Transylvaniâ Montes eum distinguunt. Pars ejus inferior, Magno Comitatus **SOURINENSIS** cedit, qui, ad Alutam flumen olim excurrisse fertur, & in VIII. Districtus dividitur. Partium enim Regni inferiorum eundem Banatum olim fuisse, documenta tradunt.

VALA-

* **SERVIA**.] Ptolomæo, *Myfia* superior hinc incipit, aliis etiam *Rascia*, dicta. „ berti obitu elatus, Superiorem *Myfiam* populatus est: idque circa annum Christi Unde Bonfin. rer. Hungar. dec. 3. lib. 4. „ *RASCIA*, quam superiorem *My-* „ 1440. contigit.
„ *fiam* Veteres appellabant. Et paulò post. „ Amurathes, addito Regis Al-

* VALACHIA demum, ultimum ad partem istam ulteriorem locum occupat. Et est PRINCIPATUS, qui, ad Orientem, per fluvium Milkof, a Moldaviâ; ad Meridiem, per Danubium, a Serviâ inferiori, & Bulgariâ superiori; ad Occidentem, per dictum jam fluvium Cserna, a Banatu Temisvariensi; ad Septentrionem, per Alpes, a Transylvaniâ separatur.

Dividitur in Principatum, propriè sic dictum, & Banatum; quorum hic, a fluvio Cserna, usque Alutam flumen; ille, ab Alutâ flumine usque ad dictum fluvium Milkof, extenditur.

Tota Provincia, a Coronâ Hungaricâ dependet; & a Principe, a Provincialibus electo, Wayvodâ Incolis dicto, gubernatur; qui nunc est *Constantinus Brancovan de Bessarab*, a Portâ Ottomannicâ in Principatu suo confirmatus, cui & tributum annuum persolvit.

Lustratis jam Provinciis ac Regionibus, quæ Fluminis nostri beneficio fruuntur; sequitur, ut & Loca, eidem adjacentia, tam habitata, quàm deserta Antiqua, perquiramus. Illa, quæ habitantur, tali perlustrabimus ordine, ut, quæ sunt potiora aut digniora, nempe Urbes, Fortalitia, Arces, & similia Loca munita, toto tractu nostro Danubiali obvia, priori classe, secundum ordinem Provinciarum, recensenda sumamus: reliqua autem loca, minùs insignia, Oppida, Vicos, Pagos, & similia, classi posteriori reservemus. Quæ verò deserta, Antiqua Romanorum Monumenta, ad Danubium passim sparsa videntur, ipsâ statim Loca, circa quem reperiuntur, commemoratione, simul referamus.

* VALACHIA.] Strabo, in hoc *Valachie* loco fines Dacorum Orientales, & Getarum, ab illis tamen linguâ non differentium, Occidentales, ponit; hosque esse eos ipsos, quos ubi attingat Danubius, nomen suum transmutet in Istrum.

Superius, in Prefatione, in specie Cataractas, pro hoc mutationis loco, eundem Authorem posuisse indicavimus.

LOCA HABITATA INSIGNIORA,

Q U Æ

D A N U B I I

Tractus Noster alluit, sunt:

in

AUSTRIÀ INFERIORI.

VIENNA, Urbs totius Austriæ Metropolis; tot Imperatorum sede clarissima; a præterfluente ad Or-

tum, torrente *Wien*, sive *Widn*, sic appellata; subjacet (proprias enim tantum Observationes hinc referre placet;) Gradui Latitudinis 48. minut. 14.

Vid. SECT. I.

IN HUNGARIA.

COMITATU POSONIENSI.

POSONIUM; Hungaris *Poson*, Germanis, *Presburg*; Hungariæ superioris Metropolis; Urbs muris cincta, & pul-

crâ ac præ-altâ Arce munita; in quâ Regni Hungariæ Coronam asservari notatu dignum est.

Vid. SECT. II.

COMITATU JAURINENSI.

JAVARINUM; vulgò *Raab*; Urbs & Fortalitium munitissimum ad Arrabonis fluvii Confluentes positum; to-

tumque adeo hujus & Danubii aquis cinctum.

Vid. SECT. II.

COMITATU COMAROMIENSI.

COMAROMIUM; Oppidum, muris quidem haud cinctum; sed Fortalitio munitissimo, & quod Hosti Barbaro, nunquam se cessisse gloriatur, instruc-

tum. Infimam Insulæ majoris Schütt extremitatem occupat, quo loco nimirum divisus antea Danubius, in unum alveum recolligitur.

Vid. SECT. III.

COMITATU STRIGONIENSI.

(1) STRIGONIUM; Urbs moeniis circumdata; eminenti super monte ar-

(1) STRIGONIUM.] S. Stephani primi Regis Hungariæ, patria, & ab eo Metropolis constituta totius Regni.

Bis a Turcis captum, anno scilicet 1543. Rudolpho II. Imperatore; postremò tamen a Christianis anno 1683. feliciter recuperatum. Tartarorum olim gravissimam expugnationem prolixè describit Bonfin. dec. 2. Rer. Hungar. l. 8.

Anno 1001. S. Stephanus Ecclesiam Strigoniensem fundavit.

ce munita; Hungariæ Ecclesiarum Metropolis; & sede Archi-Episcopali clara. Sita est ad ripam Fluminis ulteriorem; Germanis, *Gran*, vocatur.

Vid. SECT. IV.

COMITATU PESTIENSI.

(2) VACIA; Oppidum quidem tantum, muris destitutum & apertum; in ulteriori ripâ Fluminis positum; interrim tamen eo saltem nomine notandum, quòd sede Episcopali claret.

Vid. SECT. IV.

(2) VACIA.] Hoc loco, quondam nemus fuisse ajunt, ab uno tantum Eremitâ habitatum, cui, VACIO, nomen erat, huncque Oppido nomen dedisse. Bonfin. dec. 2. l. 3.

Quàm crudeli impetu Tartari VACIAM expugnaverint; vid. eundem Bonfin. dec. 2. lib. 3.

* PESTUM; ad eandem, quâ Vacia, Fluminis ripam, & Budæ, è diametro opposita, mœniumque clausa circuitu, Urbs.

Vid. SECT. V.

* PESTUM.] Nomen imitatum Pesti quondam Italici, & a Pestanis fortasse militibus, vigente Imperio Romano, ædificatum, scribit Bonfinius.

Hanc Urbem Tartari, Ladislai IV. temporibus, anno circiter 1285. diripiunt; testante Abrah. Bakfeszay.

Simili item fato demolitus est, post prælium ad Mohacs, Solymannus, anno 1526.

COMITATU PELISIENSI.

(3) BUDA; Germanis *Ofen*; super monte, in citeriori ripâ Fluminis col-

(3) BUDA.] Nomen hoc Bonfinius derivat a Budicis, vetustissimis Scytharum Populis, qui cum Attilâ in Pannonias descenderunt. A quo tamen dissentit Nicol. Olahus, in suo Attilâ, scribens: Arcem illam, quam Attila prope Sicambriam, urbem ædificari à se coeptam, jussit Attilam nominari: frater ejus, *Buda*, spretâ fratris voluntate, è suo nomine vocavit BUDAM.

Tradit idem, *Ofen* à Germanis vocari, à furnis Calcis, quæ olim hic reperiabantur.

Budam, Turcæ, post insigne illud prælium Moacensè, inanem relictam comburebant, anno 1526. Item Solymannus anno 1541. denuo eam expugnavit.

locatum Fortalitium, & Urbs munitissima, Regum Hungariæ sede quondam celeberrima; ac thermis salubribus valde insignis, ac præ aliis eminens. Latitudinem ejus observare licuit, Gradd. 47. min. 24.

Vid. SECT. V.

COMITATU BACIENSI.

* COLOCZA; Oppidum, Archi-Episcopatu celebre, ad partem Danubii ulteriorem situm; sed quod non tam ipsum Flumen, quàm emissus ex illo Canalis quidam, Insulam *Sarkes* constituens, alluit.

Vid. SECT. VII.

* COLOCZA.] Bonfinius *Coletiam* vocat, ac de eà ita loquitur: „ In „ Tolnenfi Comitatu *Coletia* est, Metropolis quidem civitas, Metropolitamque „ habere solet non ignobilem. A Coletianis hoc nomen & fundamenta sumit, „ qui (ut Ptolomeus auctor est) sub Noricis, inter Savum & Dravum, non pro- „ cul a Patavio quondam habitaverunt. dec. r. l. r.

Jos. Moletius *Coloczam* interpretatur, quod Ptolomæo, *Carpis* nomine, venit; licet minùs rectè: cum Carpin Ptolomæus ad ripam Danubii citeriorem ponat; Colocza verò ad ulteriorem sit collocata.

BAJA; Oppidum, haud quidem munitum; sed Mercatorum, ex Transylvaniâ, in Croatiam, imò etiam in Italiam adventu, notissimum. Latitudo ejus deprehensa est, Gradd. 46. min. 10.

Vid. SECT. VIII.

S I R M I O.

ILLOK; olim *Villacum*, Ducatùs, si-ve Comitatus Sirmienfis Metropolis; Arx, edito super colle, posita; ad ripam citeriorem, Danubio imminens.

Varia hìc Antiquitatum Romanarum rudera, Inscriptiones, Columnarum fragmenta, reperire, fortunâ Nobis concedebatur.

Vid. SECT. X.

* PETRIVARADINUM; Arx & Fortalitium robustissimum, de summitate altissimæ ripæ Flumen despiciens; situ commodissimo, & 4. milliaria infra Illok, in finibus Cæsareis positum: quodque ideo, plures ac diversas belli vi-ces expertum, multo hætenus, tam Christiano, quàm Barbarorum sanguine, stetit.

Hujus è regione, in Comitatu scilicet Baciensi, celeberrimus ille Romanorum, Agger, Bodrok, vulgò *die Rõmer-Schanz* / paludi Danubiali adstructus, visitur.

Vid. SECT. XI.

* PETRIVARADINUM.] De hoc Joh. Sambuc. in rerum Hungar. appendice: „ Varadinum Petri est Oppidum, cum arce, Ecclesiæ Coloczenfi „ subiectum: quem locum, amisso Belgrado, pro Belgrado numeramus.

T O P O G R A P H I A

I N S E R V I A.

BELGRAD; *Alba Græca; Taurunum;* Germanis, Griechisch Weissenburg. Primum & Primarium hujus Regni Fortalitium, ad confluentes Savi, in altiori loco, caput exerens; operibus militaribus validissimum; Græci sedes Episcopi. Olim a Budâ, quando scilicet hæc Turcarum potentiæ adhuc suberat, dependere solebat.

Vid. SECT. XII.

SEMENDRIA; Urbs, post Albam Græcam, a quâ 4. milliaribus in Ortum, distat, totius Regni munitissima; & sede gaudens Episcopali, Græcâ.

Antiquitates Romanas passim hîc reperire datur.

Vid. SECT. XII.

I N B U L G A R I A.

VIDIN; Urbs, pro ratione Regionis, fatis munita; 6. millaria infra Timok fluvium proximè Danubio adjacet; Canali paludoso, quem Danubius emittit, eminus eam circumfluente.

Vid. SECT. XV.

* NICOPOLIS; aperta quidem, & murorum ambitu destituta; Bulgariae tamen Metropolis, & mercaturâ potissimum celebris; in cujus medio, super monticulo arx eminet; ad confluentes fluvii Ozuma, posita; in quâ Regni Præfectus, sive, Bassa, residere plerumque solet.

Vid. SECT. XVII.

* NICOPOLIS.] Cùm, ubi nunc est Nicopolis, circa eundem locum Ptolomæus collocet *Regianum*, hoc nomine olim appellatam esse Nicopolim, credibile est.

Cæterum, celebris est, maximo illo prælio, quod Sigismundum Hungariæ Regem, infeliciter quidem, cum Turcis commisisse, Bonfinius testatur, dec. 3. rerum Hungar. lib. 2.

I N V A L A C H I A.

TUREN; Arx, Nicopoli opposita, & hoc saltem nomine celebris, quòd, Præsidio Turcarum munita, fræni inf-

tar, Valachos in officio conservat.

Vid. SECT. XVII.

Sic igitur, Loca, quæ Flumen nostrum tangit, principaliora recensuimus; adeo ut, reliqua ut persequamur, superfit.

LOCA HABITATA
MINUS INSIGNIA
C I R C A
DANUBIUM
O C C U R R E N T I A.

Ommodiffimè autem, in CLASSE HAC POSTERIORI, processuri videmur, si cuncta alia Loca, minùs celebria, eo, quo ad utramque ripam procedunt, ordine, per totam Tractûs nostri longitudinem, adjectâ, singulis Locorum Paribus, distantîâ, in Tabulâ ostendamus.

Occurrunt itaque ad tractum nostri DANUBII,

I N A U S T R I A ;

E G R E S S I S

V I E N N A ;

RIPÂ CITERIORI.

[*Vid. SECT. I.*]

Distant.
Milliar.

Medii Milliaris distantîâ;

S. Marci Nosocomium.

Simering. Pagus.

EBERSDORFF; Aula Venatio-
num Imperatoris.

$\frac{1}{4}$.

Tom. I.

RIPÂ ULTERIORI.

[*Vid. SECT. I.*]

Milliaris distantîâ.

Asparn. Vicus.

ENTZERSDORFF. Oppidulum.

Saxngang. Pagus.

Schönauf. Pagus.

Distant.
Milliar.

$I \frac{1}{2}$.

I.

$I \frac{1}{4}$.

H

SCHWÓCHET.

Distant.
Milliar.

RIP. CITER.

SCHWÖCHET. Oppidum satis pul-
crum per cujus medium, ejusd.
nominis Fluvius transit, &
continuò exinde in Danubium
elabitur.

Manswerth. Vicus.

I. FISCHA. Oppidulum, juxta
quod Danubio miscetur Fischa,
fluvius.

AGGER ROMANUS, Danubio
proximè adjacens.

Elendt. Pagus.

Regelsbrunn. Pagus.

Wölfelmauer. Pagus.

* Petronell; Vicus, in quo Arx,
five Palatium Augustum; &
qui, Antiquitatibus Romanis,
præ aliis locis celebratur.

[SECT. II.]

AGGER ROMANUS.

Teutsch ALTENBURG. Oppidu-
lum.

HAIMBURG. Oppidum, ad ra-
dicem montis, super quo Arx
destructa eminet, situm.

Wolffsthal. Pagus.

* PETRONELL.] Hic loci, multa Numismata, Inscriptio-
nes, ac ejusmodi aliæ Antiquitates inveniuntur. Imò ipse Vicus,
Antiquis ædificiorum Fundamentis, quasi est superstructus; ita ut,
incole, super ea, per plateas incedant.

RIP. ULTER.

Distant.
Milliar.

ORTH; Palatium, & Aula Ve-
nationum Imperatoris.

I $\frac{1}{2}$.

I N H U N G A R I A.

[SECT. II.]

Táváng, Arx, super rupe præcipi-
ti posita; nunc verò ruinis tan-
tùm adhuc conspicua.

I $\frac{1}{2}$.

Distant.
Milliar.

RIP. CITER.

PENES ALVEUM PRINCIPALEM.

Carlburg. Hungaricè, *Orozvar*.
Pagus.Sandorf. Hungaricè *Csun*. Pagus.

Frauendorf. Pagus, in minori Infulâ Schütt.

Afvang. Pagus, minoris Infulæ Schütt.

Boics. Pagus, minoris Infulæ Schütt.

[SECT. III.]

Szezin. Pagus, minoris Infulæ Schütt.

Gonny. Pagus.

Asch. Pagus.

Zegn. Oppidum.

[SECT. II.]

*Penes Ramum DANUBII illum, qui Insulam SCHÜTT minorem efficit:**Ungarisch* ALTENBURG; Hungaris *Ovar*, Oppidum, 5. milliaria distans a Posonio; & quod fluvius Leyta circumfluit. Mosonium. Unico tantum sclopeti jactu, ab Ovar distans, Vicus, Comitatus, a se nomen dedit. Germani vocant *Viselburg*.

JAVARINUM.

RIP. ULTER.

PENES ALVEUM FLUMINIS PRINCIPALEM.

POSONIUM.

SAMORIEN. Oppidum, dimidium quasi milliare, a Danubio distitum, & Primarium, in totâ Infulâ Schütt majori.

Waika. Pagus.

Paka. Pagus.

Narot. Pagus.

Zap. Pagus.

[SECT. III.]

COMAROMIUM.

Penes Alveum, seu potius Ramum DANUBII illum, qui Insulam SCHÜTT minorem efficit:

[SECT. II.]

Halaszy. Pagus.

Gömbling. Pagus.

Hedervar. Arx & Pagus.

Raro. Pagus.

S. Pal. Pagus.

Vifalu. Pagus.

Distant.
Milliar.

Distant.
Milliar.

RIP. CITER.

*Penes Ramum DANUBII
illum, qui Insulam ma-
jorem SCHÜTT circum-
fluit.*

Büsbek. Pagus.

Nagymajar. Pagus.

[SECT. III.]

Niarafd. Pagus.

Guta. Pagus; e cujus regione,
Vaga fluvijs in Danubium ef-
funditur.

RIP. ULTER.

Distant.
Milliar.

*Penes Ramum DANUBII
illum, qui Insulam ma-
jorem SCHÜTT circum-
fluit.*

Wafarud. Pagus.

Eperies. Pagus.

Tallos. Pagus.

[SECT. III.]

*Finitis Insulis SCHÜTT, & DANUBIO in unum
Alveum recollecto.*

PANON. Antiquitas Romana; $\frac{1}{4}$
milliar. infra Zegn.

Almas. Pagus.

Nesmiel. Pagus.

Neudorf. Pagus.

[SECT. IV.]

STRIGONIUM.

VICEGRAD. Arx destructa; in
quâ olim Regni Hungariæ Co-
rona servabatur.

S. Andreae. Oppidum.

[SECT. V.]

* Buda vetus. Vicus; prope
quem Antiquitates Romanæ.

BUDA.

* BUDA VETUS.] Germanica quondam Legio, & Antonini
ac Severi temporibus, ad coercendos Barbarorum impetus ibi colloca-
ta, quam, ante Budæ appellationem, Sicambriam nominabant. *Bon-
fin. Dec. 2. lib. 1.*

[SECT. IV.]

Barcan. Oppidum, e regione Stri-
gonii.

Maros. Pagus.

VACIA.

[SECT. V.]

PEST.

Hinc, cum flumen nostrum iterum in duos Ramos, Inf. RATZKÖVI includentes, distinguatur, sunt, juxta

R A M U M O C C I D E N T A L E M.

Distant.
Milliar.

R I P. C I T E R.

Hanzabe. Pagus.

Ertfchin. Pagus.

[S E C T. V I.]

Adon. Pagus.

R I P. U L T E R.

Tókel. Pagus.

Ofalu. Pagus.

[S E C T. V I.]

Cerevitz. Pagus.

Lori. Pagus.

Makad. Pagus.

Distant.
Milliar.

Juxta R A M U M O R I E N T A L E M.

Sent Miklos. Pagus.

Gepp. Pagus.

Marton. Pagus.

RATZKÖVI. Oppidum; primarius in hac Insulâ locus.

Arafti. Pagus; Antiquitate Romanorum ibi reperiundâ, notandus.

Taxon. Pagus.

Varfnak. Pagus.

Bankaza. Pagus.

Lazaza. Pagus.

Demset. Oppidulum.

Sent Miklos. Pagus.

Post Insulam RATZKÖVI, juxta ipsum relictum

D A N U B I I *Alveum;*

(1) Pantali. Pagus, circa quem ingens Romanorum Agger incipit.

POSTAK. AGGER ROMANUS.

Feudvar. Pagus, cum destructâ Arce.

[S E C T. V I I.]

Baczka. Pagus.

(1) PANTALI.] De hoc Joh. Sambuc. : „Tunc per ripam „Danubii, ad Penteleum, est itum, locum, & ipsum vetustate aliquis etiam Romanorum Coloniae vestigia servantem.“ Quæ vide in Tomo Antiquitat. nostrarum.

Vets. Pagus.

[S E C T. V I I.]

COLOCZA.

Distant.
Milliar.

RIP. CITER.

(1) Paxo. Vicus, cum destructâ
Arce.

[SECT. VIII.]

Tulna. Vicus.

Fairfar. Pagus.

Ugin. Pagus $\frac{1}{4}$ milliar. a Danubio
remotus.

Pilis. Pagus, æquè remotus.

Brefava. Pagus.

(2) Sexar. Arx destructa super
monte.(3) *Mohacs*. Oppidum nunc; Tur-
carum verò quando sub potesta-
te erat, Magnates in eo reside-
re solebant.

[SECT. IX.]

Kuliket. Pagus.

Marok. Pagus.

Veresmarton. Pagus.

Daras. Pagus.

[SECT. X.]

Almas. Pagus.

(4) ERDÖT. Arx; sed magnam
partem destructa.(1) PAXO.] Situ suo optimè congruere videtur cum Aquineo
Ptolomæi.

(2) SEXAR.] Variæ hic inveniuntur Romanæ Inscriptiones.

(3) MOHACS.] De hoc Joh. Sambucus, *rer. Hungar. Appendi-
ce*: "Erat id Oppidum Episcopatus Quinque Ecclesiensis.Prælii illius celeberrimi, Ludovicum inter & Turcas, gesti ad Mo-
hacs, description. vid. apud Author. citat.Situ Loci, aut Mohacs, aut Sexar, Ptolomæo olim *Lagionum*
fuisse, credibile est.Hic ante aliquot annos multa inventa sunt Numismata, quorum
tamen signaturæ, ita jam erant attritæ, ut nihil inde colligi potuerit.(4) ERDÖT.] multi, olim *Peutoburgum* fuisse contendunt.De hoc, Joh. Sambuc. *rer. Hungar. appendice*: "Est arx Præ-
posituræ Titeliensis, locus undique Sylvis cinctus, & qui, parvo
labore, Naturâ adjuvante, munitissimus effici posset.

RIP. ULTER.

Distant.
Milliar.

Foktu. Pagus.

Bacfina. Pagus; $\frac{1}{4}$ milliare a Da-
nubio remotus.

Varodi. Pagus.

[SECT. VIII.]

Bodislo. $\frac{1}{2}$ milliar. a Danubio re-
motus Pagus, juxta Lacum.

Pandur. Pagus.

BAJA.

Monostor. Pagus.

Totina. Pagus.

Doutva. Pagus.

[SECT. IX.]

Sentova. Pagus.

Berek. Pagus.

Kulut. Pagus.

Sterbtze. Pagus.

Monostor. Pagus.

Vragnos. Pagus.

[SECT. X.]

Apatin. Pagus.

Buginovitz. Pagus.

Bukin. Pagus.

Distant.
Milliar.

RIP. CITER.

BUCOVAR. Ad Confluentes Vuka fluvii, in edito Arx eminens.

ILLOK.

[SECT. XI.]

Banostra. Pagus.

Zerevitz. Pagus, cum Arcis alicujus rudерibus.

PETRIVARADINUM.

Carlovitz. Rudera templorum adhuc ostendens locus; sed nuperâ Pace, ibidem, cum Turcis initâ, celebris.

KERZEDIN Romanarum Antiquitatum rudera.

Salankamen. Urbis rudera, Tibisci Ostiis opposita.

Bellekis. Oppidum.

[SECT. XII.]

Banovtza. Pagus.

Zervinka. Pagus.

Zemlin. Pagus.

BELGRAD.

Mirova. Pagus.

Krocza. Pagus.

SEMENDRIA.

Kollitz. Castellum, in planitie positum.

KASTOLATZ, &

[SECT. XIII.]

BRENINKOLATZ. Ambo, Antiquo-Romani Aggeres, quos Mlava fluvius medius interfuit.

Rama. Arx, five Castellum.

RAMA VETUS. Muniminis Romano-antiqui reliquiae.

RIP. ULTER.

Distant.
Milliar.

Palanka. Vicus, e regione Illok, fitus.

[SECT. XI.]

Futak. Pagus.

CSENEI. Antiquum Romanorum Fortalitium, ex quo, celebris ille Romanorum Agger, incipiens, ad Tibiscum porrigitur.

Kobila. Pagus.

Monasterium.

[SECT. XII.]

Borgia. Pagus, è regione Belgrad, ultra quingentos passus a Danubio remotus.

PANCsoVA. Oppidum.

CsoVINA. Romanum quondam Fortalitium, uti ex vestigiis adhuc extantibus, clarè patescit.

[SECT. XIII.]

JENI-PALANKA. Hungaricè, *Vi-Palanka*; quod idem est, ac si dicas; *Palanka Nova*; locus aggere, fudibus & fossâ munitus; cujus parti, Danubio obversæ, antiqua turris ali-

Distant.
Milliar.

RIP. CITER.

GRADISKA. Munimentum Romanum ad Confluxum fluminis Pek, positum.

Columbatz. Arx, in Apice montis constituta.

GRADISKA, &

JESAVA. Romana ambo Fortalitia. Incipit Via rupibus Montium, qui Danubio planè imminent, a Romanis incisa, & ultra $\frac{1}{2}$ miliare continuata.

Via altera, rupibus incisa.

[SECT. XIV.]

CREBEN VETUS. Reductus Romano-Antiquus.

Poretza. Pagus.

STARI-VARE. Sive Urbs antiqua, &

GRADANITZA. Romana Munimina ambo.

GRADISKA. Romana Antiquitas.

LUKADITZA. Munimentum Romano-Antiquum.

Via incipit, Petræ montium incisa, quæ prosequitur penè usque Orsovam.

ORSOVA VETUS. Romanus Agger. COLOVITZ.

BANUL.

CLODOVA. Tria Munimenta Romana.

Fetiflan. Castellum.

PONTI olim TRAJANO, adstructus AGGER ROMANUS.

CORVINGRAD. Romani Fortilitii rudera.

PALANKUTZA. Munimentum Romanum, ex quo, tam Pontem Trajani, quàm Gradiscam

RIP. ULTER.

Distant.
Milliar.

cujus rudera, adstructa cernuntur.

BOSISIENA. Romanum Munimentum.

MOLDAVA. Oppidum.

CORVIN-KULE. Quasi dicas, Corvini turris; rudera quædam murorum ambitus.

[SECT. XIV.]

TRI-KULE. Tres turres, quas, Romanum Opus esse, asserere non audemus.

PESCABARA; &

MARECOBILA. Munimina Romana ambo, eo loco posita, quo Danubius, in angustissimum alveum constringitur.

ORSOVA VETUS. Agger Romanus.

CASTRAMETATIO. Romano-Antiqua.

* SEVERIN. Fortalitium Romanum.

PONTI olim TRAJANO, adstructum Munimentum Romanum ingens; ex quo, tam versùs Orsovam, quàm in Valachiam, Via Romana Lapidibus strata.

* SEVERIN.] Ortelius habet, *Severianum*. De hoc Bonfin. *Lib. 1. Dec. 1.* „ Ad Pontem Trajanum in ulteriori parte Danubii, Severinum est Oppidum; a Severo Imperatore conditum. *Id. Dec. 2. Lib. 10.*

„ Tunc Ludovicus Rex, ut Valachis tutius imperaret, Severinum Oppidum, à Severo olim Imperatore ædificatum ac vetustate „ collapsum, nstauravit.

Distant.
Milliar.

RIP. CITER.

versus, Via Romana Lapidibus
strata, ducit.

[SECT. XV.]

DEEZ. Romanum Munimen-
tum.

[SECT. XII.]

NOVOSEL. Romanum Muni-
mentum.

RAKITNITZA. Rom. Muni-
mentum.

AGGER Romanus anonymus.

FILERIN. Monti superstructa
Arx.

VIDIN.

[SECT. XVI.]

RAHOVA. Oppidum.

SILAUNA. Agger Romanus.

[SECT. XVII.]

VADIN. Agger Romanus.

GEGENDE. Antiquitas Roma-
na.

NICOPOLIS.

[SECT. XVIII.]

MERLAN. Romanæ Antiquita-
tis rudera.

ROSCZIG. Castellum, & trac-
tûs nostri Danubialis ultimus
terminus.

Ad hoc Castellum, qui Conf-
tantinopolin proficiscente navi
antea vehebantur; jam flumen
desere, & terrâ iter prosequi
solent.

RIP. ULTER.

Distant.
Milliar.

[SECT. XVII.]

GIELI. Romanæ Antiquitatis
rudera.

TUREN.

[SECT. XVIII.]

GIORGIO. Castellum e Regio-
ne Rosczig positum, & præsidio
Turcico munitum.

D E I N C O L I S

. E T

NATIONIBUS VARIIS,

Q U Æ

CIRCA NOSTRUM
D A N U B I U M

HAUD RARO VICTITARE CONSUESCUNT.

Am ad Incolas descriptorum modò Locorum est pergendum; & NATIONES quoque, quasnam & quales DANUBIUS noster perlustret, videndæ.

Ante omnia autem ut inter Nationes Indigenas, five quæ constanter & perpetuò, vel saltem, multis jam abhinc sæculis ad Flumen hoc habitant, & Advenas, five eas, quæ pro diversitate fortunæ Belli, modò illis se immiscent, modò illas iterum deferere, & in Terram suam redire coguntur, quales hodierno tempore sunt Germani, & Turcæ, distinctionem faciamus; &, his omissis, de illis tantum, (nempe Indigenis,) loquamur necesse est. Dein cùm Germani exiguum aliquem Danubii nostri tractum, tamquam Indigenæ, accolant, & ultra Posonium ubi lingua Germanica æquè Patria esse videtur ac Hungarica, non se extendant; ipsaque præterea Natio toti Orbi sit notissima: ideo hanc quoque missam facere, & tantum eas, quæ sunt extra Germaniam, Nationes, nunc pervidere animus est.

Tres igitur his temporibus sunt, qui Danubii nostri ripas colunt, Populi: Hungari, Rasciani, Valachi, horumque uti diversa est origo, ita linguæ sunt diversissimæ.

De Hungaris jam inter præliminaria satis dictum. Lingua ipsorum proprio nittur fundamento, nihil de aliis assumens.

Rasciani

Rasciani Nationis Slavæ pars sunt; illius videlicet, quæ totum Illyricum, Dalmatiam, Croatiam, Sclavoniam, Bosnam, Serviam, Bulgariamque occupat, Linguae tantum exigua quadam diversitate, seu potius Dialectorum varietate interspersa. Hi quoque Linguam Illyricam habent. Iidem in Hungariam confluxerunt, postquam Hungari majorem Hungariæ partem deseruerunt, occupantibus Turcis Temisvar, & Budam: Turcæ siquidem cupientes loca ab Hungaris deserta novis Gentibus replere, Serviae Incolas convocarunt & collegerunt, quæ Regio montibus aspera, & naturâ inops est, & magni, ac pene incredibilis beneficii loco istæ Gentes habuerunt, patrii Soli sterilitatem in ubertatem vastorum Hungariæ Arvorum permutare, sedemque figere circum Danubiales, Tibiscanas, aliasque Paludes, ubi piscationibus uberrimis fruerentur. Ipsorum nomen originem trahit a Rascâ, Serviae fluviolo, per vallem *Stariulach* in Moravam flumen decurrente, ad quem antiquissimas suas sedes fortiti sunt. Ampliora sibi Terræ spatia quærentes, qui eò se vertentes, ubi temporibus belli victoria favet, in diversas regiones disperguntur. Plerumque sedem locant ad paludes, & aquas, Piscium capturam commodius, atque facilius exercendi gratiâ; tam levi autem materiâ & artificio habitationem extruunt, ut, quando ipsis libet & Præfecto eorum, illam diruere, aliòque migrare parati sint. Inde fit ut locus idem hodie refertus ædibus, cras solitarius conspiciatur. Immo plerisque effossa Terra, Domus est, & latebræ cavernarum. Græci ritus est ipsorum propria Religio; illius nempe qui & in Moscoviâ viget.

Valachi & moribus & Linguâ differunt a Rascianis, licet eandem Græcam Religionem profiteantur, atque utantur ipsorum iisdem Illyricis characteribus. Ii Danubii ripas accollere incipiunt, quæ fiunt a Ramis Montis *Æmi* & *Carpati*, nec amant vivere in planitiis, præterquam in duabus Provinciis *Vallachiâ*, & *Moldaviâ*. Revera ab antiquis Romanorum descendunt, seque Romanos jactant, corruptoque nomine, *Rumines*, vocant; & Lingua ipsorum, corrupta Latina, aut Itala Lingua est. Montes colunt libenter ob inveteratum usum, cum a Nationibus dominantibus Hungariæ, & Transilvaniæ intra montes relegati jam fuerint; nec unquam inde prodire, nec se aliò conferre potuerint, præterquam in duas dictas Provincias. Callida & sagax eorum indoles, rusticis exercitiis dedita, & præcipuè studio propagandi armenta, ipsisque adest quædam modica urbanitas, & subrustica comitas, quâ ab Hungaris & Rascianis differunt.

D E

I N S U L I S

IN TRACTU NOSTRO

DANUBIALI

R E P E R I U N D I S.

INSULÆ, in Nostro Danubii Tractu, occurrunt sanè frequentissimæ ac diversæ. Et plures quidem in partibus superioribus, ubi rarò & exiguis tantùm spatiis undæ Danubiales unitæ visuntur.

Inter Viennam potissimùm & Posonium, omnia quasi Insulis plena sunt; inter quas, uti & locis quibusdam inferioribus, nonnullæ, potius Arenarum quidam Acervi, quàm Insulæ, dici merentur; qui nimirum, pro ratione Accrescentis aut Decrescentis Danubii, modò eminentiores ex undis surgunt; modò iisdem plane submersi latent: immo non rarò adeo locum mutant, ut, dum hìc Arenæ aquis diluuntur, alibi denuo confidant, ac novas Insulas efficiant.

Reliquæ constantes omnes; ratione magnitudinis, & qualitatis descriptæ, præfenti hac Tabulâ Synopticâ sequuntur:

TABULA SYNOPTICA

INSULARUM OMNIUM

IN TRACTU DANUBII

CÆTIUM MONTEM inter & Jantra Flumen

Intercepto

REPERIUNDARUM

Eæ autem sunt,

M I N I M Æ.

Nimirum, quadrantem Milliaris non excedentes, quæ, in toto quasi Tractu nostro, passim inter Majores sunt dispersæ; plurimas autem hujus Classis, & quasi per agmina, videre est, inter Viennam & Comaromium; rarius exinde obvias, Vidinum usque, ex quo ad Jantra flumen pergenti, præter tres, nulla amplius occurrit. Plæræque sylvis sunt confitæ; Arenosæ tamen etiam nonnullæ; (de quolibet supra dictum:) ut, circa Stadlaa, & Elend Pagos: [SECT. I.] item, circa Pofonium, Pagos Waika, Gutern, Boics, [SECT. II.] locisque aliis. Sunt & alia hujus Classis Insularum quædam quasi agmina, ad Pagos Zerevitz, & Cobila, in Sirmio; [SECT. VIII.] penes Gradisca, e regione Vi-Palanka. [SECT. X.] & ad Cataractas Majores, Temir-Kapi dictas, inter quas una, præ aliis, commemoranda venit Insula, *Banul* vocata, utpote in quâ, Romanæ Antiquitatis Vestigia, etiamnum visuntur. Vid. Tom. II. de Antiquitat.

M E D I O C R E S.

Ad quam Classẽ referimus illas, quæ duo Milliaria non superant, & quadrante unius non sunt minores; Danubio nostro communissimæ. Unde, potiores tantum hinc retulisse sufficiat.

I. Ad SWÖCHET. Insula, ad unum quasi Milliare longa, & quadrantem lata, in quâ, arx, sive Palatium Cæsareum Ebersdorff, & Oppidum Manswerth.

II. PETRONELL. Ejusdem, cum priori longitudinis, sed latior paulò; Insula, tota Arboribus confita.

- III. Duo supra COMAROMIUM, milliaria, Insula, ultra 1. milliare longa, & quadrantem lata.
- IV. Ad BUDAM VETEREM, à S. Margarethâ nomen habens, latitudinis quidem exiguae, sed cujus Longitudo, integrum quasi milliare æquat.
- V. In ramorum, qui maximam illam Insulam Kóvinska-Ada, efficiunt, altero; nempe, descendentem, sinistro, potiores hujus Classis Insulae sunt, ad Pagum Vrasnac; duae ad Temset, & una, major reliquis, ad finem dictae maximae Insulae, S. Georgii vulgò nuncupatae; siquidem, tantum non duo milliaria complectitur.
- VI. Ad FEUDVAR;
- VII. BATSKA; &
- VIII. 1½ milliaria supra Tulna; Insulae, quarum singulae unum circiter milliare emetiuntur.
- His æquales ferè sunt Insulae.
- IX. Ad ILLOK.
- X. PETRIVARADINUM. A reductu in eam extructo, memorabilis;
- XI. CARLOVITZ;
- XII. MIROVA. Pagum, unum milliare à Belgrad distans, inferius.
- XIII. GRADISCA.
- XIV. COLUMBATZ.
- XV. Ad CREBEN. Antiquo-Romani Munimenti reliquias; eodem dictae nomine, Tres Insulae; tali tamen situ inter se dispositae, ac tam angustis distinctae Canalibus, ut quasi pro unâ haberi possint.
- XVI. A PALANKUTZA, non procul inferius, ultra milliare longa, ad dimidium lata, Insula.
- XVII. Insula, in quâ VIDINUM, Civitas, milliare integrum longa, & dimidium lata: sed hæc exiguò fluminis brachio a Continente separatur.
- Hinc, ad finem usque Tractûs Nostri, omnes ferè reliquae Insulae, quae ad 30. numerantur, ad hanc Classem pertinent, cunctae sylvis plenae. Majores tamen earum, sunt, circa GEGENDE, quae Milliare superant; NICOPOLIN, & MERLAN, ad unius pariter milliaris longitudinem prope accedentes.

M A X I M A E.

Classem istam sex, aut septem absolvunt insulae, Ordine sequentes.

- I. SCHITT, vulgò dictae, Major & Minor, quasi *Insulae Deceptionis*, vel Labyrinthus quidam; eò quòd totae quasi paludibus sint inundatae, inter quas iter facientes, a viâ rectâ facile declinare solent; ita ut, dum in viam redire quærunt, aquis undique clausos se videant, &, nisi magno cum

cum vitæ periculo, exire nesciant. Crescente Danubio, cuncta quasi undis occupantur, quod incolæ, humili præcipuè situ qui habitant, prævidentes, in Pagos altiores migrare solent, ab injuriis aquarum ibidem se conservaturi. Canalibus ferè infinitis Natura eas discidit; ac, de iis, qui de Paludibus collecti, aquam in Danubium mittunt, celebriores, in majori quidem, nominantur, *Csillis*, *Sarto*, & cunctis aliis major *Dodoag*. Decem milliaria, majoris longitudinem; tria verò, ejusdem latitudinem, vix emetiuntur: cum minor, in longum, septem, in latum autem, duo milliaria, porrigatur.

His adjungi potest tertia, quam Danubii ramus Septentrionalis, emittendo, non procul infra Búsbeek, Canalem, eundemque exacto quatuor milliarium spatio, recipiendo, efficit. Latitudo ejus, integro milliari minor est; paludibus, uti priores, plena. Inque eâ, arx, Kiralfalva; Germanis, Königsagen, dicta, potior locus est.

II. S. ANDREÆ, Insula, five, KOVINSKA-ADA, quam unam circiter horam, infra Budam, Danubius, in duos ramos divergens, inchoat; & infra Makad pagum, iterum concurrens, definit. Pratis, Nemoribus, Frugibus, abundans; & in quâ Lepores capiuntur. Octo milliaria, in longitudine excedit, & duo, in latitudine tantum non æquat.

III. S. ANDREÆ Insula; cujus principium, circa arcem Vicegrad; finis, ad S. Andreæ Oppidum, a quo nomen habere videtur. Ejus longitudo, ad 3. milliaria; latitudo verò, ultra unum excurrit.

IV. MOHACS, Inf. ab Oppido, quod, ad ripam Danubii citeriorem, ipsi adjacet, ita dicta; sylvis & paludibus refertissima; cujus longitudo tantum non 4. milliaria capit; latitudo verò, ad duo, extenditur.

Possent etiam in censum Insularum venire, tractus illi duo paludosi, quorum unus est inter Colocza & Baja, Sarkes, vulgò dictus; alter, infra Confluentes Tibisci, ad partem Alvei Danubialis veri, Ulteriorem, qui ad Vi-Palanka usque Canali, *Danavitiza* dicto, cingitur; nisi, incerto nimis meatu, inter Paludes, aqua vagaretur.

Finis Primæ Partis Geographicæ Tomi I.

P A R S II.
ASTRONOMICA.

T O M I P R I M I P R Æ F A T I O.

Ncultæ Gentes, quæ varias inter Orbis, rerumque vices, has ripas accolluere, obstiterunt, ut præstantissima Astronomiæ Scientia frequentibus observationibus cælum peragraret, iisque dimensionibus uteretur, quæ terrestres quoque dirigerent.

Id ego præ oculis animoque habens eo tempore, quo Danubium scrutabar, constitui post jacturam Belgradi Anno 1690. plures aggredi observationes, quæ non modò ad ordinandum, ac disponendum hydrographicam Danubii Mappam, sed & mediterraneas ipsi circumjacentes, conferrent. Modum ergo perpendi, & excogitavi, quo faciliùs id consequi possem.

Quamobrem curavi fieri Quadrantem Astronomicum ex orichalco, radio $2\frac{1}{2}$ pedes Noricos complectentem, & super annulum azimuthalem itidem orichalcum circumcirca versatilem, quo instructum exercitatum in eo studio Juvenem Joannem Müller in loca insigniora ablegavi, in quorum singulis ille quinque aut sex diebus immoratus ex altitudinibus Fixarum meridianis (Solis enim non ita frequentes haberi poterant) præsuppositis ipsarum declinationibus ex Hevelio, elevationes Poli elicit methodo illâ, quam Astronomicæ observationes annexæ monstrant.

Quibus etiam aliæ pro longitudinibus Locorum tentatæ, aut aliàs haud planè inutiles adhærent observationes, ut qualis fuerit per Telescopium pedum deprehensus circum Jovialium motus, quibus Phasibus Luna circa Marginem quidem tantum, quo tunc crescebat vel decrescebat, apparuerit, & quæ tandem totum agmen complet & perficit, tabula declinationum quatuor diversarum acuum magneticarum, quantæ eæ in diversis locis fuerint deprehensæ.

Has igitur observationes omnes miles congeffi; verùm cùm post varios casus diversa mihi observatoria perlustrare datum est, meumque præcipuè domesticum, ubi in Patriam reversus sum, aliorumque methodum in Astronomicis observationibus instituendis perspexi, & ad trutinam revocavi, diù sanè hæsitavi forent necne observationes istæ in lucem proferendæ, utpote quæ inter Castrorum strepitus, & militaria incommoda peractæ fuerant.

At Cassinus eruditione suâ toto orbe celeberrimus, qui semper me loco filii habuit, constanter vetuit ut easdem de medio tollerem, & abolerem, sed etiam si Da-

nubiale Opus typis non committeretur, ipsas voluit fegregatim traderem, cum quia, ut dixi, nunquam constat commissas fuisse in Pannoniis hujuscemodi observationes, tum quia a milite rebus omnibus destituto, quæ ad earum perfectionem sunt necessariæ, idem, quod prestatur a cæteris omni perturbatione expeditis, & sedentariam vitam agentibus, expectandum non est.

Quare videat hinc unusquisque quod potui me tentasse, quandoquidem mihi datum non fuit juxta opus, & arbitrium meum in locis consistere. Ingenue tamen fateor me observationem transitûs Mercurii exegisse quodam in viridario, dum Viennæ commorabar, illam verò eclipsis Solis particularis ad ripam Fluminis Cotranæ inter rudera Castrî Dresnik, oppositi Biaz in Croatiâ inferiori, eo tempore quo inter utrumque Imperium limites dividebam, ubi ad arbitrium permanere mihi dabatur. Turcæ ferè omnes exiere tentoriis, spectaturi hanc, prout ipsis videbatur, mirabilem observationem, quia novam, nec in eo Regno aliàs habitam.

En tales igitur, quales peregi observationes.

ALTITUDINES MERIDIANÆ FIXARUM

Et ex iis elicitaë

ELEVATIONES POLI.

ANNO MDCXCVI.

*

V I E N N Æ.

Menses & Dies.	Nomina Fixarum.	Altitudines meridianæ. G. /.	Aëris tem- pestas.	Calculus, quo supputata	Eleva- tio Poli. G. /.
Aprilis die 17.	LUCIDA IN DORSO LEONIS, BAYERO δ CAUDA LEONIS, BAYERO β	63-58. 58- 4.	Cœlo sereno.	G. /. //. 63-58- 22-12-12. declin. boreal. Luc. 41-45-48. in dorso Leon. Altitudo Æquatoris, cujus ad quadrantem Complemen- tum ferè est,	
ejusdem die 20.	REGULUS, BAYERO α LUCIDA IN DORSO LEONIS; BAYERO δ . CAUDA LEONIS, BEIERO β POLARIS, BAYERO URSÆ MINORIS α	55 - 15. 63 - 59. 58 - 4. Alt. minima 45 - 53.	Aëre sereno, sed flatibus irrequieto.	58- 4- 16-17-55. decl. bor. Caudæ α . 41-46- 5. alt. Æquatoris, cujus Compl. ferè est, 55-15- 13-28-28. decl. bor. Reguli. 41-46-32. alt. Æquatoris cujus Compl. ferè est, 87-41-13. decl. bor. Polaris. 45-53- 41-48-13. alt. Æquator. cujus Compl. ferè est.	48-14.
ejusdem die 21.	LUCIDA IN DORSO LEONIS, BAYERO δ CAUDA LEONIS, β POLARIS, BAYERO URSÆ MINORIS α	63 - 58. 58 - 6. Alt. minima 45 - 53.	Cœlo puro flante Ze- phiro.		

B U D Æ.

Menfes & Dies.	Nomina Fixarum.	Altitudines meridianæ. G. /.	Aëris tem- pestas.	Calculus, quo supputata	Eleva- tio Poli. G. /.
Maii 27.	SPICA VIRGINIS, BAYERO α ARCTURUS BAYERO BOOTIS α POLARIS BAYERO URSÆ MINORIS α	33 - 2. 63 - 26. 45 - 6.	Aëre disper- fishinc inde nubeculis maculato.	G. /. //. 9-31-42. decl. austr. Spicæ 33-2-—. Virg. 42-33-42. alt. Æquat. cujus Compl. ferè est, 20-50-19. decl. bor. Arcturi. 63-26-—. 47-25. 42-35-41. alt. Æquat. cujus Compl. ferè est, 87-41-13. decl. bor. Polaris. 45-6-—. 46-10. 42-35-13. alt. Æquat. cujus Compl. ferè est.	

B A I Æ.

Junii 2.	ARCTURUS, BAYERO BOOTIS α LANX LIBRÆ AUST. BAYERO α HUMERUS URSÆ MINORIS BAYERO β	64 - 40. 29 - 9. 60 - 44.	Cælo valdè fereno.	64-40-—. 46-10. 20-50-19. decl. bor. Arcturi. 43-49-41. Alt. Æquatoris cujus Compl. ferè est, 29-9-—. 46-10. 14-41-42. decl. austr. Lancis 43-50-42. austr. Alt. Æquator. cujus Compl. ferè est,	
eiusd. 6.	ARCTURUS, BAYERO BOOTIS α LANX LIBRÆ AUST. BAYERO α HUMERUS URSÆ MINORIS. BAYERO β	64 - 38. 29 - 6. 60 - 45.	Cælo fereno.	60-45-—. 46-10. 75-25-10. decl. bor. Humeri 136-10-10- Urfæ minoris. 179-59-60. 43-49-50. Alt. Æquatoris cujus Compl. ferè est,	

AD CONFLUENTES

D A N U B I U M

E T

D R A V U M.

Menfes & Dies.	Nomina Fixarum.	Altitudines meridianæ.	Aëris tem- pestas.	Calculus, quo fupputata	Eleva- tio Poli. G. /.
Junii 12.	ARCTURUS, BAYERO BOOTIS α HUMERUS URSÆ MINORIS BAYERO β MANUS SINISTRÆ OPHIUCHI BO- REAL. BAYERO SERPEN- TARII δ LUCIDA IN MEDIO COLLI SERPENTIS, BAYERO α	G. /. 65 - 13. 60 - 11. 41 - 35. 51 - 50.	 Aëre defæca- tiffimo.	G. /. //. 65-13- —. 20-50-19. decl. bor. Arcturi. 44-22-41. alt. Æquatoris cujus Compl. ferè eft, 60-11- —. 75-25-10. decl. bor. Hum. 135-36-10. Urfæ min. 179-59-60. 44-23-50. alt. Æquatoris cujus Compl. ferè eft, 41-35- —. 2-49-42. decl. Austr. man. fin. Oph. boreal.	 45-36.
ejufd. 13.	HUMERUS URSÆ MINORIS BAYERO β LUCIDA IN MEDIO COLLI SERPENTIS, BAYERO α	60 - 9. 51 - 49.	Aëre vento- fo, & plu- viosis nubi- bus inqui- nato.	44-24-42. altit. Æquatoris, cujus Complem. ferè eft, 51-50- —. 7-26- 9. decl. bor. Luc. in medio ColliSerp.	
ejufd. 14.	ARCTURUS BAYERO BOOTIS α	65 - 13.	Cœlo nubi- bus maxi- mam par- tem obve- lato.	44-23-51. altitudo Æquatoris, cujus Complem. ferè eft,	

S E G E D I N I.

Menfes & Dies.	Nomina Fixarum.	Altitudines meridianæ.	Aëris tem- pestas.	Calculus, quo supputata	Eleva- tio Poli. G. $\frac{1}{2}$.
Junii 25.	CAPUT HERCULIS, BAYERO α CAPUT OPHIUCHI, BAYERO SERPEN- TARII α COR SCORPII, BAYERO α	G. $\frac{1}{2}$. 58 - 31. 56 - 36. 18 - 7.	Cœlo fere- nissimo.		
Julii 4	CAPUT HERCULIS, BAYERO α CAPUT OPHIUCHI, BAYERO SERPEN- TARII α	58 - 26. 56 - 34.	Cœlo fere- nissimo.	G. $\frac{1}{2}$ //. 58-31- 14-47-51. decl. bor. Cap. Herc. 43-43- 9. altitudo Æquator. cujus Compl. ferè est,	46-16.
ejusd. 9.	COR SCORPII, BAYERO α CAPUT HERCULIS, BAYERO α	18 - 9. 58 - 31.	Cœlo fere- no, flante Circio.	56-34- 12-51- 1. decl. b. Cap. Ophi. 43-42-59. altitudo Æqua- tor. cujus Compl. ferè est,	
ejusd. 10.	CAPUT HERCULIS, BAYERO α CAPUT OPHIUCHI, BAYERO SERPEN- TARII α	58 - 31. 56 - 38.	Aëre puro.	25-39-21. decl. a. Cor. Scorpil 18- 7- 43-64-21. alt. Æquat. cujus Compl. ferè est.	
ejusd. 11.	CAPUT HERCULIS, CAPUT OPHIUCHI,	58 - 33. 56 - 34.	Cœlo purif- fimo, flante Circio.		
ejusd. 12.	CAPUT OPHIUCHI,	56 - 36.	Cœlo purif- fimo, silen- tibus ven- tis.		
ejusd. 13.	CAPUT HERCULIS, CAPUT OPHIUCHI,	58 - 33. 56 - 35.	Cœlo pul- cherrimo, spirante le- niter No- thapeliote.		

IN CASTRIS,

Propè TITUL, in Angulo Confluxûs DANUBII
& TIBISCI citeriori positus.

Menfes & Dies.	Nomina Fixarum.	Altitudines meridianæ. G. /.	Aëris tem- pestas.	Calculus, quo supputata	Eleva- tio Poli. G. /.
Julii 18.	CAPUT HERCUL. CAPUT OPHIUCH.	59 - 27. 57 - 29.	Cœlo fere- nissimo.	G. /. //. 59-27- --. 14-47-51. decl. b. Cap. Herc. 44-39- 9. alt. Æquator. cu- jus Compl. ferè est,	
ejusd. 20.	CAP. HERCUL. CAP. OPHIUCH. MANÛS (aliàs dex- træ sed hîc) SINIS- TRÆ OPHIUCHI AUSTRAL. BAYERO SER- PENTARII μ	59 - 31. 57 - 32. 35 - 1.	Aëre, ex hef- ternâ plu- viâ, impuri- tatis aliquid fovente.	57-29- --. 12-51- --. decl. b. Cap. Ophi. 44-38. alt. Æquatoris, cujus Compl. ferè est, 35- 1- --. 9-39-17. decl. austr. manûs 44-40-17. (hîc) finistræ O- phiuch. austr. alt. Æquat. cujus Compl. ferè est,	45-20.
ejusd. 21.	CAP. HERC. CAP. OPHIUCH. SERPENTIS CAU- DÆ PENULTIMA, BAYERO η	59 - 27. 57 - 31. 41 - 46.	Cœlo fere- nissimo.	41-46- --. 2-55-12. decl. a. penult. 44-41-12. Caudæ Serpent. alt. Æquatoris, cujus Complem. ferè est,	

S O L N O C I.

Menfes & Dies.	Nomina Fixarum.	Altitudines meridianæ. G. /.	Aëris tem- pestas.	Calculus, quo supputata	Eleva- tio Poli. G. /.
Augusti die 9.	LUCIDA CAUDÆ AQUILÆ BAYERO ζ	56 - 19.	Cœlo fereno.	G. /. //.	
ejusd. 10.	LUCIDA CAUD. AQUILÆ	56 - 19.	Nubibus Cœlo undi- que dispersis.	56-19- 13-28-48. decl. b. Caud. Aq. 42-50-12. alt. Æquatoris, cujus Complem. ferè est,	47 - 9.
ejusd. 11.	LUC. CAUD. AQU. LUCID. IN SCAPU- LIS AQUILÆ BAYERO α	56 - 19. 50 - 58.	Aëre, nubi- bus post im- brem largif- simum re- lictis, in- quinato.	50-58- 8-7-14. decl. b. Luc. in 42-50-46. Scapulis Aqu. alt. Æquator. cujus Com- plem. ferè est,	

A G R I Æ.

Augusti die 18.	ULTIMA CAUDÆ SERPENTIS, BAYERO θ LUCIDA CAUDÆ AQUILÆ. BAYERO ζ IN ALÆ AQUIL. finistræ extre- mitate, duarum antecedens. BAYERO δ	45 - 56. 55 - 28. 44 - 39.	Cœlo nubi- loso.	45-53- 3-52-15. decl. bor. ult. Caud. 42-0-45. Serpent. altitudo Æquatoris, cujus Complem. ferè est,	48-0.
ejusd. 19.	ULT. CAUD. SERP. LUC. CAUD. AQU.	45 - 53. 55 - 30.	Aëre nubi- bus non planè va- cuo, flante validè Ze- phiro.	55-28- 13-28-48. decl. b. Caudæ 42-0-12. Aquilæ. altitudo Æquatoris, cujus Complem. ferè est,	
ejusd. 20.	EÆDEM.	45 - 53. 55 - 28.	Aëre puro.		

B U D Æ , alterâ vice.

Menfes & Dies.	Nomina Fixarum.	Altitudines meridianæ. G. /.	Aëris tem- pestas.	Calculus, quo fupputata	Eleva- tio Poli. G. /.
Augufti 27.	ULT. CAUD. SERP. CAUDA AQUIL. LUCIDA AQUIL. BAYERO α	46 - 29. 56 - 4. 50 - 43.	Cœlo fere- niffimo.	G. /. //. 46-29-—. 3-52-15. decl. b. ult. Caud. 42-36-45. Serpent. altit. Æquatoris, cujus Complementum ferè eft, 56- 4-—.	47-24.
ejuſd. 28.	ULT. CAUD. SERP. CAUDA AQUILÆ.	46 - 28. 56 - 5.	Cœlo fere- niffimo.	13-28-48. decl. boreal. Caud. 42-35-12. Aquil. altit. Æquatoris, cujus Complem. ferè eft, 50-43-—.	
ejuſd. 29.	ULT. CAUD. SERP. CAUDA AQU. LUCIDA AQU.	46 - 29. 56 - 0. 50 - 44.	Cœlo fere- niffimo.	8- 7- 14. decl. bor. Luc. 42-35-46. Aquilæ. altit. Æquator. cujus Compl. ferè eft,	

SUCCINCTA OBSERVATARUM

Haftenus Elevationum Poli Repræſentatio.

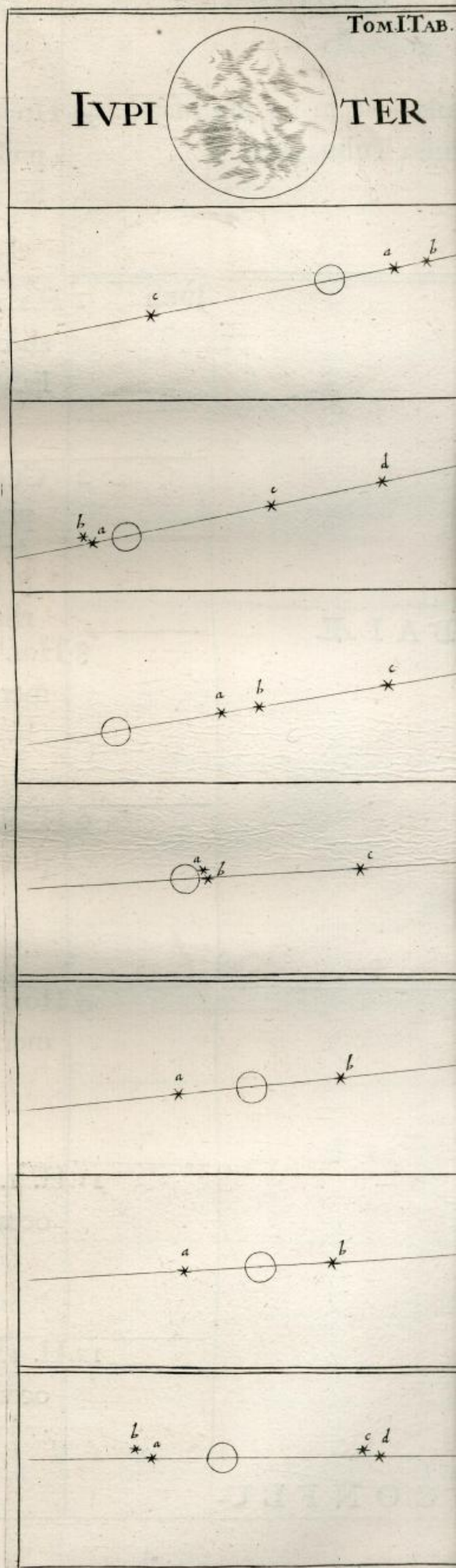
NOMINA LOCORUM.	Elevat. Poli. G. /.	NOMINA LOCORUM.	Elevat. Poli. G. /.
V I E N N Æ.	48-14.	S E G E D I N I.	46-16.
B U D Æ.	47-24.	I N C A S T R I S.	45-20.
B A I Æ.	46-10.	S O L N O C I.	47- 9.
AD CONFLUENT. Danub. & Drav.	45-36.	A G R I Æ.	48- 0.

ALTITUDINES MERID. SOLIS.

NOMINA LOCORUM	Menfes & Dies. 1696.	Altitudines mer. G. /.
VIENNÆ	Maii 10.	59 - 42.
	15.	60 - 54.
	16.	61 - 6.
	A°. 1697. Februar. 7.	26 - 46.
	23.	32 - 21.
	28.	34 - 14.
BAIÆ	Martii 1.	34 - 36.
	A°. 1696. Junii 3.	66 - 18.
AD CONFLUX.	13.	67 - 42.
	14.	67 - 44.
SEGEDINI	23.	67 - 10.
	24.	67 - 9.
	25.	67 - 8.
	26.	67 - 4.
	27.	67 - 0.
	29.	66 - 54.
	Julii 4.	66 - 33.
	5.	66 - 27.
IN CASTRIS.	13.	65 - 27.
	19.	65 - 26.
	20.	65 - 13.
	21.	65 - 0.
	22.	64 - 47.
	25.	64 - 10.
	Augusti 10.	58 - 10.
SOLNOCI.	11.	57 - 48.
	12.	57 - 31.
	13.	57 - 14.
	20.	54 - 11.
AGRIÆ.	21.	53 - 52.
	28.	52 - 0.
BUDÆ.	29.	51 - 39.

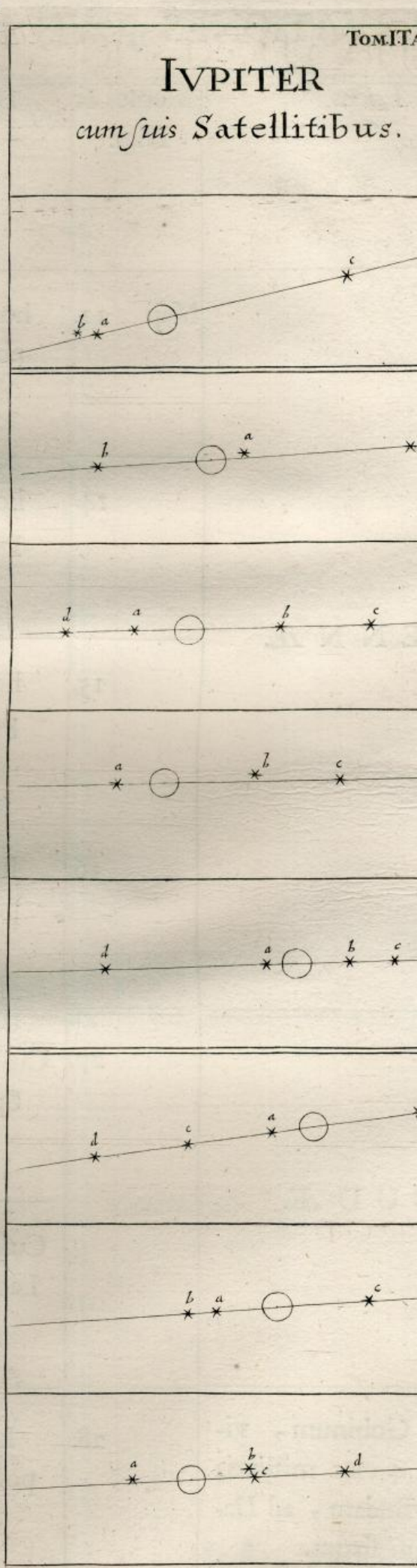
OBSERVATIONES JOVIS ET SATELLITUM EJUS.

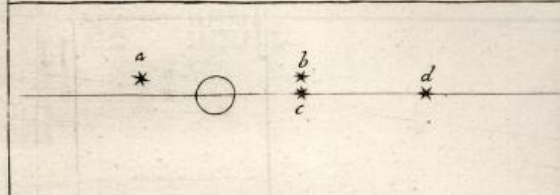
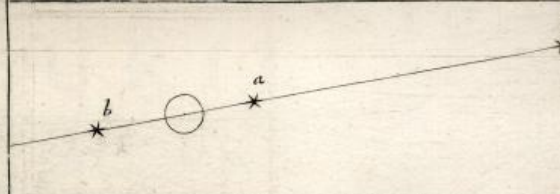
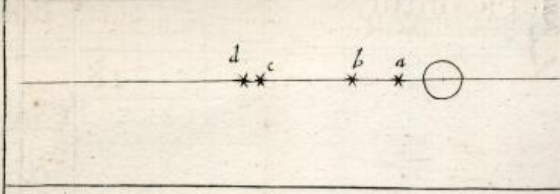
Locus.	Menfes & Dies.	Horæ.	Diffantia Satellitum a fuo Jove , in diametris Jovialibus.
VIENNÆ.	Maji 11.	horâ 10. pomeri-dianâ.	a. - - - $1\frac{12}{10}$. b. - - - $2\frac{3}{4}$. c. - - - $5\frac{3}{8}$.
	14.	hor. 10. pomer.	a. - - - $\frac{5}{8}$. b. - - - $\frac{7}{8}$. c. - - - $4\frac{3}{8}$. d. - - - 8.
	15.	hor. 10. pomer.	a. - - - 3. b. - - - $4\frac{1}{4}$. c. - - - $8\frac{1}{2}$.
	16.	hor. 10. pomer.	a. - - - $\frac{2}{10}$. b. - - - $\frac{3}{10}$. c. - - - $5\frac{1}{4}$.
BUDÆ.	27.	Culminante Spicâ ☿.	a. - - - $1\frac{3}{4}$. b. - - - $2\frac{7}{12}$.
		Culminante Lance bor. ♄.	a. - - - $1\frac{17}{10}$. b. - - - $1\frac{17}{10}$.
Propè Gobinum , vicum , 4 circ. milliaria infra Budam , ad Danubium fitum.	28.	horâ 1. post occaf. Solis.	a. - - - $1\frac{3}{4}$. b. - - - $2\frac{7}{10}$. c. - - - $4\frac{3}{10}$. d. - - - $4\frac{3}{4}$.

Locus.	Menfes & Dies.	Horæ.	Distantiæ Satel- litum a suo Jo- ve, in diame- tris Jovialibus.
In Insulâ quadam 1½ ho- ras infra Tulma fitâ.	Maji 31.	Horâ circiter 1 post occasum Solis.	<i>a.</i> - - - $1\frac{11}{16}$. <i>b.</i> - - - $2\frac{7}{16}$. <i>c.</i> - - - $5\frac{15}{16}$.
B A I Æ.	Junii 1.	H. 1. m. 30. circ. ab occafu So- lis.	<i>a.</i> - - - $\frac{11}{16}$. <i>b.</i> - - - $3\frac{5}{16}$. <i>c.</i> - - - $6\frac{3}{16}$.
	2.	Culminante præcedente Arcturum S. in Aste- rismo VI. G.	<i>a.</i> - - - $1\frac{3}{8}$. <i>b.</i> - - - $2\frac{4}{6}$. <i>c.</i> - - - $3\frac{3}{4}$. <i>d.</i> - - - $5\frac{11}{16}$.
	3.	Hor. 8. m. 38. a meridie.	<i>a.</i> - - - $1\frac{5}{12}$. <i>b.</i> - - - $2\frac{5}{8}$. <i>c.</i> - - - $5\frac{1}{2}$.
	6.	H. 10. m. 30. p. mer.	<i>a.</i> - - - $\frac{1}{2}$. <i>b.</i> - - - $1\frac{5}{16}$. <i>c.</i> - - - $2\frac{10}{12}$. <i>d.</i> - - - 6.
	9.	Hor. 9. m. 0. p. mer.	<i>a.</i> - - - $\frac{11}{12}$. <i>b.</i> - - - $3\frac{1}{5}$. <i>c.</i> - - - $3\frac{5}{12}$. <i>d.</i> - - - $6\frac{11}{12}$.
AD CONFLU.	11.	H. 1. m. 20. ab occafus Solis.	<i>a.</i> - - - $1\frac{7}{12}$. <i>b.</i> - - - $2\frac{9}{20}$. <i>c.</i> - - - $2\frac{5}{8}$.
	12.	H. 1. m. 30. ab occafus Solis.	<i>a.</i> - - - $1\frac{5}{12}$. <i>b.</i> - - - $1\frac{1}{2}$. <i>c.</i> - - - $1\frac{11}{16}$. <i>d.</i> - - - $4\frac{13}{16}$.

Locus.

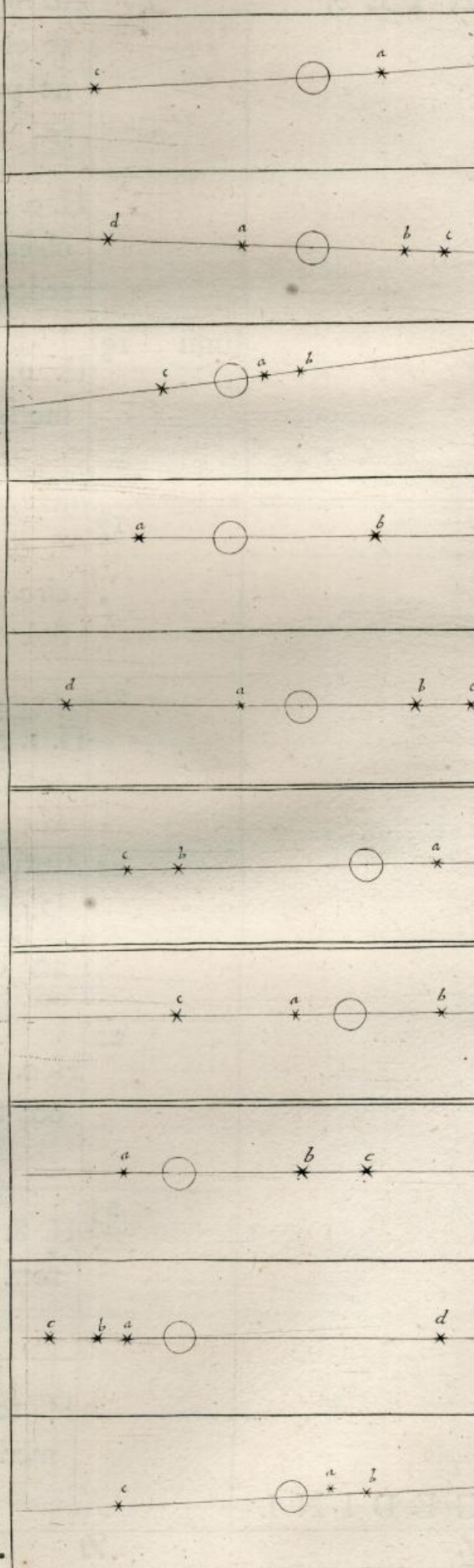

Locus.	Menfes & Dies.	Horæ.	Distantiæ Satellitum a suo Jove in diametris Jovialibus.	Tom I TAB.
E N T E S.		Hor. o. m. 26.	a. - - - $1\frac{9}{10}$.	IVPITER cum suis Satellitibus.
		ab observatio- ne præceden- te.	b. - - - $1\frac{3}{4}$.	
			c. - - - $1\frac{3}{4}$.	
			d. - - - 5.	
		H. o. m. 40. ab observat. præ- cedente.	a. - - - $1\frac{5}{12}$.	
			b. - - - $1\frac{17}{20}$.	
			c. - - - $2\frac{3}{20}$.	
			d. - - - $5\frac{4}{5}$.	
	Junii 13.	H. 9. m. o. a merid.	a. - - - $\frac{7}{10}$.	
			b. - - - 1.	
			c. - - - $1\frac{1}{3}$.	
			d. - - - $2\frac{1}{3}$.	
S E G E D I N I.		17.	H. o. m. 45. circ. ab occas. Sol.	
			a. - - - $1\frac{1}{5}$.	
			b. - - - $1\frac{13}{16}$.	
			c. - - - $9\frac{5}{16}$.	
		20.	H. 1. m. 45. ab occas. Sol.	
			a. - - - $1\frac{1}{2}$.	
			b. - - - $2\frac{7}{12}$.	
			c. - - - $3\frac{1}{12}$.	
			d. - - - $4\frac{1}{12}$.	
		21.	Altitudine 24° 15° . existente, & hor. 2. m. 20. circit. ab occ. Sol.	
			a. - - - $1\frac{1}{8}$.	
			b. - - - $2\frac{1}{2}$.	
		22.	H. o. m. 50. ab occ. Sol.	
			a. - - - $\frac{7}{12}$.	
			b. - - - $1\frac{3}{4}$.	
			c. - - - $4\frac{1}{6}$.	
			d. - - - $4\frac{2}{3}$.	
		25.	H. 8. m. 25. a mer.	
			a. - - - $1\frac{1}{8}$.	
			b. - - - $1\frac{1}{2}$.	
			c. - - - $2\frac{15}{16}$.	
			d. - - - $8\frac{7}{8}$.	
			a. - - - $1\frac{3}{8}$.	
			b. - - - $1\frac{7}{8}$.	
			c. - - - 3.	
			d. - - - $8\frac{7}{8}$.	
			H. 10. m. o. a mer.	
			a. - - - $1\frac{3}{8}$.	
			b. - - - $1\frac{7}{8}$.	
			c. - - - 3.	
			d. - - - $8\frac{7}{8}$.	
Tom. I.			Z	Locus.

Locus.	Menfes & Dies.	Horæ.	Distantiæ Sa- tellitum a suo Jove, in dia- metris Joviali- bus.
SENTÆ, vico quodam, 6. circ. milliar. infra Sege- dinum ad Tibiscum fl. fito. Ad Pontem supra Palu- dem Zerna, propè Utvar, ubi Roman. fortalitii vef- tigia conspiciuntur.	Junii 26.	H. 9. m. 9. a mer.	a. - - - $1\frac{9}{10}$. b. - - - $4\frac{17}{24}$. c. - - - $6\frac{1}{10}$.
	27.	H. 9. m. 15. a mer.	a. - - - $1\frac{11}{20}$. b. - - - $2\frac{3}{10}$. c. - - - $3\frac{1}{2}$. d. - - - $5\frac{7}{10}$.
	28.	H. 8. m. 40. a mer.	a. - - - $\frac{1}{2}$. b. - - - $1\frac{2}{5}$. c. - - - $1\frac{3}{5}$.
	Julii 1.	H. 9. m. 40. circ. a mer.	a. - - - $2\frac{3}{10}$. b. - - - $3\frac{11}{12}$.
	11.	Culminante in Afteris. IV. F. & h. 8. m. 48. circ. a mer.	a. - - - $1\frac{1}{4}$. b. - - - $2\frac{9}{10}$. c. - - - $4\frac{7}{12}$. d. - - - $6\frac{2}{3}$.
	14.	Horâ circ. 1. ab occaf. Solis.	a. - - - $1\frac{7}{8}$. b. - - - 5. c. - - - $6\frac{3}{4}$.
	15.	Hor. circ. dimi- diâ ab occafu Solis.	a. - - - 1. b. - - - $2\frac{x}{4}$. c. - - - $4\frac{2}{4}$.
	18.	Circa dimidiam 9.	a. - - - $1\frac{3}{20}$. b. - - - 3. c. - - - 5.
	20.	H. 7. m. 5. 7. a mer.	a. - - - $1\frac{1}{8}$. b. - - - $1\frac{19}{20}$. c. - - - $3\frac{3}{10}$. d. - - - $7\frac{2}{5}$.
	21.	H. 8. m. 15. a mer.	a. - - - $\frac{5}{8}$. b. - - - $1\frac{13}{20}$. c. - - - $4\frac{11}{16}$.
	IN CASTRIS propè Titel.		

IVPITER

cum suis Satellitibus.

OBSERVATIO MERCURII SOLEM TRANSEUNTIS;

Quam , Anno MDCXCVII. d. 3. Novembr., manè, Coelo
sereno, hîc VIENNÆ,

Habere Nobis fortunâ contigit.

Ea autem , cùm jam alibi, peculiari descriptione latius sit
exposita , præsentibus, TABULA & SCHEMATE,
saltem in Compendio exhibetur.

T A B U L A MOTUUM MERCURII, SOLEM TRANSEUNTIS.

Series Observa- tionum.	Altitudines Solis, fubtractâ Refrac- tione, correctæ.	Tempora ex Altitudinibus supputata.	Intervalla Temporum.	Distantiæ Mercu- rii, a Limbo Sola- ri in partibus, qua- lium Radius est: 10000.
	Gr. Min.	Hor. Min. Sec.	Min. Sec.	
I.	8 - 49.	8 - 12 - 24.		3070.
II.	9 - 58.	8 - 21 - 0.	8 - 36.	2625.
III.	11 - 11.	8 - 30 - 8.	9 - 8.	2300.
IV.	12 - 23.	8 - 39 - 28.	9 - 20.	1850.
V.	13 - 11.	8 - 46 - 0.	6 - 32.	1550.
VI.	13 - 50.	8 - 51 - 20.	5 - 20.	1350.
VII.	14 - 26.	8 - 56 - 40.	5 - 20.	1100.
VIII.	15 - 22.	9 - 4 - 20.	7 - 40.	700.
IX.	15 - 39.	9 - 6 - 40.	2 - 20.	550.
X.	17 - 0.	9 - 18 - 56.	12 - 16.	Exitus.

Notandum, quòd Refractiones, Altitudinibus hisce subtractæ, a RICCIOLo
sint mutuatæ; quantas nimirum Is, in Horizonte Bononiensi, eas invenit; cùm
Regionis hujus, Aëris qualitas, nondum ita sit explorata, ut certi aliquid in hoc
negotio statui possit.

I G I T U R,

Ex Consequentia Tabulæ.

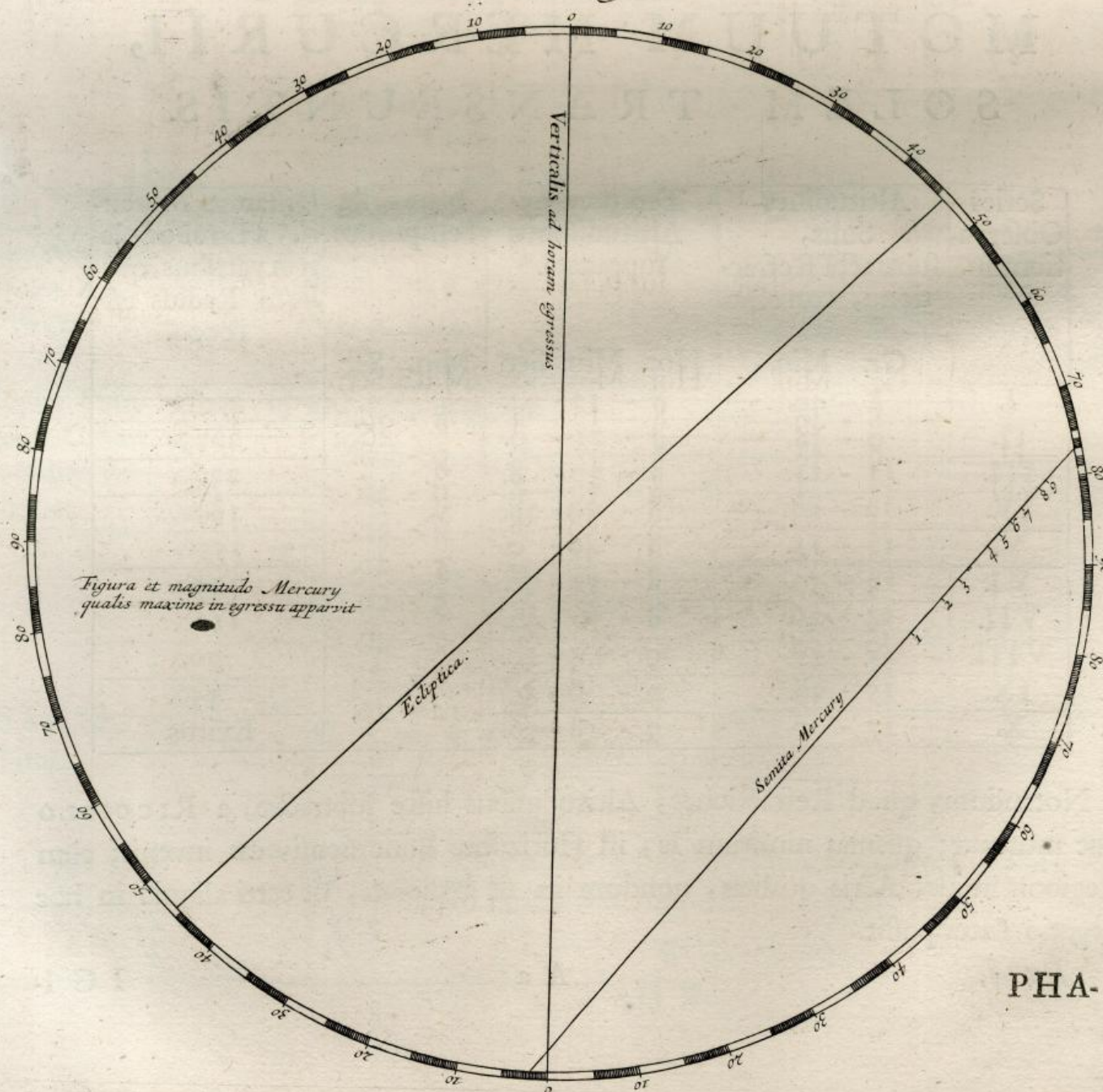
1. Mercurius, superatis vaporibus, notanter
in oculos incurrens, in Sole morabatur, - - - -
2. Tota in disco Solari Mora erat, - - - -
3. Egredus verò Totalis contingebat, - - - -
& quidem,
4. Circa Gradum Peripheriæ, numerando a Nadir, -

H. I. II.

1-	6-	32.
2-	8-	53.
4-	44-	26.
9-	18-	56.
G.	I.	II.
77.	0.	0.

Tom. 1. Tab. 25.

DELINEATIO TRANSITVS MERCVRII PER SOLEM *prout in camera obscura est observatus,* VIENNÆ AVSTRIÆ *die 3. Novembr. st. n. mane* *Anno 1697*

PHASES LUNARES

A D

ARCHETYPUM COELESTEM,

QUO AD MARGINES,

DEPICTÆ.

Tom. I.

B b

PARS

P A R S I I I .
HYDROGRAPHICA.

Tom. I.

C c

I N

IN TERTIAM PARTEM
T O M I P R I M I
P R Æ F A T I O.

Arte hac institutum est nobis Danubium examinare potissimum quod ad aquas attinet, quam propterea Hydrographicam appellamus. Quare de in eum fluentibus hîc sermo habetur, & ratio. Non autem, ut ab initio diximus, Danubium integrum examinamus, sed propositum est eum describere solummodo ipsius tractum, qui Cætio Monti, & Jantræ flumini est interfusus. Itaque nos hîc ponimus Mappam Potamographicam, & Tabulam Synopticam, quibus exhibentur Fluvii, Fluvioque mediâtè & immediâtè Danubii a nobis examinati tractum ingredientes.

Interea de Alvei ejusdem structurâ, & de ripis expansis, prout operæ pretium erat, verba facimus.

Per varias in latum sectiones notatus Alveus iste Danubii consideratur a nobis, propter ea loca, per quæ nostris militaribus expeditionibus non semel Pontes directi fuerunt.

Præter latitudinem, ac profunditatem ejusdem Fluminis animadvertendas præcipuè posuimus ripas, quæ modò montuosæ, modò tantum elevatiores, sive paludosæ sunt, & quo in loco, ea diversitas detur, expendimus, ac notavimus Sectiones singulæ habitæ tam in Danubio, quàm Tibisco, Savo, Marusio, aliisque. Fluminibus Danubium ineuntibus, unâ Tabulâ exhibentur. Et quia opus erat nonnulla eorum, quæ Flumen nostrum circumstant, afferre, hæc quoque reliquæ huic parti adjunximus.

D E

M A P P A

POTAMOGRAPHICA.

Appa Potamographica cunctorum ad nostrum Danubii Tractum, fluminum Typum exhibens præstò habetur cum reliquis aliis, quæ in universâ Pannoniâ existunt, ut in eâ dives undis, ac fertile solum Hungariæ cognosci possit, insuperque Danubii Oræ, de quibus Sectiones illæ desumptæ sunt ad Alvei ibidem profunditatem rimandam, ac lineæ Horizontum Terrarum Soli circumjacentis Danubium specialius notentur.

Depictum quippe eâ in Mappâ cernitur primò, quâ inter laterales Montes Carpathum, & Æmum, humilitate, certoque respectu in profundâ quadam Valle five Conchâ quadam Danubius noster defluat; deinde quâ inter se Horizontum ratione fluvii plures, alii aliis depresso alveo concipi debeant. Et Cavitas isthæc nonnullis linearum ductibus extremitate suâ Montibus illis, quorum respectu ea cavitas efficitur, incumbentium, in hac Mappâ Potamographicâ signata ostenditur.

D E

SYNOPTICA FLUMINUM T A B U L A.

Ractus Danubii Cætium Montem inter, & Flumen Jantra, totus in universum dividendus venit in *duas Ripas*, cum variis *Locis* quibus ad mare cæteri confluentes, & quidem ab *utrâque* Mundi *Plagâ*. Eum concomitantes secundæ, tertiæ, vel quartæ magnitudinis in ipsum se exonerant, quorum numerus ad 38 excurrit eo ordine, qui tabulâ refertur, invicem se consequentes.

TABULA SYNOPTICA

FLUVIORUM OMNIUM, A MONTE CÆTIO, USQUE JANTRA FL. IN DANUBIUM, AD UTRAMQUE
*Ejus Ripam, Confluentium; adjectis Provinciis & Locis Ostiorum pariter ac Originum; Magnitu-
dine item, quæ vel est II^a. III^a. IV^a. Classis. Sunt igitur Confluentes in Danubium ad Ripam*

MERIDIONAL.

in

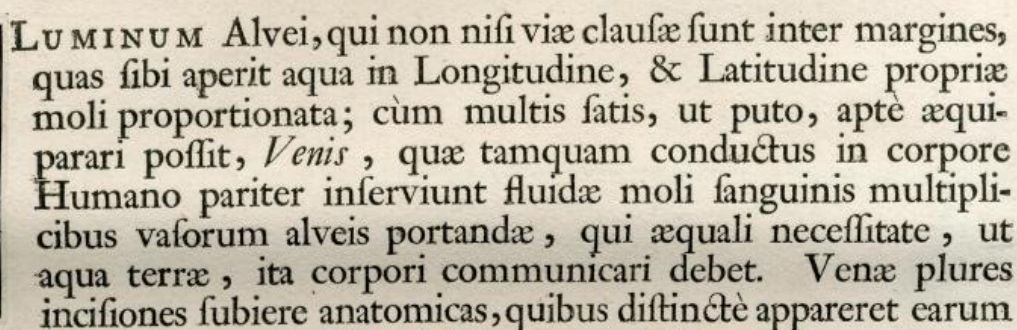
- AUSTRIA** Inferiori; { Schwöchet, Classis IV^a. Oritur ex Montibus Austriæ prox. & tractum Milliarium 12. circiter emensus, confluit, ad opidum SCHWÖCHET.
 Fischa, Class. IV^a. Oritur a Montibus Austriæ prox. &, tractu Milliarium 16. circ. confluit ad Oppidum *Fischa*.
- HUNGARIA** Cis-Rabanâ; { Laita, Class. III^a. Oritur ex monte nivoso five *Schnee-berg* & tractu Milliar. 27. circ. confluit ad Oppidum *Ungarisch Altenburg*.
 Rabniz, Class. IV^a. Profluit ex Palude Lacûs *Neufidel*, propè Insulam Rabbau; & tractu Milliar. . . confluit ad *Javarini* partem superior.
 Raab, Class. III^a. Nascitur in monte *Kapfenberg* Styriæ Inferioris; & post tractum Milliar. . . confluit ad *Javarinum*, quod equis suis planè cingit.
- HUNGARIA** Cis-Dravanâ; { Saraviz, Class. III^a. Provenit ex monte. . . Comitatus Tolnensis &, post tractum Milliar. 25. confluit infra Parasek, ad Pagum *Sexiu*.
 Carazza, Class. IV^a. Oritur ad radicem montis *Arsano*, famoso illo Prælio, Cæsarem inter & Turcam, celebris. Confluit, post spatium fluxûs sui Milliar. 17. circit. penes Pagum *Daras*, ad Inf. *Mohacz*.
 Dravus, Class. II^a. Promanat in Archiepiscopatu Saltzburgenfi ad limites Episcopatus Brixensis, ex monte utrique confini juxta Carinthiam; &, cursu suo Milliar. 65. circ. progressus, confluit, non procul ab *Orsek*, ad Pagum *Almas*.
- HUNGARIA** Cis-Savanâ; { Valko, Class. IV^a. Oritur ex monte, qui est penes Pagum *Pugia*; &, tractu Milliar. 8. circ. confluit, in parte superiori Castelli *Bucovar*.
 Savus, Class. II^a. descendit a Monte *Wurzen* in Carniolâ; spatiumque Milliarium 70. circ. cursu suo emensus, confluit ad Belgradum, parte superiori.
- SERVIA** Superiori; { Morava, Class. III^a. Duplicem agnoscit originem. Ex unâ demanans, nempe *Noviport*, Pago Serviæ, vocatur *Morava Bulgaricæ*: ex alterâ, *Starisla*, itidem, Pago Serviæ, *Morava Serviæ* audit. Et hoc duplici cursu, usque ad *Stolatz*, Serviæ Pagum, defluit; unde postmodum Unus, postquam ab origine remotissimâ, Milliar. 50. est emensus, confluit, dimidiam hor. infra *Kollitz*.
- SERVIA** Inferiori; { Mlava, Class. IV^a. Oritur a monte ad Æstivum Orientem urbis Resiavæ sito in viciniâ Monasterii Græci; tractumque Milliar. 6. confluit, ad Inf. *Posaroviz*, paulò supra *Vi-Palanka*.
 Ipek, Class. IV^a. Incipit ad *Fodinas Cupri*, *Ipek*, dictas, ac tractu Milliar. 10. confluit, 2. milliar. infra *Rama*.
 Timok, Class. IV^a. Duos habet Fontes, super monte *Cugiaina*, milliar. 4. inter se distantes; quorum alter *Kamniz*; alter *Sweg* nuncupatur. Tractu 20. Mill. ad ingentem illam Rom. Castrametationem *Deez*, in Danubium se exonerat.
- BULGARIA** Superiori. { Lom, Class. IV^a. Oritur in vicinis, *Priori*, *Montibus*; & 10. circiter Milliar. tractu absoluto, 5. milliar. infra *Vidin*, confluit.
 Ogotz, Class. IV^a. In ejusdem viciniæ Montibus oritur, & 10. in longitudine Milliarium, ad Pagum *Rahova*, confluit.
 Isker, Class. III^a. Incipit a Monte, olim *Rhodope*, nunc *Rilla*, dicto; ubi & *Iber*, five *Meriz* Fluminis fontes visuntur. 28. Milliarium, decursus ipsius est, &, ad *Gegende*, 4. milliar. supra *Nicopolin*, confluit.
 Vid, Class. IV^a. Mediâ inter Danubium & *Rillam montem*, distantiâ, ex *Hæmo monte*, erumpit. Longus est 14. Milliar., & 2. supra *Nicopolin*, milliariibus, se exonerat.
 Ozuma, Class. IV^a. Non procul a *Trajan*, antiquo Romano transitu, super *Hæmo* oritur; deinde milliaria 10. emensus, ad *Nicopolin* urbem confluit.
 Jantra, Class. III^a. Incipit in viciniâ *Kabruæ*, Fortalitii Roman. super *Hæmo monte*; unde tractu milliar. 17. peragrato, confluit ad *Roszig*.

S E P T E N T R I O N A L

in

- Marka, Class. IV^a. Surgit a Monte Bohemiæ, Silesiæ & Moraviæ contermino in ipsâ quidem Moraviâ, & tractu Milliar. 20 confluit 1¹/₂ milliar. supra *Pofonium*, ad arcem *Theben*.
- HUNGARIA Cis-Granana; Vaga, Class. III^a. Oritur a monte *Craliova Ora*, in Comitatu KÖMÖRIENSI, & milliar. 18. circ. cursu suo progressus, confluit ad *Gutam*.
- Nitria, Class. IV^a. Incipit a Monte prope *Totbrun* Castrum Comitatus Zollensis, in superiore Hungariâ; longus est millaria 16. circ. &, a *Gomaromio* urbe non procul supra, confluit.
- Grana, Class. III^a. Incipit ad radicem montis supra dicti, *Craliova Ora*, in Comitatu KÖMÖRIENSI; milliar. 42. circit. longus, & paulò infra *Bakaran*, confluit.
- HUNGARIA Cis-Tibiscana; Ipola, Class. IV^a. Nascitur super *Ostra Ora* monte, Comitatus *Novigradiensis*, & tractu milliar. 16. circ. confluit 1. milliare infra Ostia *Granae* Fluminis.
- Tibiscus, Classis II^a. Oritur a pluribus rivulis, a Jugis *Alpium* delabentibus *Sarmatiæ*, in valle, *Marmarus*, dictâ; &, postquam ad 100. circiter milliarium tractum perlustravit, unum milliare infra *Titul*, è regione *Salankemen*, confluit.
- Marufius, vulgò Maros, Class. III. Derivatus ex monte *Tarku*, Comitatus *Crik*, in Transilvaniâ; &, tractu 80. circit. milliar. peragrato, dimid. hor. supra *Segedinum*, in *Tibiscum* se effundit. Fluvius hic, quamvis immediatè aquas suas Danubio non misceat, ob multa tamen in eo facta experimenta, huic ordini inferere eum placuit.
- Beghi, IV^a. Class. Excurrit a montibus in viciniâ *Logor*; unde 30. circit. milliar. progressus, è regione *Titul*, nomen amittit; in duos ramos sese dividens, quorum alter, ad *Titul*, in *Tibiscum*; alter in Paludes Danubiales, absorbetur.
- HUNGARIA Cis-Montana; Temis, Class. III^a. Non procul a Portâ Ferreâ, montibus erumpit; & 30. circit. milliar. emensus, confluit partim in Paludes, partim in Danubium, ad Oppidum *Panczova*.
- Carazza, Class. IV^a. Descendit a montibus qui sunt paulò infra *Caransebes*, in Territorio *Almas*; 10. circiter milliar. longus. Ostia sua habet ad *Vi-Palanka* Pagum, quem circumfluit.
- Nerai, Class. IV^a. Fontes habet in valle Territorii *Almas*; a quibus 12. circiter milliar. progressus, unum infra *Palanka* milliare, confluit.
- Zerna, Class. IV^a. Ex eodem, quo Temis Fl., monte descendit; unde 6. milliar. decurrens, paulò infra *Orsova*, confluit.
- Topoviz, Class. IV^a. Oritur a Maden, meridionali latere Montium Transilvaniæ. Cursum habet 12. circit. milliar. longum. Hor. unam infra *Czernez*, non procul a Ponte Trajano confluit.
- HUNGARIA Trans-Montana; Xiu, Class. IV^a. Devenit a meridionali parte Montium Transilvaniæ, in viciniâ *Tismana* Pagi. Et 20. circit. milliar. tractu, 9. hor. supra *Turn*, confluit.
- Aluta, S. Olt, Class. III^a. A Monte *Tarku*, eodem scilicet, quo Marufius, oritur, qui 60. milliar. postquam pervagatus est, prope *Turn*, confluit.

D A N U B I I.

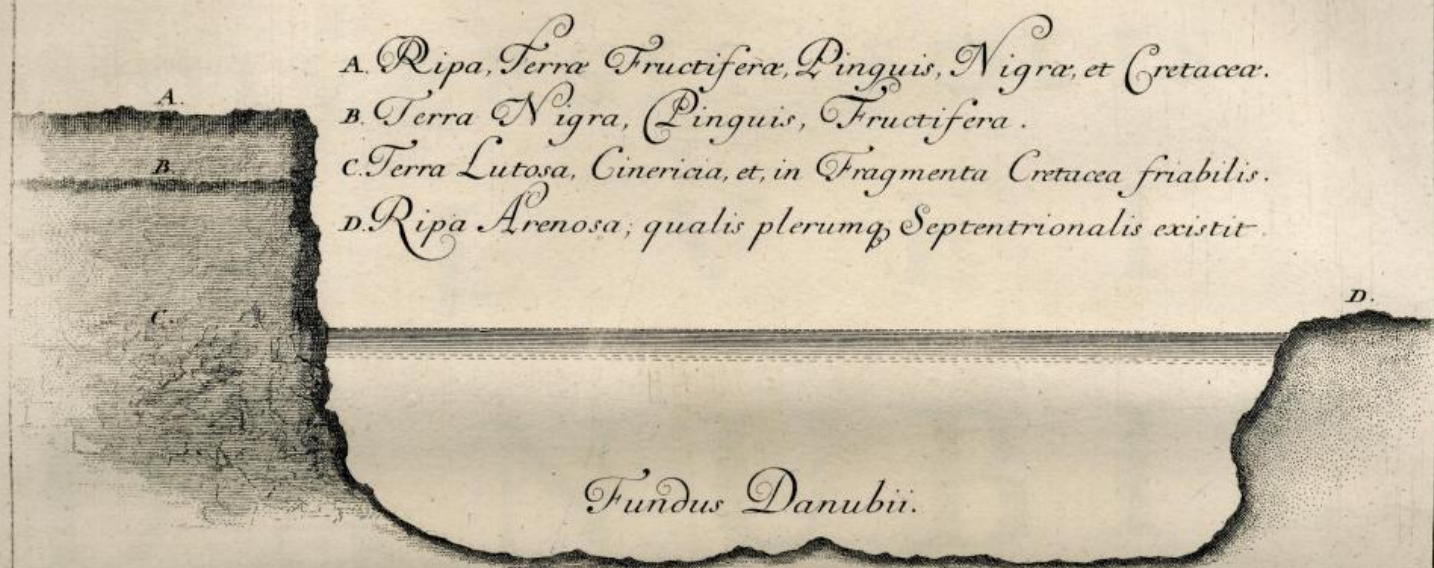

Maffa autem, feu moles Aquarum illa fluvida, quæ eandem ferè rationem habet cum animato illo fanguine e corporis venarum Medullis abstracto, seorsim spectari possit, universa nobis consideratur, pro ut de substantiâ primâ suâ in misturam, seu concretum quodquam demum coit diversarum particularum; sed enim Vasorum, sive potius Vasis Alvei Danubii ratio habenda erit.

Alveus Danubii constat.	Partibus	Ripis	{ Quasi elevatione supra Horizontem Aquæ.		
			{ Terreâ.		
			{ Montuosâ.		
			{ Paludosâ.		
		Latitudine	{ Sectionibus distinguend.		
	Longitudine		{		
	Profunditate	{			
	Configuratione, ratione dispositionis soli, vel	{ Plani.			
		{ Montuosi.			
	{ Concavi.				
Materialibus	Terrâ	{ Pingui nigrâ.			
		{ Arenosâ.			
		{ Cretosâ.			
		{ Tophaceâ cum nitro			
		{			
	Rupe distinctâ	{ Duritie.			
		{ Colore.			
		{ Misturâ Terræ.			
	Glareâ	{ ex lapidibus.			
		{			
Arenâ abundantiori inter montes quæ vel varia est.	{ Ignobilibus.				
	{ Nobilibus.				
	{ Quasi pretiosis.				
	{ Colore.				
	{ Figurâ granorum.				
Luto	{ Purâ.				
	{ Mistâ.				
	{				
{ Puro sitibus in Paludosis vel					
{ ubi Rivus Fluminis debilior					
{ Coloribus tincto.					
{ Arenâ mixto.					

Vid. Tom. III.
Part. I.

DIVERSA TERRARUM ALVEI CON- STITUTIO.

Fundus Danubii.

DE STRUCTURA ALVEI.

ARTES, quæ materialiter Alveum continent, vel quæ sive ad latera, sive in fundo eum circumstant, in hæc duo mihi distingui posse videntur, & quæ Aquas superstant, & quæ Aquis premuntur.

Quæ supra Horizontem aquæ eminent, & sub considerationem nostram veniunt, sunt, diversâ cum consideratione Solum: Terra, (eademque vel pinguis nigra, vel Arenosa, Cretacea, vel ex Topho cum nitro:) Ripæ, quali elevatione hoc vel illo intuitu sint: viva ad aquas Saxa, seu Rupes.

De hoc priori præcedentis Tabulæ membro, jam nunc agemus. Reliqua, quæ tam ad latera, quàm in fundo, eundem, uti diximus, Alveum circumstant, ut sunt, Lutum, Arena, Sabulum, Glarca, in Tom. III. de Fossilibus, seu Mineralibus referantes.

D E

D I V E R S I S S O L I S

A L V E I

D A N U B I I .

Sta triplici sub figurâ, nobis occurrunt, Plana, Cavernosa, Montuosa; variis a materiis constructa, Arenosis, Paludosis, & Saxosis, quarum quæque Typo suo explicantur. Figura plana, vel ferè plana frequentior est cæteris, quæ solummodo aliquibus in positionibus accidunt inter Montem Hæmum, non ita ibidem apertum, ut locum dare possit Alveo Danubii illo tractu, quem ex se ripæ formant suæ in Daciis, ac Mysiis.

Vide figuras Sola Terrarum Alvei demonstrantes.

D E

D I V E R S I S R I P I S

D A N U B I I .

Ripæ Danubiales variant in structurâ, figurâ, & Horizontibus secundum Terræ constitutionem, quam habent Regiones circum ea loca, quia si ista est plana, habens Horizonta demissum, aut elevatum, etiam ripæ magis, ac minus elevatae apparent. Si est montuosa illa, sunt etiam Ripæ montuosæ; in locis autem terrâ suâ minus elevatis, ac ubi aqua currens non est ita pernix, a Paludibus opprimuntur. Id quod plerumque fit in partibus Septentrionalibus, uti distinctè figuris ostendetur, quæ cum ita se habeant, eodem modo statui debebunt quoque Margines Danubiales constitutæ a terris vel elevatis, vel demissis, montuosis vel paludosis, in unâ aut in ambabus partibus, cum ripis elevatioribus postmodum conterminantibus.

De Genere elevatarum Riparum, eadem pleræque ad meridiem existunt, ac incipientes a radicibus Montis Kalenberg, protenduntur ad Mare nigrum, non alio a Tractu interruptæ, quàm illo parvo montium Strigonii, Vicegrad, Budæ, alteroque majori, qui reperitur a Columbaz ultra Portam Ferream, seu Catarractas Danubii III. hor. infra Orfovam.

Ripa plana magis elevata incipit II. leucis ultra Budam Paxo usque, & per VIII. vel X. Orgg. præceps demittitur, ac reintegratur in Sclavoniâ usque ad Savum fl. cedens parvo tractui Montium delitiosorum Sirmii, qui Montes paulum supra Illok initium capientes, in viciniis Slankemen terminantur.

Tractu Servia, partim elevata, montuosæ partim, partim in colliculos exiguos collectæ visuntur, eo modo, quo descriptum fuit supra Paxo usque a Budâ; & ita continuantur usque ad littora Maris Euxini, uti videre est in Mappâ.

D E

R I P I S

PALUDOSIS.

Stæ sunt Terræ spatia, quæ Horizontem habent demiffiorem illo, ad quem Danubius solet ascendere, interque solidam Ripam, ac parvum & mollem Arenæ Aggerem posita; qui Agger prope fluentia Aquæ, ex dispositione Fluminis, in hujusmodi locis formatur. Et quando iste inveniatur, vel nimis depressus, vel cùm habeat aditum quendam, per quem ad prædicta spatia influere possit aqua, transgreditur, ac laminas lutosas inde generat, omnem bonum fructum supprimit, ac Arundines, Typhas, aliasque id genus plantas alendo, paludes efficit; quæ ripis Paludosis ex se ita formant cognomen.

D E
S A X O V I V O,
S E U
R I P I S P E T R O S I S,
QUÆ PLURIBUS IN LOCIS AD STRUCTURAM
A L V E I
D A N U B I A L I S
C O N C U R R U N T.

Montes Austriæ emensus Danubius, quorum Limes, & extremus nobis est Cæsius, seu Kalemberg, atque ad suum terminum in mare non amplius inter Montes volvitur, præterquam parvo tractu confluxûs Fluminis *Gran*, usque ad *Vaciam*, & in *Serviâ* a *Columbaz* usque ad *Cataractas* Danubii a Strabone commemoratas; in quibus locis Ripæ credi possunt, de eadem esse naturâ, quam habet rupes, vel eo minùs aliquanto durus lapis alius. Inter duo diversa Loca ista Montuosa magnam invenimus diversitatem; alter siquidem locus præterquam in Apice Montis ad Vicegrad, nonnullam Saxi vivi habet speciem, reliquis cunctis ad utramque ripam, Montibus, fertili Terrâ, & deliciosis sylvis florentibus, quæ ipsis horridum aspectum durorum lapidum vix relinquunt.

Districtus Budensis ripam format ex lapide cæmentitio candido, cinericio, flavo, & rubro, qui ad usum ædificiorum frequentissimè exciditur, & ad formam S.S.S. naturâ crescere solet.

Tractus Montium a *Columbaz* usque ad Petras dictas *Cataractas*, quasi carcer, vel ergastulum est ingentis hujus Fluminis, quod veloci illo adeo defluxu, & rapiditate, ne tantillùm quidem prærumpere illum potuit. Ac de catenâ illâ Mundi (ex alterâ parte ad meridiem Montis *Hæmi*, & alterâ Septentrionali *Carpathi* de viciniâ)

niâ) aspectabilis pars ea est; in cuius asperam duritiem a Rupe, seu Saxo vivo fabrilis scalpro grassati olim fuerant Romani ad excidendos lapides, ac aperiendas vias, quas in eruditione Danubiali Tom. 2. Part. primâ commemoravimus.

Color illorum lapidum in superficie mixtus est viridi, flavo, & cinericio, ab aeris, & aliorum quæ coagulant, causâ; interiùs verò est cinericius.

Durities cognoscitur a prædictis excisionibus Romanorum, itemque a tot numero Cataractis, quæ ab unâ ad alteram ripam sitæ velocitatem ac impetum tam magni Fluminis ita reprimunt, ut per M. ac plures annos etiam huiusmodi inflexibiles petræ in cassum quasi percutiantur.

Angustias Danubii, quæ ad Marecobila observantur in latitudine circiter triginta ad quadraginta Orgyiarum, quando sum contemplatus, animadvertens & præcipitium, & duritiem Saxi in utrâque Ripâ, magnamque adeo molem Fluminis a rupibus in tantas angustias coarctari, summè sæpius sum admiratus. Ac consilium primum capî in Hor, atque multis aliis locis, diversitates huiusmodi Montium de Saxo vivo penitus rimandi. Quorum figuras Tom. III. de Fossilibus, seu Mineralibus retulimus, quoque uti vinculorum inter se colligantium ratio illa conspici possit; ac quantum operæ adhibere necessum fuerit, naturæ executrici Dei cogitationum, ad aperiendam Danubio viam, adeo vastâ Petrarum mole clausam.

D E .

T E R R I S ,

Q U Æ

A L V E U M

D A N U B I I

C O N S T I T U U N T .

Terræ multis Locis, Ripas fundum quoque Danubio de se solum formant, in aliquibus *mixtim*. Illæ, quæ de se constituunt vel fundum, vel ripas naturali statu suo, prout se habent, sensui observantis apparent, istæque, quæ sunt in fundo a naturali constitutione non solum recedunt, ob imixtionem extranearum, sed etiam ob continuam colluviam aquarum ex terrâ mutantur in lutum.

Terræ verè Danubiales, quæ non sint advenæ ob cursum Fluminum confluentium (ut est Morava, & Savus, qui eas ducunt rutescentes, Tibiscus nigricantes, Dravus obscurè cinericeas, trahentes) denigrantium, cretosarum, vel tophacearum de Arenæ, vel Glareæ item sunt substantiâ.

Eæ, quæ solum constituunt conterminans cum Danubio, Viennâ usque ad Savum, & maximè in parte meridionali, constant subtilissimo nitro, quod ipsum tractu inter flumina Leita, & Arrabonem mense Martio floret in campis recenter fossis, & solitâ, ac notâ arte, quolibet anno ob utilitatem ejus ad pulveris Pyrii confectionem in armamentaria colligitur, idemque fit multis aliis Hungariæ locis, & maximè Tran-Tibiscanæ Zatmar versùs, & Kaloviam, ac Cis-Dravanæ etiam in Diœcesi Quinque-Ecclesiarum, & Mohaf.

Partibus Cis-Tibiscanis haud procul a Tractu, seu fluminis, copiosè invenitur nitrum, expers id quidem scorix istius naturalis suæ; verùm pingue potius, & olaginosum

ginosum. Causa forsan fertilitatis illarum Terrarum, ac abundantiae Piscium adeo pinguium in Tibisci aquis.

Ripa meridionalis, quæ plerumque elevatior, præceps, ac præfracta magis, quàm Septentrionalis in suâ primâ altitudine. III. pedd. Terrâ quâdam pigrâ, humidâ constat, cui succedit alia cretosa, quæ ad pedd. XX. XXV. & XXX. in elevatione continuatur, præsertim infra Budam, usque ad confluxum fluminis Sarviz, & alterum Dravi usque ad illum Savi, quemadmodum & ab ultimo confluxu Timok usque ad littus Maris nigri.

Terra ista naturaliter cretosa, uti diximus, pluribus in locis, in quibus humiditas deficit, Tophi instar, qui in laminas friabiles secari potest.

Arenosa Terra magis fit familiaris in ripâ septentrionali, præsertim cùm & regio inter montes Transylvaniae, ac ipsius Danubii usque ad confluxum Fluminis Gnarad solo modò arenoso, terrâ modò mixto conspiciatur, quæ Arena in colles elevatur, æmulos illorum, quales memorantur de Affricâ, & habeatur quoque hujusmodi in Infulis Sanct. Andreae & Margarithæ sub & supra Budam.

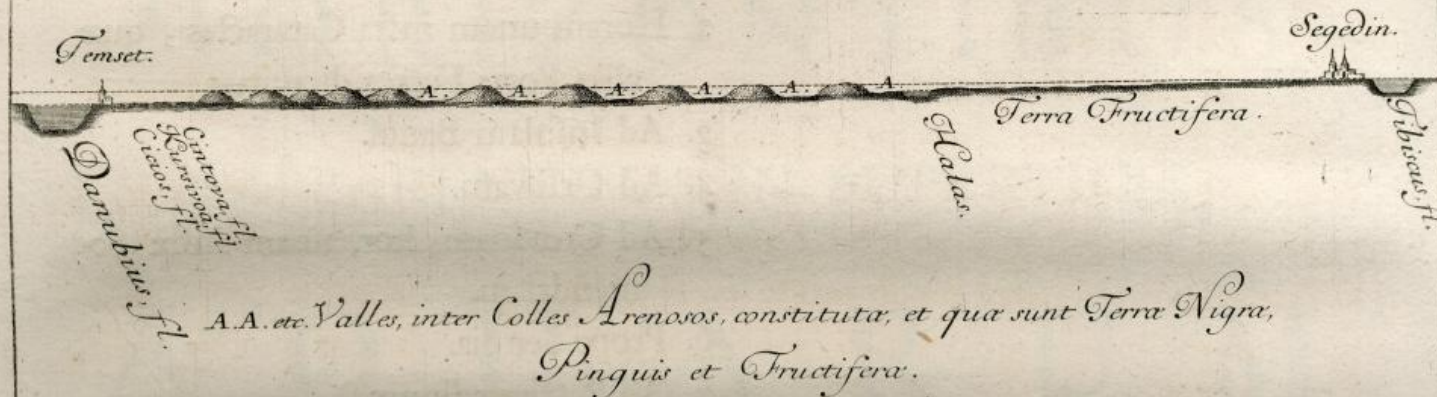
Forma harum arenarum, titulo de arenis Tom. III. Part. I. de fossilibus seu mineralibus, atque fatius etiam ex Sectione hîc annexâ, qua est a lineâ a Segedino ad Temset cognoscitur.

Terram Glareosam nullibi locorum deprehendimus, verùm quidem inde deduci posset, quod in fundo Danubii reperiatur, a fundamento, capitulo de lapidibus Tom. III. Part. I. allegato. Namque ad ripas visuntur lapides, quamvis per plures Leucas, cis, vel ultra hujusmodi locum, nil quidquam appareat; quod tamen, & ob alias adducendas rationes potest contingere. Hîc subdimus lutum, quod ad compositum terra cognoscitur madefacta, qualitatem habens colorum, ac saporum ipsarum terrarum, ex quibus constat; colores, ut hæc repetamus, in Tibisco sunt nigri, in Dravo cinericei, in Savo, & Moravâ rubri, quia Terræ Fluminum hujusmodi coloratæ de ripis sumptæ sunt, quæ alveos suos trahunt per Provincias ita coloratas Solo.

Odor in quolibet alio loco, ac flumine confluyente, est nitro-terreus, præterquam in Tibisco, ubi naturalis pinguedo terræ, quantitas Piscium, & radicum Arundinum in ipso factorem producant paludosum.

SECTIO;

*Varia dispositionis ac Generis, Terras, Tibiscum inter et Danubium,
in linea a Segedino ad Temset, exhibens.*

DE VARIIS SECUNDUM LATITUDINEM
D A N U B I I,
 ET ALIORUM MAJORUM
F L U M I N U M
 IN IPSUM CONFLUENTIUM SECTIONIBUS.

IN hac gravi parte paucis inpræsentiarum me expediam. Quia Profila ceu vocant, seu Sectiones III. etiamnum mihi defunt, scilicet Pestis, Camaromii, & Viennæ. Harum autem rationem postquam sumpserimus, calculus quantitatis aquæ Danubii in illis talibus sitibus institui poterit, ac demonstratio fieri incrementi, quod Danubius acquirit confluxu mediante Fluminum quorundam principaliorum, quorum in Latum Sectiones eo

fine quoque collegi, ut possit videri augmentum molis Danubialis ad quamnam proportionem se quamproximè referat. In Mappâ Potamographicâ peculiari modo signatâ demonstrantur horum singulorum positiones, & subsequenter in formis ordinatim mensuræ eorum demonstrantur, incipiendo a positione eâ, in quâ vestigia Pontis Trajani leguntur. Loca igitur harum observationum sunt,

- In Danubio :
1. Ad Trajani Pontis Rudera.
 2. Horam unam infra Cataractas, quæ aliàs Porta Ferrea dicuntur.
 3. Ad Insulam Banul.
 4. Ad Orfovam.
 5. Ad Crovinam, hor. unam infra Semendriam.
 6. Prope Semlia.
 7. Ad Petrivaradinum.
 8. Juxta Velismarton.
- In Savo: 1. Milliaria duo supra Belgradum.
2. Non procul a confluxu.
- In Tibisco: Ad Segedinum.
- In Marusio: Ubi in Tibiscum se exonerat.

D I V E R S I S

H O R I Z O N T I B U S

APPARENTIBUS IN SUPERFICIE

A Q U A R U M

D A N U B I I.

Iversitas Horizontum superficiei aquæ fluentis potissimum conspicitur eo tractu, qui in viciniis Columbaz usque ad Fetisslam inter ramos montis Hæmi Flumen volvitur, qui cum Cataractis, Radicibus suis per transversum Alvei excurrentibus se communicando diversis cum Horizontibus ubi substinet aquas.

Hujusmodi diversitas subjuncta in Mappâ ostenditur, in quâ prædictus tractus signatus visitur cum plantâ (ut loquuntur) & profilo, quæ Orthographia patens fit Alvei à structurâ, quæ in causâ est, quòd Aqua cohibeatur, quasi ab aggeribus lapideis, magis, vel minùs in altitudine variâ retenta.

Prima Cataracta, quæ ante stat in suo cursu veloci, compescit majorem partem aquæ molis, quæ si sine hujusmodi impedimento foret, deberet excurrere æqualiter, & sine diversitate in superficiei. Inde fit igitur, ut tractus sub cataractis minùs aquarum habeat ac inferioris respectu illius partis eidem illi cataractæ superpositæ Horizon multò sit depressior; vicissimque juxta hanc causam omnes alii in Mappâ, & Sectione notati disponuntur Horizontes cum eo ordine, prout res ipsa ad naturam se habet. Ubi præterea ipsum quoque Solum alvei in quo sunt cataractæ insignem habere declivitatem clarè patet.

Valde sensibilis est hæc differentia Horizontum sub Cataractâ Tatalis, ut unicui-

que naviganti potest apparere, si retro aspiciens dirigat oculos per superficiem aquæ; nam subito cognoscet, ac si libellâ velit examinare, quod dicta superficies sit multis pedibus dimissior illâ, quæ superiùs est posita. Hæ differentiæ melius cognosci poterunt de præsentibus figuris.

D E

PALUDIBUS DANUBIALIBUS.

Considerabilis è cunctis Danubii totius pars hæc est, de Paludibus, quæ modò ab hac, modò ab illâ ipsum concomitantur Ripâ; minori, vel majori cum latitudine, meatibus diversis, ac receptaculis variis. Quæ Mappis cuncta suis commonstrantur, tam ad indagandas harum causas, quàm aquarum, quas Danubii a Fluminis undis, lucrari poterant, quantitatem rimandam. Positio Paludum in oppositâ semper, ad rivum Fluminis, est Ripâ, præterquam in confluxibus majorum Fluminum, ut sunt Dravus, Tibiscus, & Savus: ubi partibus in ambabus exsurgunt aliæ, quæ ab ipsismet istis fluviis fiunt præter eas, quæ sunt Danubiales.

Harum causæ duæ sunt: prima Horizontes Hungariæ, Bulgariæ, Moldaviæ, & Valachiae, Paludibus scatentes, *plani*: & ideo quasi sine declivio & Ripis, quæ ab utrâque parte sint elevatæ ac montuosæ; excepto tractu Serviæ, ubi hinc inde a Ramis Montis Æmi includuntur. Altera causâ oritur ab Angulorum flexione, ut accidit ad Strigonium, ubi magnus Angulus clauditur a Montibus, producitque omnes eas Paludes, quæ ad Posonium & juxta Insulas majoris, & minoris Schitt reperiuntur: ac etiam in confluxu majorum Fluminum, ac præsertim iis septis, seu Cataractis stantibus, ac descriptis in Alveo Danubii, itemque magnis angustis, ad Marecobila. Quibus impredientibus, quominus aquæ ordinatim confluant, vel exonerentur, remanent in descripto Hungariæ Horizonte, aquæ: & formant Paludes, quæ aspiciuntur a Budâ, rectâ lineâ Palancham versùs & Ramam, per duos dies Belgrado distantes, ubi ripis in ambabus montes incipiunt; ita cinctis iisdem usque ad Fetissam, ibidemque in elevatas spondas extolluntur, quæ ad Vidinam usque nonnullas admittunt Paludes. Exin verò juxta solitum Hungariæ ordinem, de novo incipiendo Montes ad mare Nigrum continuantur. Quod cùm, undis suis alluentibus, multam arenam convehat ad Ostia, seu oras magni hujus Fluminis, impedimento est, quominus liberè defluat, & aquis se exoneret suis. Per situm planum autem eum diffundi necesse est circa ripas; formanturque inde tot Paludes Hungariæ, Vallachiae, & Moldaviæ.

Quantitas Aquæ, quam hujusmodi Paludes in se recipiunt, considerabilis est propter extensionem, ac profunditatem earum: videlicet ex unâ parte finiuntur solidâ ripâ Terræ, & ex alterâ Aggere, ut ita dicam, limoso, vel de arenâ; quæ Paludes separat a vivo Fluminis, quod ad istas suas immittit aquas, vel per aliquos canales dictos *Foch*, vel prædictam lineam superando, receptacula sibi fodit, quo proluvies hujus magni Fluminis per plures dies ibi moretur, antequam per unam ad alteram Provinciam transeat; cum prius ista debeant repleri. Hoc cognovi mense Julii anni 1694. cum enim præessem pedestribus copiis in Culut; quamquam Viennæ ob Danubii inundationes crebri sermones audirentur, nondum istuc tamen aquæ appropinquarent; paulò licet postmodum idem ibi contigisset. Igitur consideranti necessitatem præcedentis, quæ fieri debuit, Paludum repletionis, innotuit mihi causa talis differentiæ temporis, circa tam magnam illuviem in diversis positionibus.

Hæ Paludes in causâ sunt etiam, quòd Danubius non adeo patens statim ac subitum decrementum patiatur ex suâ mole Aquæ existentis in vero Alveo, licet causæ pluviarum, & nivium dissolutarum prius ipsi defecerint: dum illæ restituendo Danubio quod per suos canales eadem illi abstulerant, impediunt, quominus sensibile appareat decrementum.

Reperiuntur quinimo, & in Paludibus, positiones nimium demissæ, quæ nunquam siccantur, cum sint humiliores, eo Horizonte, quàm ut Danubius eum unquam possit attingere: ut nomen inde accipientes Lacus, ingentium Piscium Vivaria potius haberi possint, in quibus subsidiariæ Danubii hæ colliguntur aquæ.

Denique ut pateat vera structura Paludum Danubii Lateralium, haud supervacuum duximus hic ponere sectionem unius Paludis: ita enim agnoscemus statum veri Alvei Danubii, & Paludes circumjacentes, & cursum Canaliculorum prædictorum *Foch* nuncupatorum, huc illuc per valles variis flexibus discurrentium, necnon species diversas Terrarum Palustrium, situsque Arundinum cum plurimis foraminibus Cancrorum, aliorumque Piscium, quæ in aquarum depressione exstant, ac patefiunt.

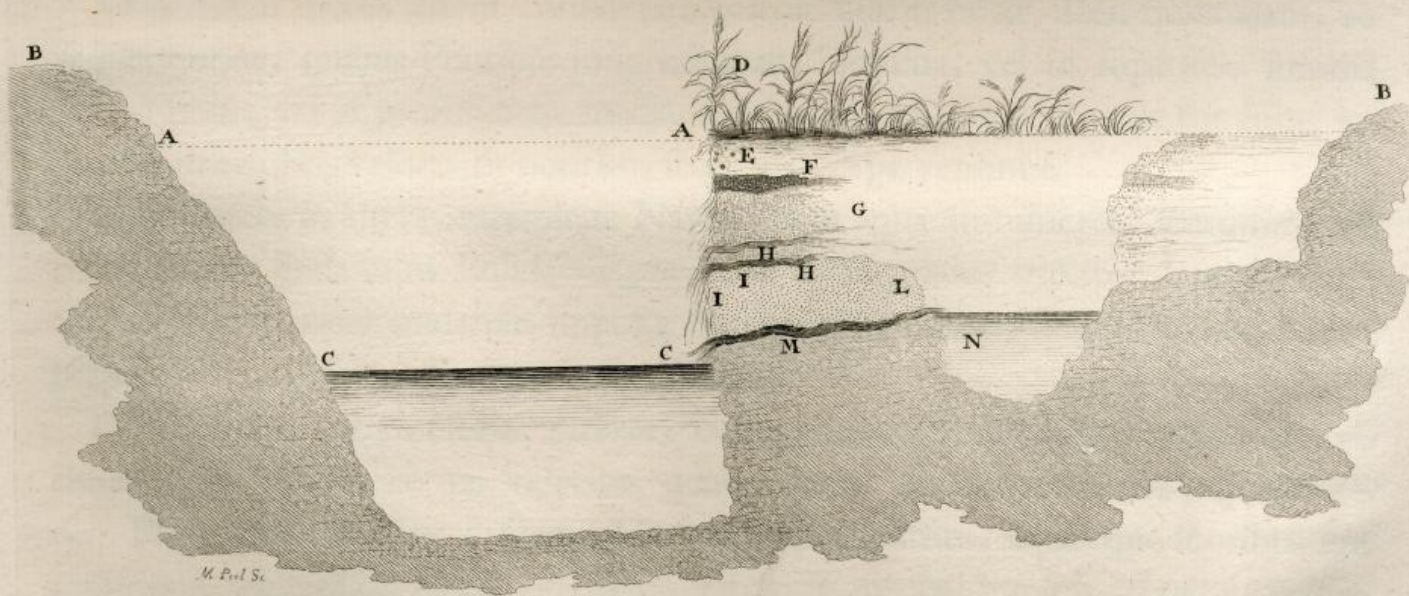
SECTIO DANUBII

*Tempore depressionis Aquarum, ut clarè patefiat status unius
Paludis ferè sine Aquis.*

- A. Horizon Danubii in magnâ excrefcentiâ.
- B. Elevatio ambarum Riparum, nempe unius penes vivum decurfûs Fluminis, alterius habentis Paludem, quæ eam separat a Danubio.
- C. Altitudo Aquarum Danubii tempore ipsarum depressionis.
- D. Arundines palustres in Solo, quod primùm exsiccat.
- E. Foramina Cancrorum.
- F. Terra nigra fætida.
- G. Terra cretacea mollis, per quam transeunt Aquæ ad Danubium per lacrimationes, &
- H. Canales dictos Foch.
- I. Notandum est pari modo eas lacrimationes fieri per planities ad replendas Paludes in iis existentes.
- L. Terra cærulea humida, per quam transit alter
- M. Canalis major, qui defluit a lacu N.
- N. Lacus.

Si aqua Danubii decrefceret plusquam fit altitudo C, denuo alter canalis Foch fieret, & sic usque ad finem profunditatis lacûs, magnæque copia Piscium periret cum universali aëris infectione.

TOM. I. TAB. 42.

D E

VARIIS MOTIBUS A Q U Æ D A N U B I I.

Otus aquæ cujuslibet Fluminis, tam suâ velocitate, quàm diversis lineis, quibuscum ad suum terminum inter aggeres provolvitur, divisibilis est. Velocitas Danubii variis in positionibus varia est, & nimis inæqualis, quemadmodum, & ipsæmet in latum Sectiones Alvei discrepant, quæ a diversitatibus istis magis, minùsve augentur, ac multoties quoque in eadem ipsâ sectione diversitates habentur quoad profunditatem, quæ modò majores, modò minores sunt Cono aquæ suæ. Variæ cum igitur hujusmodi observationes, ad ea solito ordine exprimenda tabulis ad naturam fluidorum se referentibus, eruditè fuerint explicatæ a PP. Castelli, & Guillièlmini, illorum methodum nos quoque pro virili servare studuimus, atque prout tum se habebant observata nostra tabulis digesta, luci publicæ hîc exponimus.

Velocitatem motûs autem considerare placuit quanta ea sit, locis quibusdam, ac iis plerumque, quibus Pontibus jungenda erant Flumina, vel in superficie summâ aquæ Fluvii, vel in profunditate mediâ, vel denique in imo, seu prope fundum; inque hujus triplicis velocitatis notitiam sequenti viâ pervenimus.

Quadrantem in alterâ extremitate Navis, ita ut aquæ immineret, statuimus, ex cujus centro funis cum Bolide ad prædictos aquæ gradus triplices demittebatur; quibus singulis prout undarum impetus Bolidem propellebat, & quidem eò plures a perpendiculo, quò rapidiori cursu aqua fluebat.

Deprehensum autem est hac ratione, tam quoad profunditatem, undas, quò viciniore sint fundo, eò agi velocius, quàm quoad diversas stationes, quibus eadem Fluminis latitudine, easdem observationes repetimus, aquas quò litoribus sint propriores, eò tardiori motu, citatissimo autem in mediâ Fluminis latitudine defluere; prout hæc in adjectis Tabulis clariùs patent.

Cæterum quòd motus aquæ sit divisibilis in lineas varii generis, id tam ob causam riparum, quàm fundorum, est plusquam evidens. Ripæ enim Danubii, modò per lineam rectam sunt collocatæ, modò per obliquam: juxta quas cùm se habeant filum decurrentis Fluminis, etiam nunc in lineam directam, nunc in obliquam excurrit. Necessitas quoque, quam habet aqua currens, transeundi ex unâ ad alteram Ripam, est causa considerationis motûs tertii obliqui, qui ortum suum sumit a Ripis, quæ in aliquibus positionibus aquæ rivum ad hujusmodi flexum cogunt. Funda Saxosa, imò penè lapides, qui multoties inter montes interjacent, aliquando habent in se plures voragines, quæ aquæ dant motum sphæricum, seu potius spirale, Germanis dictum *Sturzel*, Rascianis *Seurventia*, & Italis *Vortici*: qui Danubio non desunt in Austriâ superiori.

Inter alios, famosus ille est, qui aspicitur sub Lincio, creditur vulgò origo Lacus Neusidel in Hungariâ Cis-Rahabanti. Aspicitur etiam alter, sed hoc minor propè Pagum Almas, infra Commaromium; qui perhibetur esse origo Lacus Balaton positi in Hungariâ Cis-Dravanâ inter Montes. Sunt etiam frequentes alii Lacus tractu inter Columbaz, & Fetislan ad montis Æmi Radices per Serviam, & in Banatu Temisvariensi in Mappâ jam notati.

Volunt Propontidis Piscatores, quod Lacus isti sub Terrâ eidem Propontidi communicent aquas: quia Mari eo pisces quosdam reperire liceat, quales ibi inveniuntur. Verùm de iis peculiaris tractatio fiet in separatâ Dissertatione, qua inde monstrabitur subsistentia, vel insubsistentia hujus asserti, quo fertur, quòd dicti Lacus sint partes Ramorum subterraneorum Danubii.

Sermo item est istius æquæ Fluminis, atque Propontidis maris Piscatorum, in his vorticibus, qui sunt supra majorem illam angustiam Danubii, communicationem subterraneam haberi, ac fundamentum hujus communicationis Piscatio Hufonum ipsis suppeditat, qualis in illo Sinu Maris propè Pontem longum inter Silivream & Bisanthium, communiter capiuntur.

Credideram fanè a Mari Nigro per canalem Bosphori Thracii pervenire eos potuisse, sed experientia negat: quin in isto canali maritimæ oræ Piscatores nusquam in ætate, id genus Hufones capere potuere, nec aliquâ aliâ parte Maris, ac tantummodo in isto Sinu.

Motus autem naturalis aquæ, vel cum variis lineis, vel diversis velocitatibus semper tendit ad centrum gravium, quod est ab alto ad imum: verum tamen quoque est, quòd in aliquibus Fluviis ob causam multarum obliquitatum, quas habent, ut in Tibisco, vel Scopulorum, quæ alveum secant in transversum; motus iste videatur interceptus per lineam è rectâ, & circulari mixtam, per quam naturali cursui restituitur.

Linearum descriptarum motus hi omnes, hisce figuris explicantur.

D E

SUBTERRANEA COMMUNICATIONE

PALUDUM TIBISCI,

C U M

P A L U D I B U S

D A N U B I I.

Observatum quoque nobis est, Tractum Regionis illum, qui a Danubio, & Tibisci parte inferiori, est interceptus in regione Batscha, Aquarum subterraneis passim hisce meatibus, qui Danubii ac Tibisci Paludibus communes sunt: atque pluries fieri num posset, cogitaram. Causa hujus cogitationis fuit cursus parallelus amborum Fluminum, sive æqualiter actus utriusque Fluminis decursus; tam, & exigua licet prædicta Planitie declivitas. In æstate demum Anni 1693. quidquid ante suspicabar, evidenter, ac clarè omnino cognovi. Eo tempore insolita in Tibisco contigit Illuvies. Eo tunc Danubius quasi expers aquarum erat cum suis Paludibus, ita ut eas minimè potuerit sumministrare. Cum Paludes Tibiscanæ, nihilominus aquam recipientes a Tibisco, magnæ, ac pingues essent, adeo ut mergerentur etiam Valles, & fundi positi in planitiibus Camporum Bacz, id est inter Danubium, & Tibiscum.

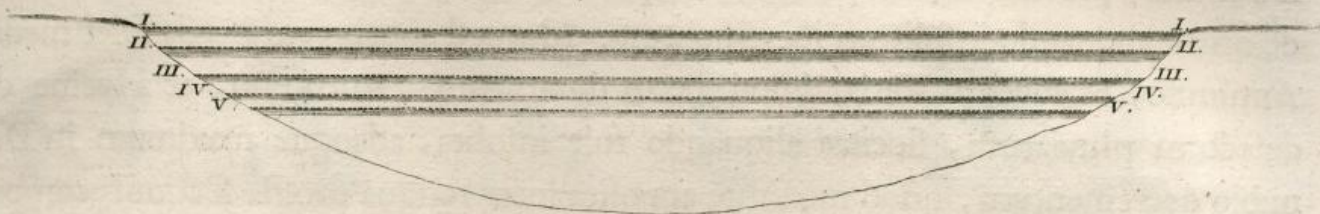
Hinc semina Frugum ingentia damna acceperunt, quia ab aquis per Meatus Terræ transsudantibus, obtecta fuerunt. Simile senioribus etiam Incolis immemorabile acciderat, quia nec incremento Tibisci nec Danubii quantumvis maximo hujusmodi damna fuerunt illata. Et ratio est, quòd a Tibisci ad Danubium descripti Horizontis non item Danubii ad Tibiscum parilis adest declivitas.

Solum hujus Planitie, aliquibus in locis ob singularem suam varietatem, tam quoad ipsam Tellurem, quàm & Arenam aliquantò accuratiùs considerari meretur.

Terra nigra pinguis est, in Valles, ac fundos disposita. Arena, flava, & sterilissima pauculas tantum herbas producit, quæ inter similem arenosam tellurem crescere solent, insuperque elevata in colles, qui terram circumdant fertilem.

Hujusmodi dispositio reperitur in Insulis Maizen, & S. Margarithæ, ac etiam regione illâ nuncupatâ Vlasca inter Tibiscum, Marusium, & Danubium, quæ Banatus est Temisvariensis. Tractus verò universus, præcipue ad ripas Tibisci, Salis crassi & nitrosi ferax existit, quod, ob defectum lignorum, ad usum pulveris Pyrii non purgatur.

*INCREMENTA ac DECREMENTA DANUBII,
variis temporibus observata.*

- I. Anno. 1694. in fine Junij, Increment. maxim.*
- II. Anno. 1693. ab Initio Junij, usq; 20.um July.*
- III. A. 1693. a fine Martij, usq; initium Maji.*
- IV. A. 1693. ab initio, usq; ad medietatem Octobris.*
- V. A. 1693. a 27.te Augusti, usq; ad primum Octobr. et ita
alias durare solet, usq; ad ultimum Martij, præter par-
vum quoddam Incrementum, initio Octobris.*

*Scala ————— 10 Orgyiar.
non quidem pro latitudine, sed Increm. et Decrementis Danubij.*

D E
INCREMENTIS,
A C
DECREMENTIS
DANUBII.

Ars hæc non postrema operis nostri Danubialis multas a me ob-
servationes circa causas, tempus, & quantitatem incrementi, ac
decrementi Danubii exegit. Hinc & tempore magnarum
pluviarum, nivium, & siccitatum cognovi; Nivium liqua-
tiones in Alpibus causam unicè fieri magnarum istius exunda-
tionum, tum cum hæ dissolvantur in montibus, majoresque
semper illas ingruere, quò pluribus concomitantibus pluviis nives fuerint solutæ.
Tempus, quo hæc plerumque accidere solent, est a medietate mensis Junii, usque
ad medietatem mensis Julii, intra quos Terminos communiter aquas crevisse vidi-

mus. Inde ad medium mensem Augusti non adeo sensibilibiter solent decrescere, verum caniculæ diebus transactis perpetim quasi incipit decrescere, plus tamen, seu minus, pro ratione tempestatum, ac pluviarum, quæ in montibus cadunt, unde oritur aliquando insolitum incrementum. Id quod contingere magis solet medio Autumno, & adventu Veris, brevi autem duraturum. Autumno, ac Hyeme ob defectum pluviarum, siccitas aliquando fuit insolita, adeoque maximum in Danubio decrementum, quod mediante appositâ inter reliqua profila sectionis comparari potest cum omnibus iis variis majoribus, ac minoribus decrementis notatis ab observationibus quæ habitæ sunt annis 1693. 94. & 95. Hoc monitum, quod in eâdem sectione mensura considerari debet, inspiciendo a plano incrementi maximi, usque ad planum decrementi minoris. Hinc autem ad fundum, sive planitiem Alvei nullam quantitatis mensuram determinavimus, quia sitûs varietas, & istam quoque involvit varietatem. Tempore magnarum siccitatum verò, nivium ac pluviarum ob defectum, observaram, quod solita Danubii aqua non defecerat præterquam parte molis suæ: unde necessum est asserere, Flumina ortus habere suos a fontibus, qui montibus in altis defossi lateant. Hi fontes, juxta Bartolinum, non nisi a penu reservato pluviarum, ac nivium, quæ inter saxa montium per meatus Terræ occultos decurrant, exurgere, ac causæ uti eadem per menses septem defecerint, reservationes quoque pluviarum, juxta ipsius Hypothesin assumi, & Danubius ipse exficari deberet; attamen eâdem ille semper proportionem aquarum respectu habito ad tempestates nivium, ac pluviarum perpetim consistit. Clarum ergo per id fieri mihi videtur, fontes ordinarium quoddam alimentum sive per circulationes Oceani, sive aliunde id sit, per vias subterraneas de grandi illâ massâ Elementi aquæ habere, illasque reservationes nivium, ac pluviarum alimentum hoc potius augere, quàm dare valeant.

D A N U B I I

ALIISQUE IN EUMDEM DEFLUENTIBUS

A Q U I S.

Qua quæ unum est ex quatuor Elementis, quod prodest etiam Terræ, per hujus viscera & superficiem transcurrento, alteratur in suâ propriâ naturâ, quâ semper liquor est humidus, frigidus, insipidus, &, ut multi volunt, terrâ mixtus, quod puto nonnisi per accidens posse contingere, quia de necessitate debet aqua particeps esse aëris, cujus proportio remanet tam obscura, quàm est magis evidens in ejus compositione ex globulis, qui manifestantur in pluvîâ, & figurâ suâ contribuunt colori diaphano, cùmque inter se premantur in aquâ, motum sollicitant versùs centrum corporum gravium.

Duo verò diversi cursus aquæ, unus scilicet per superficiem, & alter per viscera terræ ansam mihi dederunt eam distinguendi in simplicem, quia juxta conatam suam qualitatem sapore omni caret, & immediatam, quæ gustum adventitium quemdam exhibet ob mistionem illorum salium, qui in visceribus terræ dissolvuntur, eò acta, quò se miscent cum suâ fluidâ naturâ, & idcirco alterationem eam recipit, quâ a suo naturali statu secedit, uti frequentius contingit iis, quæ, uti diximus, sub terrâ discurrunt, quàm illis, quæ in superficie fluitant.

Difficultatem quam ostendi, neque nisi per accidens, aquam constare terrâ, fundo, in experienciâ aquarum pluviarum immediatè collectarum a cœlo puro in vase; quâ didiceram statum earum naturalem purum, atque ab omni terrâ, face, ac commistione immunem. Contrarium evenit in aquis per terram circumeuntibus, quia per accidens mediante corrosione motûs sui proprii miscentur ipsæ cum pluribus particulis terreis. Hinc infero divisionem aquarum fluentium per sphæram Terræ illam quam calce hujus Commatis subjiciemus, quarumque pars major per examina plurium experimentorum nobis transiit ad majorem claritatem Thematis nostri sumpta.

Quod igitur corpore Danubii continetur, idquè unicè constituit, est fluor aquarum, quæ ita abundantes fluendo ipsum in alveum adeo amplum, ac extensum, dilatavit, ut omni alio flumine Europæ factus sit superior: unde & Elementum hoc unum ex principalioribus curis nostris fieri debuit, uti essentia tam magni fluminis patescere inde posset ab universalibus sermonibus, & generatim factis discendo, progrediendoque ad illas, quæ in ipso miscentur aquas, vel remotis natalibus ex Alpibus, vel ex ipsiusmet fluminis ripis.

Illustrationem haud exigua huic parti de aquis addere videtur Mappa, quæ cunctorum fluminum in hunc tractum Danubii immediatè confluentium, originem, cursum, & confluxum cum annotationibus locorum, per quæ ipsa flumina transeant, demonstrat.

Subjunguntur Tabulæ experimentorum, quæ ordinatis divisionibus experimenta declarant facta pluribus in speciebus aquarum ad hunc tractum Danubii spectantium, & in ipsarum Tabularum calce posui hypotheses, quas ab experientiis iisdem deduco, ut quantum poterat, natura aquæ Danubialis inde statuatur. Eædemque ob diffusam suam amplitudinem hinc remittendæ quærendæque erunt tom. 6. Miscellaneorum observationum.

DANUBIALIS

AQUÆ

DIVISIO.

Aquam Danubii divido in	Naturaliter consistentem texturâ hete- rogeneâ aqua- rum	Terrear.	simplices, i. e. sine sapore, ut	Fontana.
				Putealis.
		Cœlestium	medicatæ five cum sapore, ut	Fluvialis.
				Stagnina.
	Suâ mole di- visibilem.	Diversis Horizontibus, in suâ superficie schemate suo explicat.	Lineâ	Rectâ
				Circulari
				Diversis motibus cum
	Minori			
	Navigatione, cum	Remis Velis Navibus secun- dum, vel contra Aquam, Tractis.	in superficie. in profunditate.	

D I V E R S I S Q U A L I T A T I B U S A Q U A R U M D A N U B I I.

Iversæ esse naturæ Aquas Danubii, variæque miscellæ, & a ramentis Auri, & cæterorum Mineralium Arenæ inibi implicatorum, probationes desumptæ evincunt, & omnino heterogenea nobis venire debet propter immiſſionem aquarum Mineralium, Thermalium, Stagnantium, Fontium, ne dicam de reliquis, quarum antea commemoratio facta fuerat. Cùm enim pluribus in locis vel Auri, vel Argenti, vel Cupri, aliorumque ejus generis, & Rivis, & Fluminibus, & Fontibus ipsis aquarum Mineralium Fodinæ, haud procul quandoque absunt, præterquam quòd qualitates omnino diversas aquis imprimant, Torrentes formant quoque secum pretiosas arenas trahentes, quæ cùm & ipsæ Danubio misceantur, faciunt quamdam compositionem Aquæ heterogeneæ, ac consolantur nonnumquam Piscatores, qui Ramenta tam Auri, quàm Argenti haud semel quidem invenerunt.

Quamobrem cùm Danubii aqua tot aquis mixta sit, sulphureis, nitrosis, amaris, atque Thermalibus, quarum circa Budam tanta est copia, & quæ etiam in Alveo Danubii quadam in Insulâ scaturiunt, ipsa per se naturæ foret admodum imperfectæ, nisi continuus ejus motus Solis radiis expositus eam purgaret; tot palustres Terræ ipsam coinquinant, & copia tanta Mineralium. Diversa fuerunt experimenta, quæ molitus fui, explorandi gratiâ aquam in Danubio fluentem, sicuti cæteras Minerales aquas, & intra, & extra Mineras, & Thermales in Balneis, quæ tot in Tabulis congeſſi, & locavi in Tomo Sexto Miscellanearum Observationum; in Tomo autem Tertio de Mineralibus earum origo pateſcet, variæque aliæ circumſtantiæ, quæ conferunt ad faciliorem intelligentiam prædictarum Tabularum, quibus aliæ accedunt de diversis aquis pluvialibus, nivium ac Puteorum, ut eruditus quisque hinc conferre valeat tot diversas aquas cum verâ Danubiali, & statuere quantò magis heterogenea esse deberet aqua Danubialis absque motu, Sole, aëre, ac ventis quibus omnibus minùs fit inæqualis.

DE FONTIBUS

A D

METALLI FODINAS
HUNGARIÆ.

RÆ cæteris, commemoratu digni occurrunt, quos communiter Herregrund, & Schmelzniz appellant, quum hic & iste, per Fodinas Cupri, demanent: tum, Ribari, alius; itemque, duo alii; quorum unus, prope Küküly; (a quo Flammæ erumpant, & faces Flammam concipiant, si aquæ admoveantur:) alter Marusium, fluvios existit; haud in postremis censendi erunt.

De illis, qui ad Fodinas Cupri oriuntur, Fontibus, latius differendi occasio dabitur, Tom. III. de MINERALIB., itemque Tom. VI. Miscellanearum Observ. quibus diversis in partibus, experimenta, in eorum Aquis facta, varia, in medium afferentur.

Non purum autem *Vitriolum*, sed purissimum etiam Cuprum, iisdem contineri, ante istas observationes monere visum est. Videlicet, injectam Aquæ isti, quam, summo studio, quibusdam reservatoriis, colligere solent, *Ferri laminam*, non transmutatione quadam, ut creditur vulgò, substantiali, in alterius Metallum, ceu Cupri, substantiam transire; sed, quas Aquæ secum rapiunt, Particulas Vitriolicas, vel, Cupri, penetrando Ferri Fibras, ac iis se insinuando, illud incrustare; & initio quidem, cuticulam quandam ex Rubro flavescentem, Ferro, cujuscumque Figuræ, inducere: sicque Figuratum, demum etiam consolidari; quandoquidem, absumto penitus impuro Ferri Sulphure, Vitriolica massa, in Cupri formam sese penitus collegerit. Ubi, experienciâ simul nos didicisse, annotamus, quòd Cuticula illa, dum Ferrum adhuc est in Fermentatione, Pulveris instar levissimi, leviter saltem contacta, protinus diffiliret, ac dispergeretur, totumque adeò negotium turbaretur.

HUNGARIÆ.

SULPHUREO-VENENATIS,

VULGO CREDITIS.

ISTRICTU NEAPOLITANO, propè Lacum, dictum d'Agnan, parvula quædam Cavernula conspicitur, quæ, ad altitudinem 1. circiter Pedis, Halitu Nebuloso, sicuti in Pratis manè videtur, summitatem tectam habet: in illam Auram, quando facta fuerit immersio, Animantium, quæ respirent, stupefactæ fiunt; sique diutius eodem in statu detineantur, mortî tandem cedunt. Et, veritas rei, ita sese habet. Sed, fabulosè credebatur, per virtutem Aquæ illius Lacûs, damnosâ illâ Aurâ infectos, quando repetitâ vice fuerint tincti, denuò in vitam, ac in statum pristinum redire. Id quod beneficio Aquæ cujuslibet communis fit; eoque citius, si defectum viribus, Animal, Pileo, aut aliâ re quapiam, per tractum temporis, 3. vel 4. Minutor. totaliter contegatur.

Hic tantus naturæ effectus, unice Regno Neapolitano proprius, credebatur: sed enim in Hungariâ & Transilvaniâ, parilem effectum deprehendere liceat. In Hungariâ, Comitatu Neosoliensi, propè Veterosolium, non longè a Ripâ Fluminis Gran, supra Pagum Rivari, ad partem Septentrional., obviam habetur Hiatus quidam, latitudine 24., & profunditate 10. Pedd.: Ad cujus marginem, parvula quædam quercus adstat. In eam subsidentem Cavitatem, olim me demittens, Terram vidi, communem, Aridam; quando ad Septentrionalem ejus partem, continuo strepitus halitusque erumpebant, ac si interiùs Ebullitio Aquarum esset. Ibi quum Ligone fodi Terram jussissem, eâ spe, ac si Aqua esset eruptura, Halitum quendam foetentem exhalare, sensi; qui Animantibus, ceu Pullis, tum obviis, mortis subitæ causa erat, cum omnibus illis circumstantiis, sicuti in Agro Neapolitano, excepto, quòd Nubecula illa haud conspiceretur. Ea loci conditio, paucis ante annis detecta fuerat, a Pastoribus, per Aves: quas, sæpè sæpiùs in Foramine isto demortuas inveniebant: ac, paucos ante menses, quàm ibi ipse fueram, Vacca quædam, fortè fortunâ illuc ducta, halitum eum respiravit; & negligentia Pastorum, qui subsidia non adhibuere, periit. Quemadmodum verò, Agro Neapolitano,

politano, terræ adjacentes, ubi funesta illa aura exhalat, copioso Sulphure foetæ, & habentur & sunt: Districtum istum quoque examinare volui. Et, paulum ibi progressus, & Septentrionem versus pergens acidulæ aquæ fontem obvium habui; exquisitissimæ virtutis; &, ulterius aliquantò, Thermas, (ita dicere liceat,) Aquæ frigidissimæ, quæ, magno in usu sunt, pluribus in morbis, ac præcipuè, in *Contracturis*: quæ, per ignem calefiunt; ac constant, ex Vitriolo, & copioso Sulphure. Nec non Balneorum Custos mihi narravit, quolibet Anno, Fundum Scaturiginis, vel labra ea, expurgari a Limo: in illâque expurgatione, si fors ferat, ut Animalia quæpiam supra lutum illud incederent, vel si ipsi homines, qui ibi laborant, caput non benè amovendo sibi caveant; Lethali periculo se exponere, omnino sicuti demonstravimus, supra. Comprobatur etiam, Sulphuris & Vitrioli ex immistis, ibi, ubi talis suffocativus effectus habetur; per experimentum artificialis Halitus cujusdam, qui respirantes suffocare possit: quantum mihi a doctissimo Thoma Cornelio, innotuit. Sumitur Vitriolum, & Sulphur; in pulverem rediguntur & imposita in vase quodam, non omnino repleto, acinis & benè clauso, per dies 14. & amplius in digestionem ponuntur: quâ fermentatione, diebus aliquot peractis, quando vas ab hermeticâ suâ clausurâ aperitur, Halitus erumpit gravis ac virosus: ad quem, si Gallina, vel, hujusmodi simile Animans, admoveatur, in illis eandem agitationem, ac consecutivam mortem, cum omnibus illis Symptomatibus, observatis a nobis, tam in agro Neapolitano, quàm in isto Ribariensi, in Hungariâ,prehendimus.

Similiter, relatum nobis fuit, in Transilvaniâ, prope Provinciolum Crik, non longè a Pago Accida, ubi Acidulæ pro potu, &, Balneæ frigidæ, juxta positæ, habentur; prope mortiferum æquè hujusmodi foramen dari. Qualia, juxta eruditam denominationem, eruditissimi Leonardi di Capoua, denominandi forent, *Moffette*.

Sed quicquid denique de mortiferis ejusmodi Fontibus, dici possit, id non tam venenosarum partium immistioni, quæ Cerebrum occupent, quàm impeditæ respirationi, ab oppressione halitus, &, quæ hinc fauces strangulet, attribuendum esse, nobis verosimile videtur.

DE
AQUIS THERMALIBUS;
BALNEORUMQUE
CIRCA
BUDAM.

ULPHUR, quum causam ac originem det, Thermis, five Aquis Calidis; circa istarum substantiam, & ut naturas earum exploraremus, varia experimenta instituimus.

Quæ, unà cum cæteris, Fluminum, ac Fontium Aquarum Tabulis, Tom. VI. ANALECTOR. inveniri poterunt.

Thermales statim Aquas sub triplici ratione, (quòd unæ earum, sint plus tepidæ; Calidæ aliæ, aliæ planè Frigidæ:) & X. distinctis Locis, observabiles, ad Ripas Danubii, inter cæteras, & Tabula aliqua sistit, Nomenclatoris vicem præstans: & experimenta, circa eas Aquas, tam per Fermentationes, cum Acido *Vitrioli*, & Alcalico *Tartari*, Decoctionem, cum Nucibus *Gallarum*, & Cortice *Pomi Granati*; bilancem *hydrostaticam*; quàm per *Evaporationem*, *Accensionem*, aut, *Destillationes* per Alembicum.

BALNEORUM, five, ædificiorum Thermalium, circa Budam, a Gente Turcarum, quæ fuerant extructa; necnon Sectionibus Tabulæ Geographico-Antiquæ, designavimus; FIGURAS, seorsim in imagine ut spectari possent, in exitum Partis, atque Tomi hujus, retulimus.

Finis imponitur huic examini plurium mirabilium Fontium, qui suas Danubialibus aquas immiscent, unde patet quot, quantarumque heterogenearum substantiarum sit particeps aqua ejusdem corporis Danubiani, quod ipsum evenit in confusione tot arenarum metallicarum, quæ a Montibus devolutæ sunt per Flumina lateralia, quæ per fodinas transeunt ad formandum Alveum nostri Fluminis, quod naturali jure tributum exigit ex visceribus tot montium circumstantium, aut ex tot metallis perfectis, imperfectisque, salibus diversis, Lapidibusque pretiosis, quasi pretiosis, & inferioribus, spectabilibus, & ob diaphaneitatem, & ob colorum varietatem, quæ omnia gloriæ & opulentiae Danubio sunt, qui licèt fossilibus, & aquis insignis sit, non minùs celebris probabitur in seq. Tomis, & Naturæ & Artis operibus, quibus & Ripæ, & undæ ejusdem Fluminis refertæ sunt.

FINIS TOMI I.

INDEX

TOMI PRIMII.

PARS I.

Titulus.
Præfatio in universum Opus.
Præfatio in Primam Partem Tomi Primi.

Tabula prima.
Ad Mappam integri cursûs Danubii.

Tabula 2.

— 3.

— 4.

— 5.

— 6.

— 7.

— 8.

— 9.

— 10.

— 11.

— 12.

— 13.

— 14.

Tabula 15.

— 16.

— 17.

— 18.

— 19.

— 20.

De Hungariæ Monarchiâ.

Pag. 1

De Danubii Ethymo. De Cætio Monte. De variis
Provinciis & Regionibus quæ circa Da-
nubium existunt. 6

Loca habitata insigniora quæ Danubius alluit. 11

Loca habitata minus insignia circa Danubium. 15

De Incolis & Nationibus variis circa Danu-
bium. 24

De Insulis in tractu Danubiali. 26

Tabula Synoptica Insularum omnium ad Danubium
Cætium montem inter & Jantra flumen. 27

TOMI PRIMII

PARS II.

Præfatio in Secundam Partem Tomi Primi. 33

Altitudines Meridianæ Fixarum; & ex iis elicite

Elevationes Poli anno MDCXCVI. 35

Altitudines Meridianæ Solis. 42

Tabula 21.

— 22.

— 23.

— 24.

Observationes Jovis & Satellitum ejus. 43

Tabula 25.

Observatio Mercurii Solem transeuntis. 47

Tabula 26.

— 27.

— 28.

— 29.

— 30.

— 31.

— 32.

— 33.

Phases Lunares.

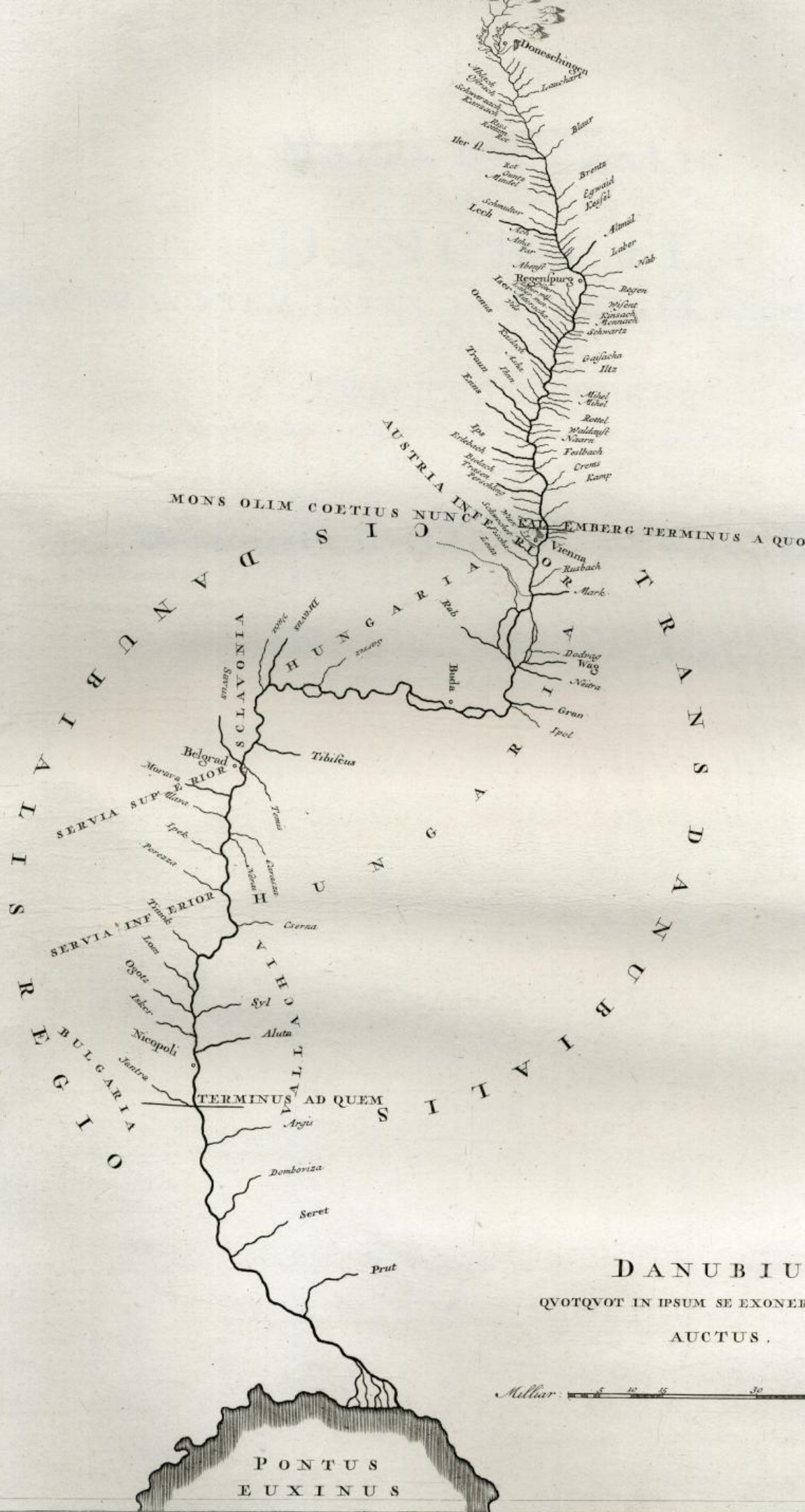
INDEX TOMI PRIMI

TOMI PRIMI

P A R S III.

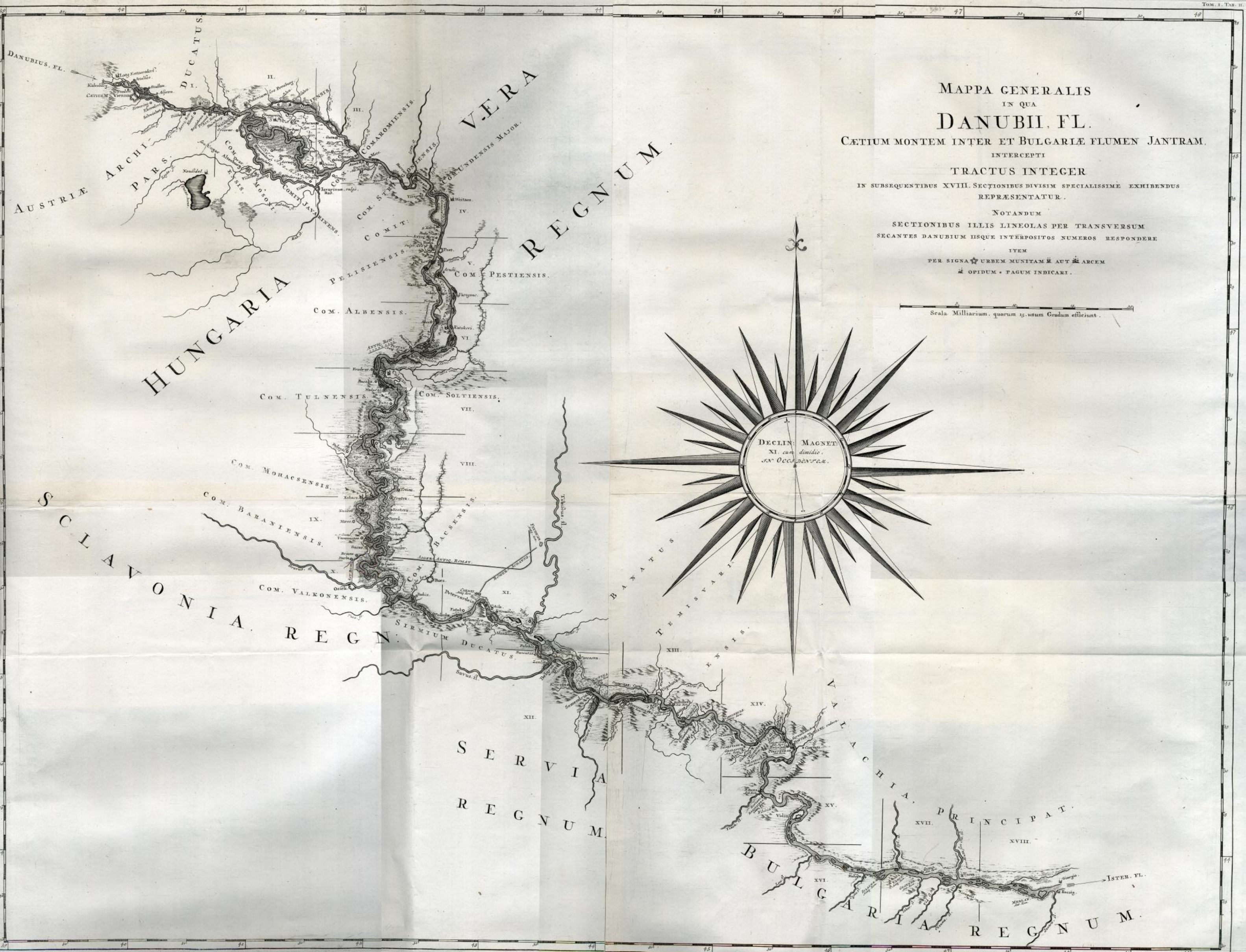
P raefatio in Tertiam Partem Tomi Primi.	53	De diversis Horizontibus in superficie Aquarum Danubii.	77
<i>Tabula</i> 34.		<i>Tabula</i> 41.	
De Mappâ Potamographicâ.	55	De Paludibus Danubialibus.	79
<i>Tabula</i> 35.		<i>Tabula</i> 42.	
De Synopticâ Fluminum tabulâ.	57	Seçtio Danubii tempore depressionis Aquarum.	81
<i>Tabula</i> Synoptica Fluviorum omnium à Monte Cærio usque Jantra flumen in Danubium confluentium.	59	<i>Tabula</i> 43.	
De Alveo Danubii.	61	— 44.	
<i>Tabula</i> 35.		De variis motibus Aquæ Danubii.	83
De structurâ Alvei.	63	De subterraneâ communicatione Paludum Tibisci cum Paludibus Danubii.	85
<i>Tabula</i> 36.		<i>Tabula</i> 45.	
De diversis Solis Alvei Danubii.	65	De incrementis ac decrementis Danubii.	87
<i>Tabula</i> 37.		De Danubii, aliisque in eundem defluentibus Aquis.	89
De diversis Ripis Danubii.	67	Danubialis Aquæ divisio.	91
De Ripis paludosis.	69	De diversis qualitatibus Aquarum Danubii.	92
De Ripis petrosis.	71	De Fontibus ad Metalli fodinas Hungariæ.	93
De Terris quæ Alveum Danubii constituunt.	73	De Fontibus Hungariæ, Sulphureo-venenatis vulgò creditis.	94
<i>Tabula</i> 38.		<i>Tabula</i> 46.	
— 39.		De Aquis thermalibus Balneorumque circa Budam.	96
De variis sectionibus Danubii & aliorum Fluminum in ipsum confluentium.	75		
<i>Tabula</i> 40.			

MONS AB NOBE OLIM NUNC KOLTEMBERG

DANUBIUS
 QVOTQVOT IN IPSUM SE EXONERANT FLUVIIS
 AUCTUS.

Milliar: 5 10 15 20 25 30 35 40 45 communia

MAPPA GENERALIS

IN QUA

DANUBII, FL.

CÆTIUM MONTEM INTER ET BULGARIE FLUMEN JANTRAM.

INTERCEPTI

TRACTUS INTEGER

IN SUBSEQUENTIBUS XVIII. SECTIONIBUS DIVISIM SPECIALISSIME EXHIBENDUS
REPRESENTATUR.

NOTANDUM

SECTIONIBUS ILLIS LINEOLAS PER TRANSVERSUM
SECANTES DANUBIUM ISQUE INTERPOSITOS NUMEROS RESPONDERE

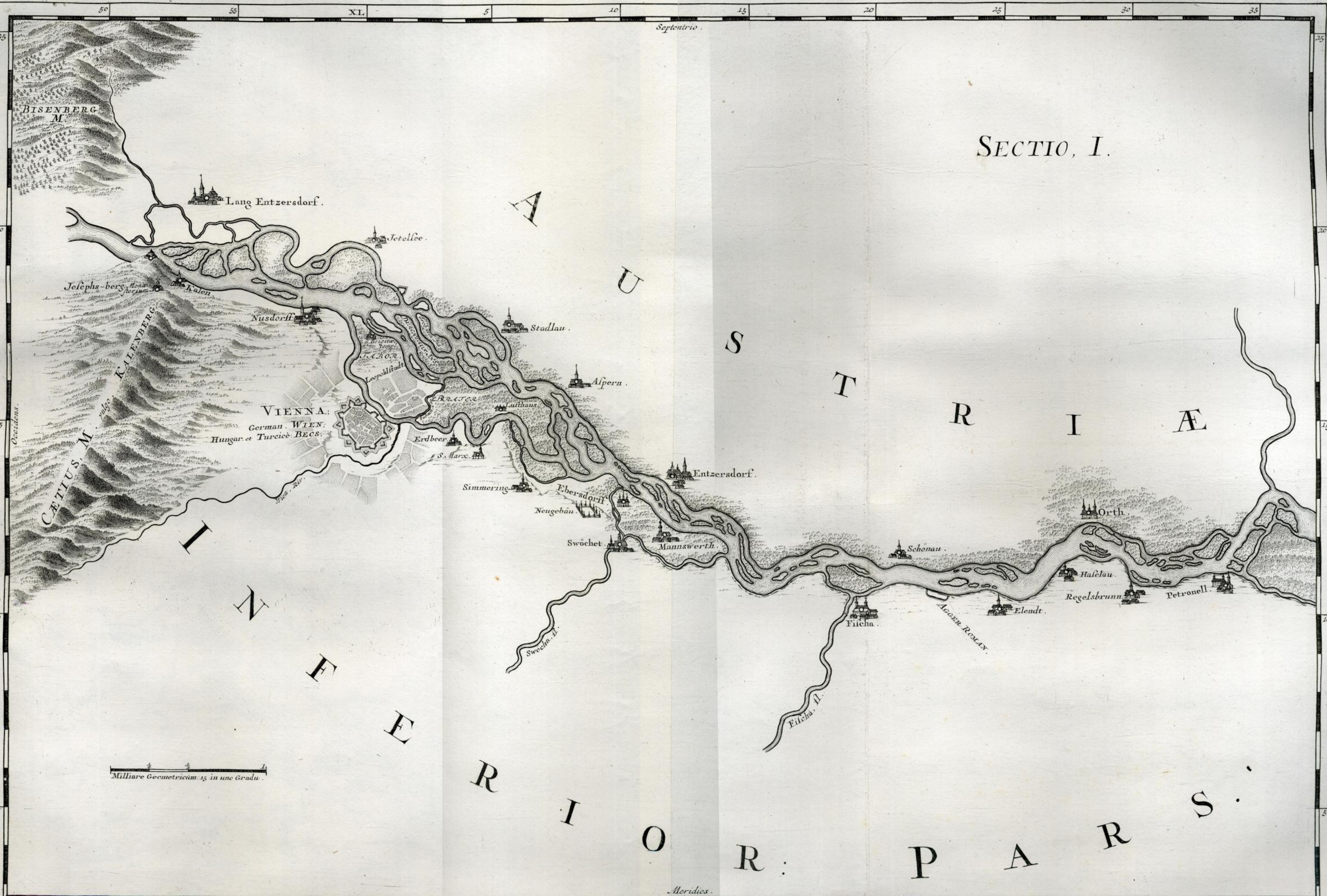
ITEM

PER SIGNA * URBEM MUNITAM ■ AUT ■ ARCEM
■ OPIDUM ■ PAGUM INDICARI.

Scala Milliarium, quorum 15. usum Gradum efficiunt.

DECLIN. MAGNET.
XI. circ. dimidio,
ad OCCIDENTEM.

SECTIO, I.

Milliare Geometricum 15 in uno Gradu.

Meridies.

POSONIUM
German. PRESBURG
Hungarice. PÖSEN

SECTION. II.

COMITATUS MOSONIS JAVARINENSIS

Teutsch Altenburg
Hamburg
Wollsthal
Acker-Rositz

Orozvar
German. Carlsburg

Csun
German. Sandorf

Ovar
Germanice
Ungarisch Altenburg

Molon
German. Vitélburg

JAVARINUM
German. RAB

Rabutzan

Rab. II.

Busbek

Musur

Samorien
German. Sumarcin

Nagy-majer

Gomba

Cdja

Wados

Zerdhely

Gura

Potten

Openy

Geresa

Tselesti

Debergez

Verbar

Potok

Daka

Bus

Gottorn

Fraudent

Buski

Hatvas

Narot

Zap

Dernou

Medve

Lipotok

Asvany

Rogyva

Kutset

Ungarisch Gomling

Selli

Civate Gomling

Raro

Szent Pal

Dunazek

Wamos

Samel

Urfalu

Hedervar

SECTIO. III.

E N S.

SECTIO. IV.

Barkan.

STRIGONIUM.
vulgo
GRAN

Ratzenstadt.

Vicegrad.

Maros.

Rostalu.

Tottalu.

Megia.

Sz. Andre.

ROM. ANTIC.

C O M.

U N D E N S I S

M A J O R.

C O M I T.

P E

C O M. P E L

S. G. A. D. R. E. A.

J. N. S.

VACIA. vulgo. WEITZEN.

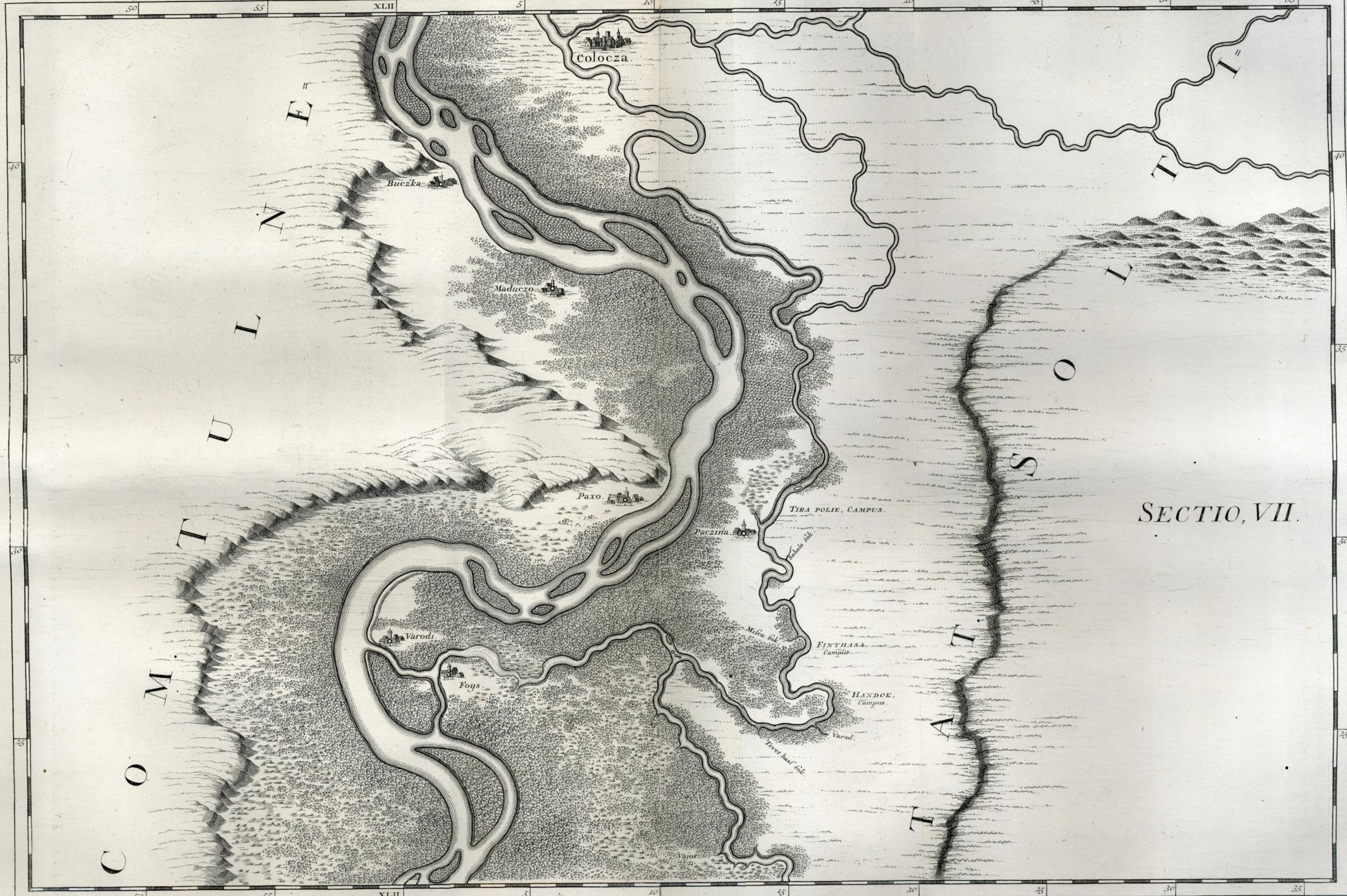

A L B E N =

S I S.

SECTIO. VI.

SECTIO, VII.

Colocza.

Buczka.

Maduczo.

Paxo.

Paczina.

TIRA POLIE, CAMPUS.

Schala fol.

Milca fol.

FINTHASA, Campus.

HANDOK, Campus.

Varad.

Tivet husz fol.

Varodi.

Foyz.

Vajos.

COMOHAZEF

SECTIO, VIII.

Palanka.

Tulna.

Feirsar.

Bodislo.

Sikosda.

Tudvar.

Sott.

Kakein.

Ugin.

Pilis.

Pandur.

S. STEPH. CAN. FVS.

Bresara.

Baja.

Serduk Canal.

Patafek.

Moncler.

Tetina.

Sexiu.

Bate.

Toutra.

Mohaacs.

INSULAE
COM. BARANI

SECTIO. IX.

Fossa ROMANO ANTIQUA.

SECTIO .X.

N
S
I
S

AGER ROMANO ANTIQVVS

C

S

E

COM. VALKONENS

D
U
C
A
T
U
S

Apatin

Buginovitz

Kandel

Tuganiva

Zunta

Erdut

Almas

Bukin

Bucovar

Palanka

DRAVUS FL.

Yuka Fl

IEDER INS.

MULADITZA INS.

BRV INS.

DECC INS.

VELIK INS.

ILLOK

SECTIO XI.

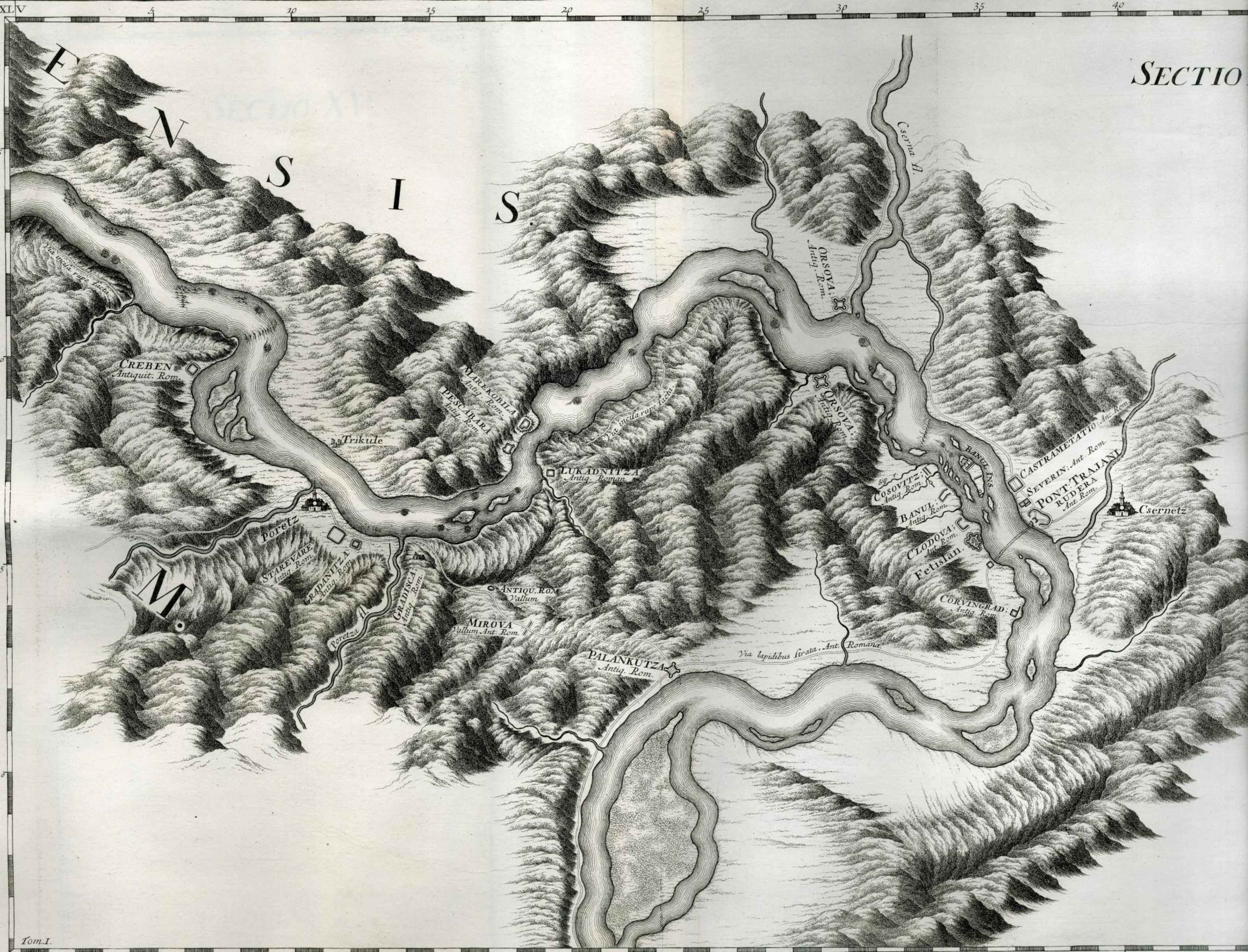

SECTION XII.

SECTIO, XIII.

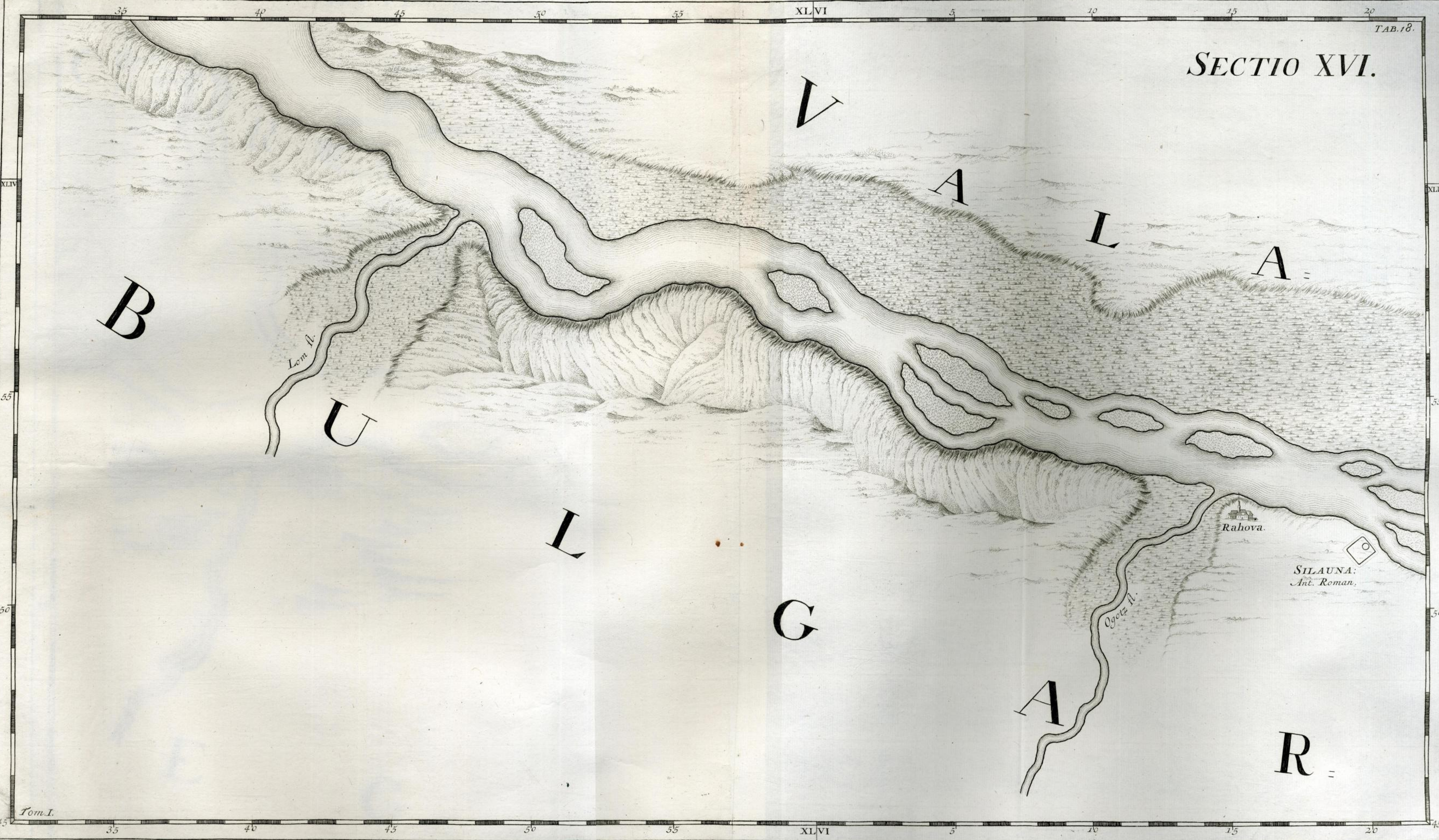

SECTION

SECTIO XV.

SECTIO XVI.

XLIV

XLIV

55

55

50

50

45

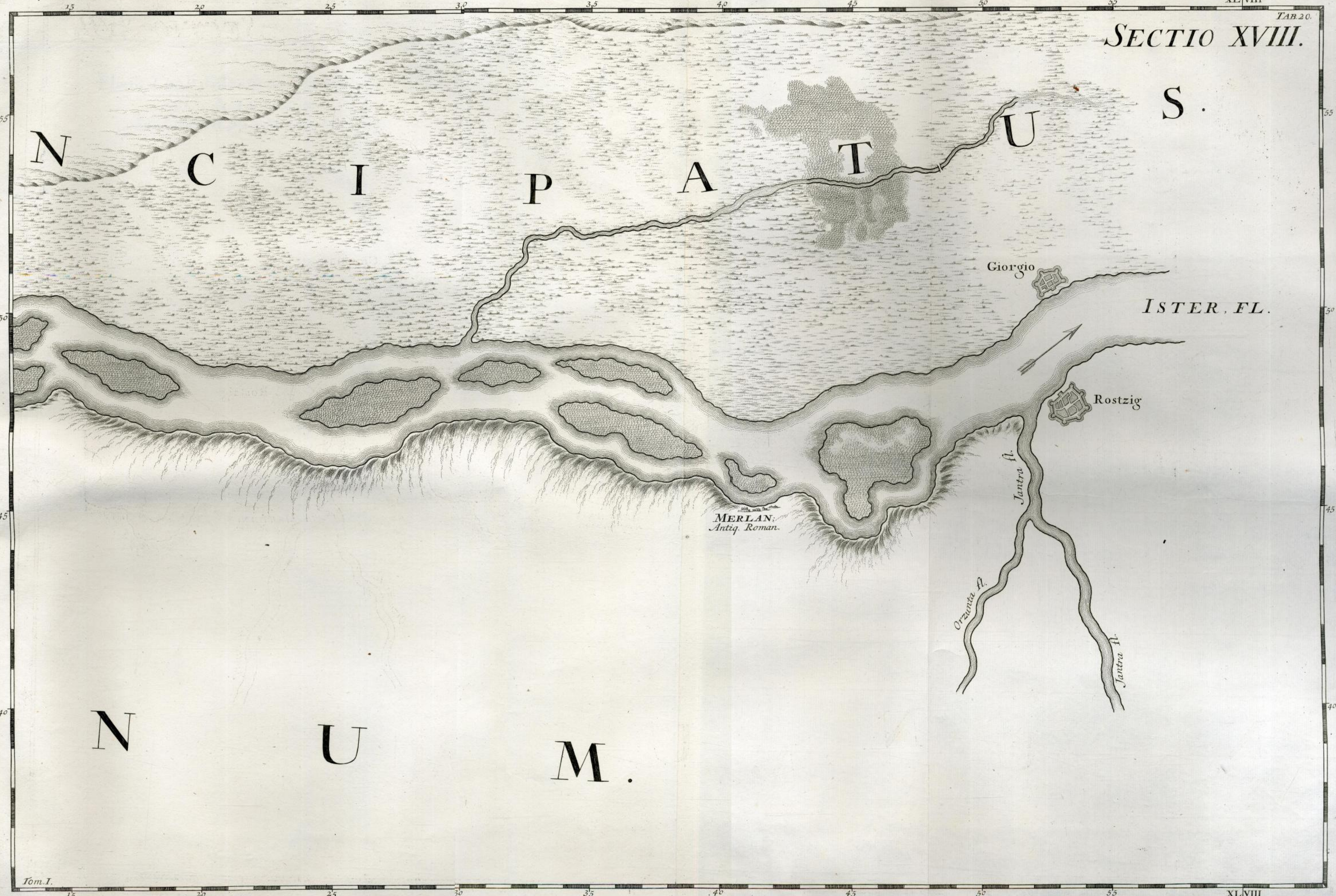
45

SECTIO XVII.

TAB. 19.

SECTIO XVIII.

N C I P A T U S

Giorgio

ISTER, FL.

Rostzig

MERLAN:
Antiq. Roman.

Orzarta fl.

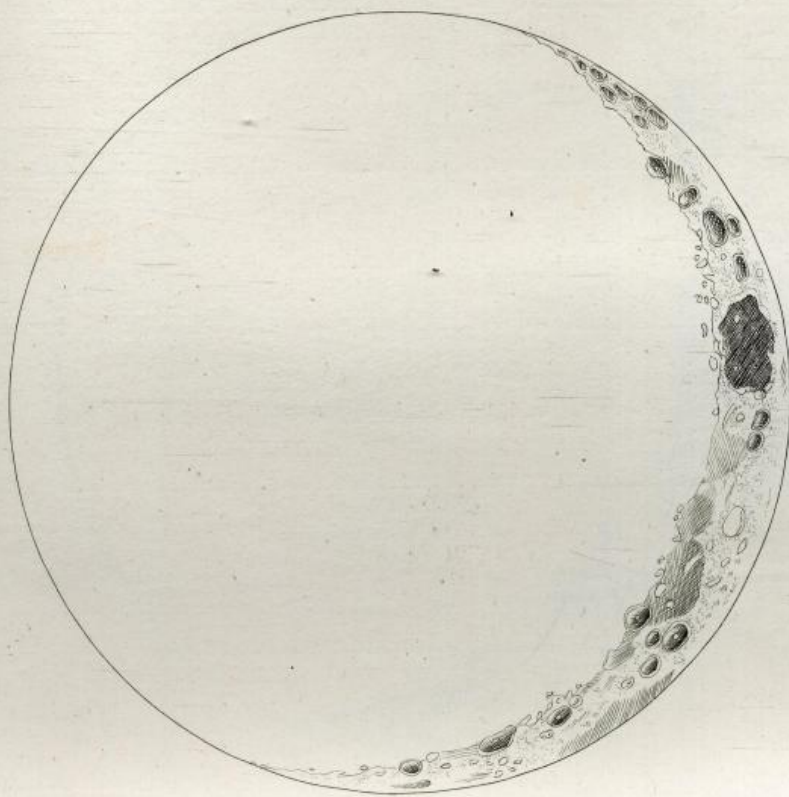
Jantra fl.

Jantra fl.

N U M

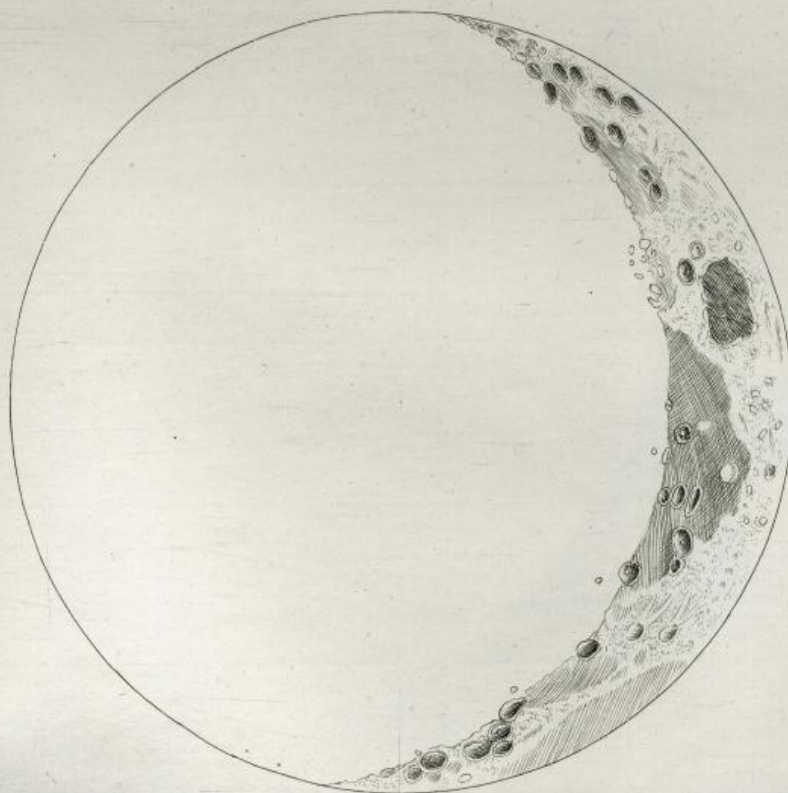
Phasis Lunæ Falcatae Crescentis, observata
VIENNÆ

Anno MDCXCVI. Die 27. Novembr. hor. 5. pom.

Phasis Lunæ Curvatae Crescentis, observata
SABLIÆ ad Tibiscum fl.

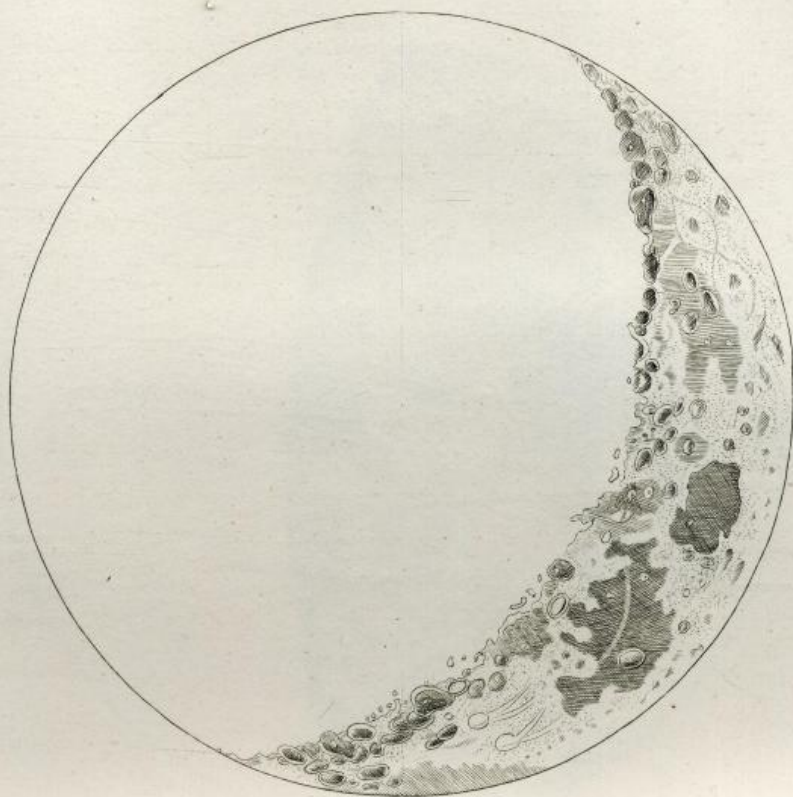
Anno MDCXCVI. Die 2. Aug. hor. $\frac{1}{2}$ ab occ $\odot$

Phasis Lunæ Curvatae Crescentis, observata

VIENNÆ

Anno MDCXCVI. Die 28. Nov. intra hor. 5. et 6. pom.

Phasis Lunæ Lunatae Crescentis, observata

SEGEDINI.

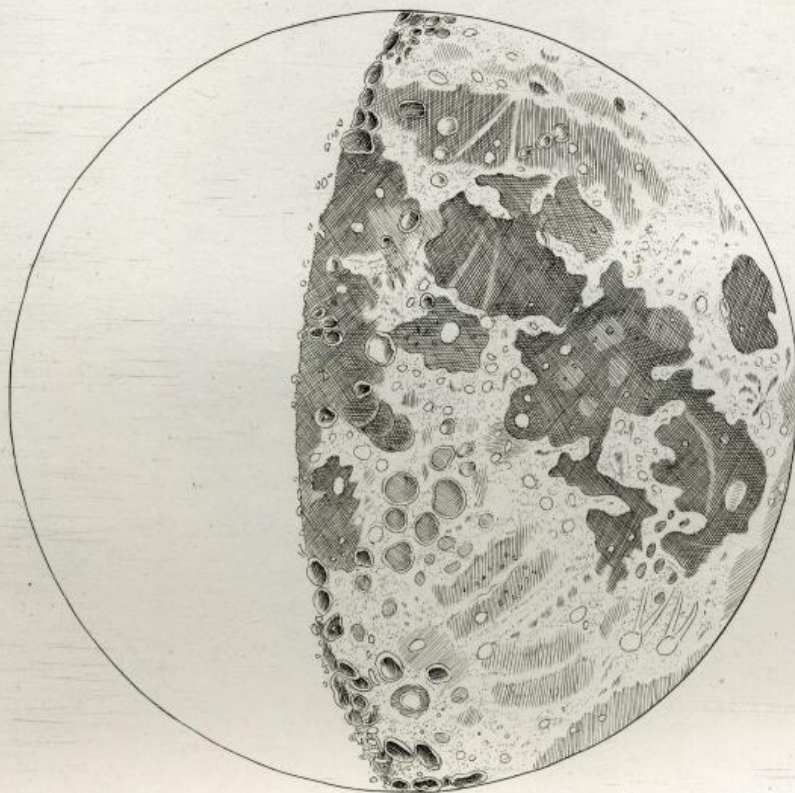
Anno MDCXCVI. Die 4. Iulii. hor. 8 $\frac{1}{2}$. pomer.

Phasis Lunæ in orbem infinuatæ Crescentis, observata

SEGEDINI

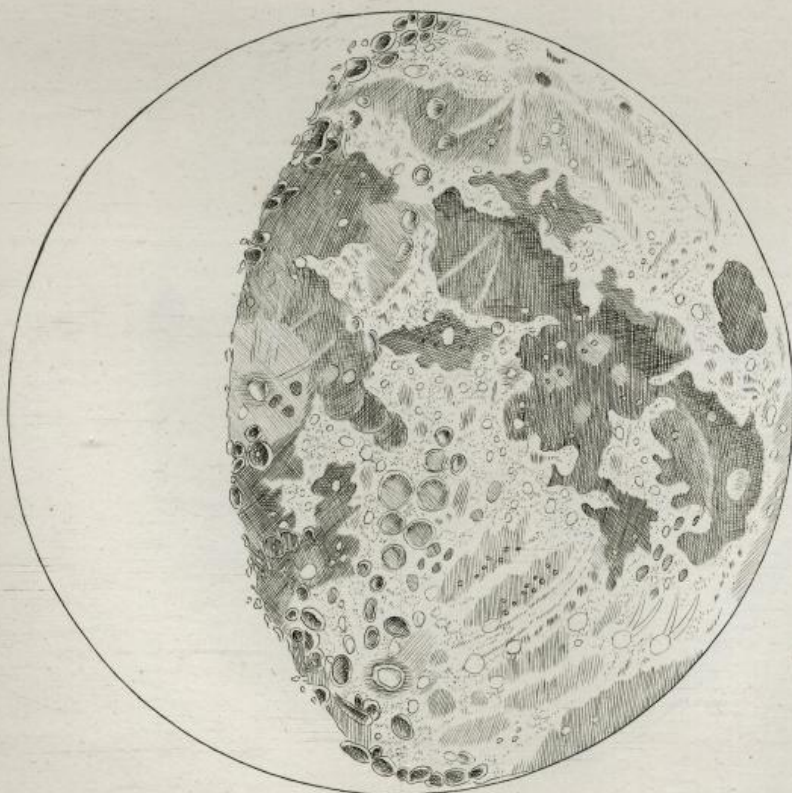
Anno MDCXCVI. Die 9. Iulii st. n. hor. 1. á ☉ occ.

Phasis Lunæ Incurvatæ Crescentis, observata

SEGEDINI

Die 10. Iulii, hor. $\frac{1}{2}$ á ☉ occ.

Phasis Lunæ Gibberosæ Crescentis, observata

SOLNOCI

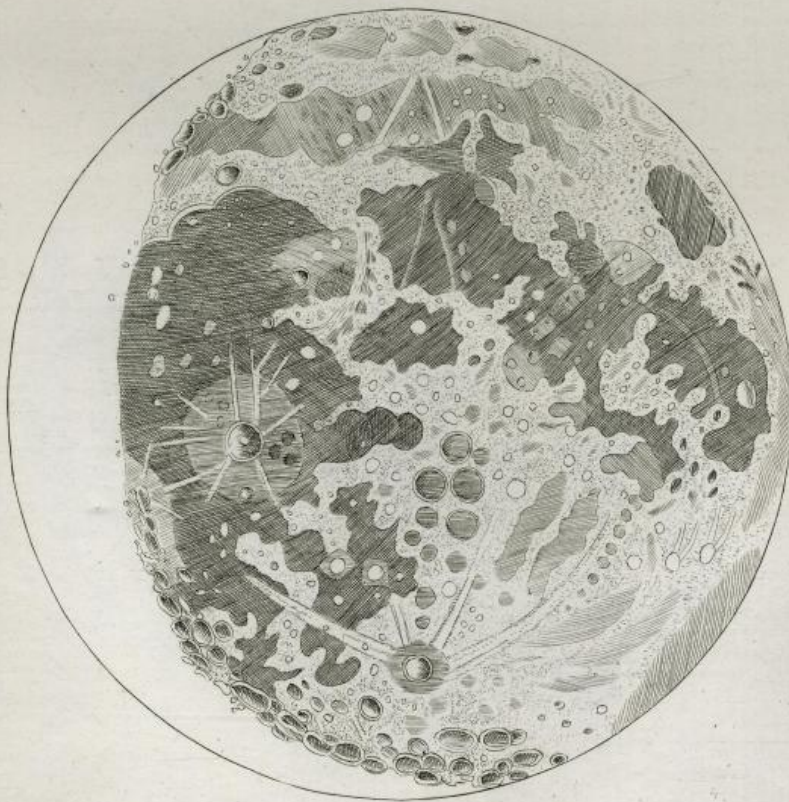
Anno MDCXCVI. Die 9. Augusti hor. 10. pomer.

Phasis Lunæ Adultæ, observata

SEGEDINI

Anno MDCXCVI Die 11. Julii, intra hor. 10. et 11. pom.

Phasis Lunæ Adultæ, observata
 VIENNÆ
Anno MDCXCVI. Die 6. Nov. intra 5. et 6. p.

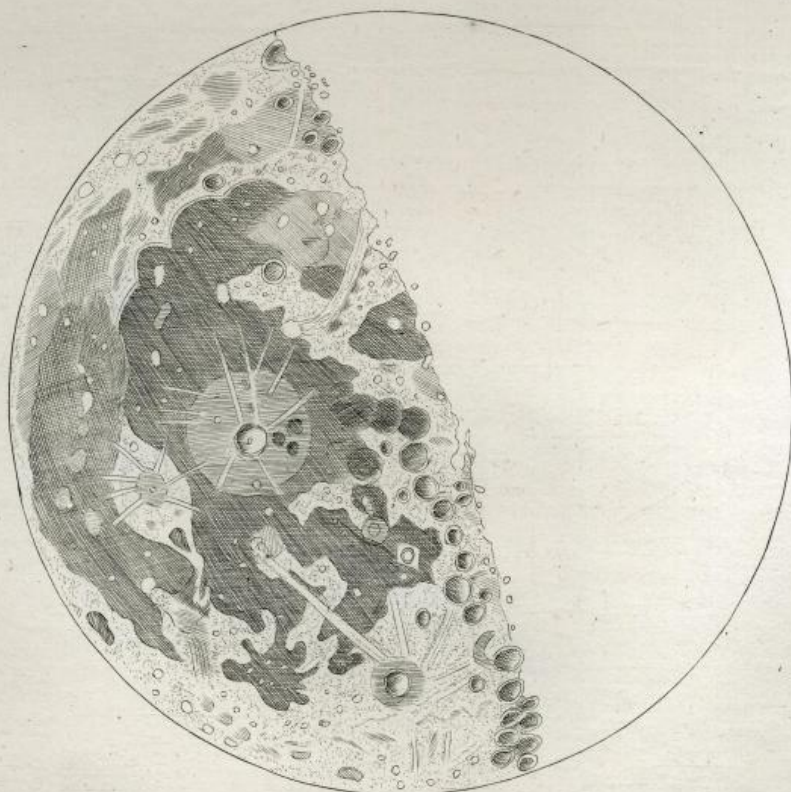
Phasis Lunæ ad Oppositionem vergentis, observata
 SEGEDINI
Anno MDCXCVI. Die 12. Julii, hor. 10. pomer.

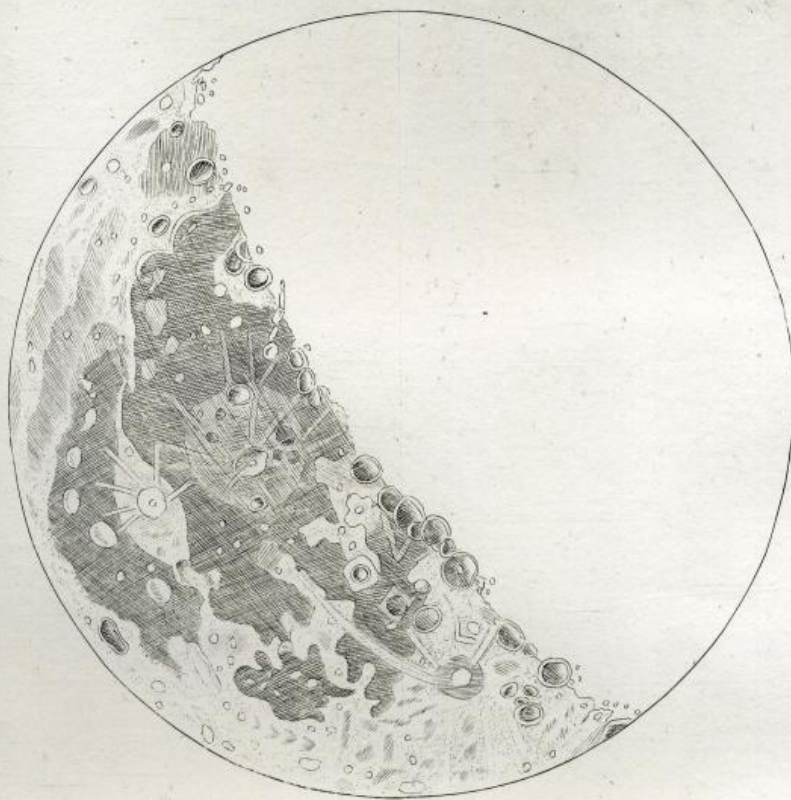
Phasis Lunæ ab Oppositione recentis, observata ad Pontem
 supra Paludem ZERNA propè VTVAR
Anno MD CXCVI. Die 15. Iulii hor. 1. ab occ. Solis.

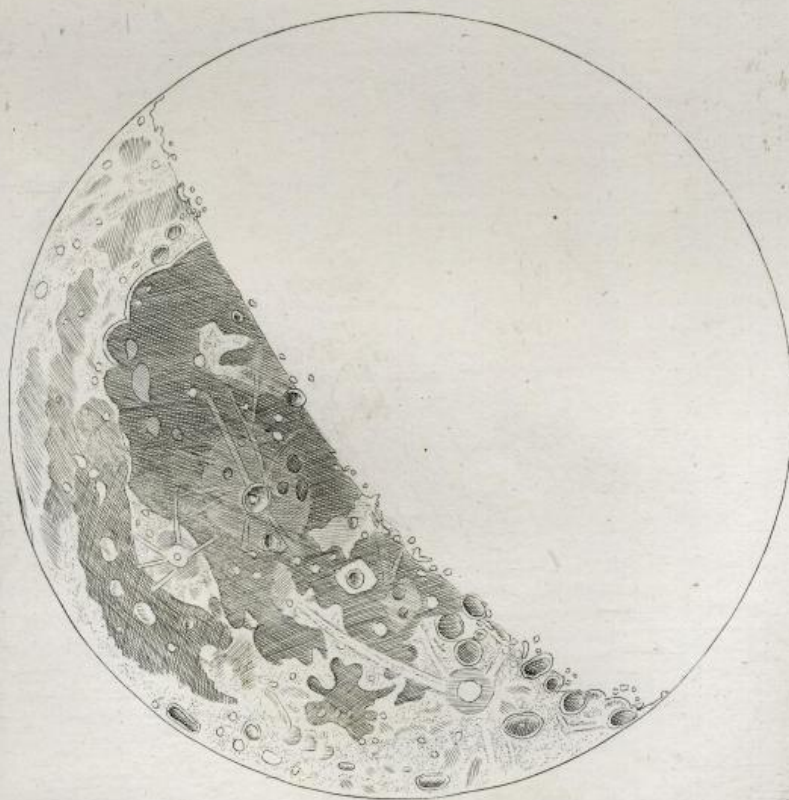
Phasis Lunæ ad Quadraturam properantis, observata
 in CASTRIS propè TITVL
Anno MDCXCVI. Die 20. Iulii intra hor. 11. et 12. p.m.

Phasis Lunæ á Quadratura recentis, observata
in CASTRIS
Anno MDCXCVI intra hor. 12. pom. Die 21. et hor. 1. antem. Die 22. Julii.

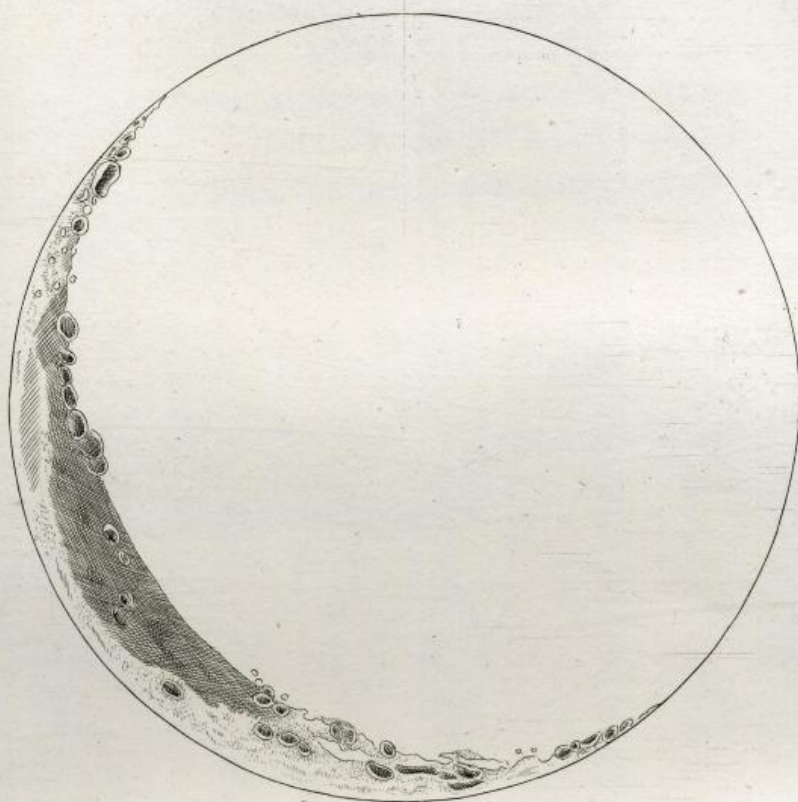
Phasis Lunæ plusquam Lunatæ Decrescentis, observata
AGRIÆ
Anno MDCXCVI. Die 21. Augusti. hor. 3. antemer.

Phasis Lunæ Falcatae Decrescentis, observata

SEGEDINI

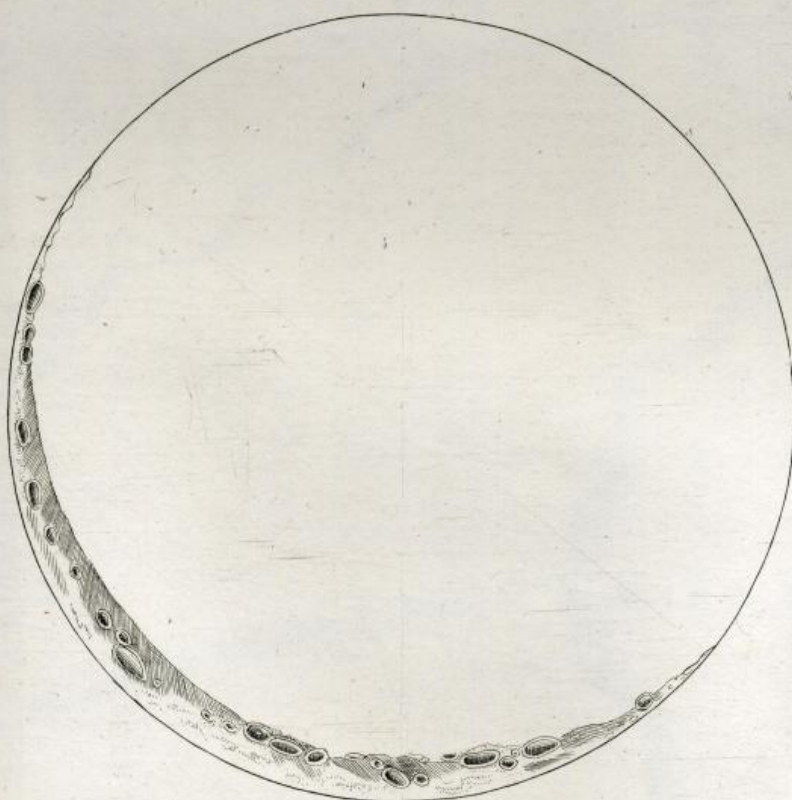
Anno MDCXCVI. Die 26. Iunii hor. 3. ante mer.

Phasis Lunæ Corniculatae Decrescentis, observata

SEGEDINI

Anno MDCXCVI. Die 27. Iunii hor. 4. ante mer.

NOTANDUM

Primo, Lineolas, *DANUBIUM, TIBISCUM, SAVUM, MARUSIUM*,
fluvios per transversum secantes, indicare loca, quibus eorundem fluvior,
Latitudo et Profunditas; aliquorum etiam Velocitas, exploratae habentur:

Secundo, Lineas, ab una montium extremitate ad aliam porrectas
quatuor totidem huc spectantibus Profilis, (quibus ostenditur, quanta
depressione, Danubius, aliq, insigniores quidam
fluvii, respectu unius lineae Horizontalis, alveo
suo decurrant) mediantibus appolitis
litteris correspondere.

MAPPA POTAMOGRAPHICA

IN QUA
FLUVII AC FLUVIOLI NOMINATIONES FERE OMNES

QUI
IN MONARCHIA HUNGARIE
AD DANUBIUM

SIVE IMMEDIATE SIVE MEDIATE CONFLUUNT;

LACUS ITEM AC PALUDES

IDEA GENERALI REPRESENTANTUR.

PROFILA REGIONUM INTEGRARUM

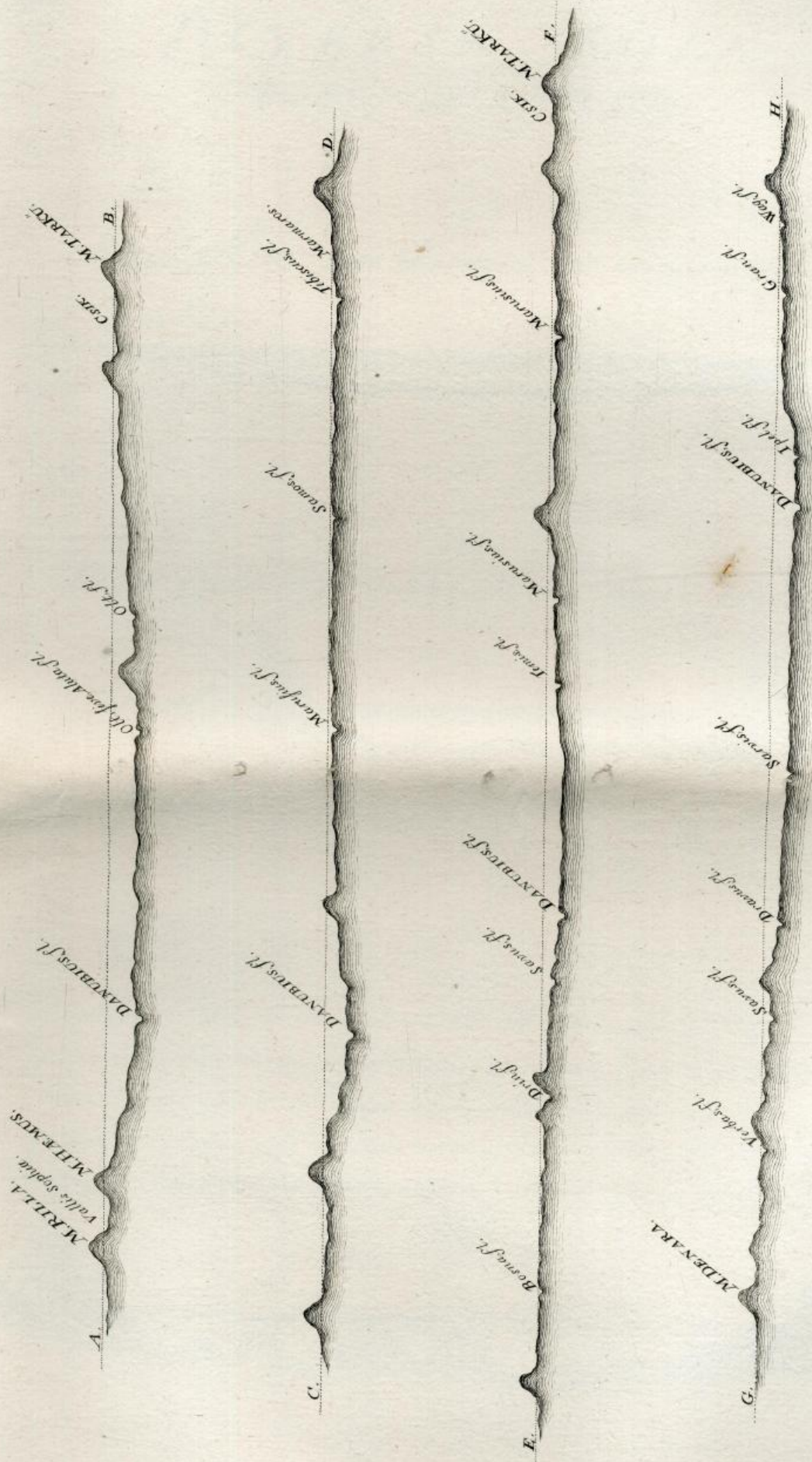
TAB. 36

AD MAPPAM POTAMOGRAPHICAM, CORRESPONDENTIUM LITERIS, AD EXTREMITATES POSITIS PERTINENTIA.

QUIBUS OSTENDITUR,

QUANTA DEPRESSIONE, DANUBIUS, ALIQ. IN FIENTIORES QUIDAM FLUVII,

RESPECTU UNIUS LINEE HORIZONTALIS, HYDRO SUI DECURRANT.

DIVERSA SOLA ALVEI DANUBII.

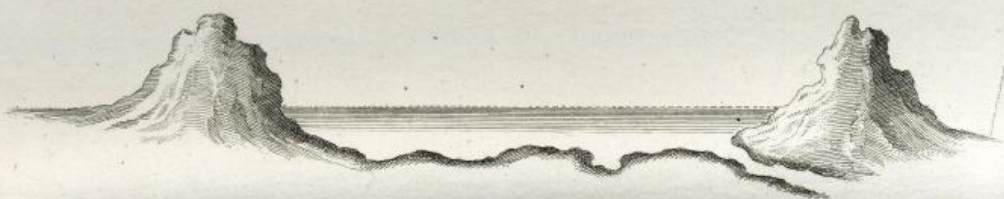
I.

Solum Alvei ferè Planum, et Frequentius.

II.

Solum Cavernosum, montis Hemi tractu frequens.

III.

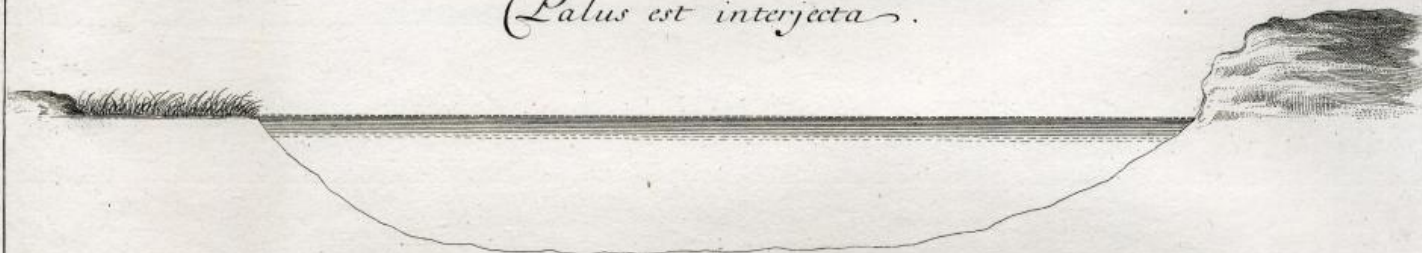
Solum, ad Portam Ferram Danubii, Montuosum, à Scopulis, progredientibus de monte Hemo; qui sunt Catarractæ Strabonis, Danubium ab Istro sejungentes; ad quos, quum imminuantur Aquæ; Naves exonerare necessum est. Hujusmodi minores Catarractæ inveniuntur et inter Columbacz et Crében.

*RIPARUM DIVERSAR. REPRESENTATIO;
quā exhibentur :*

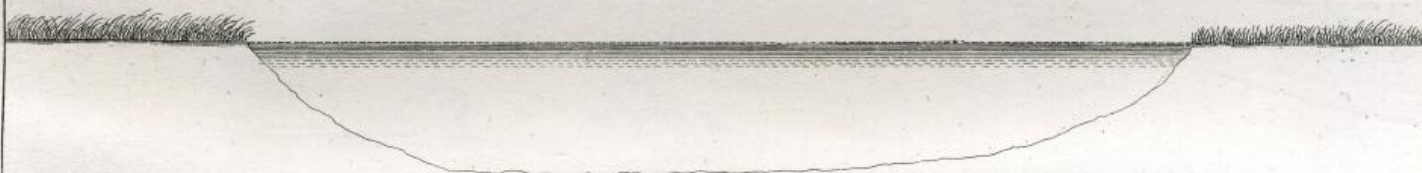
I.

*Ripa, altera Elevata, altera depressa, sed quam inter et Fluvium,
(Palus est interjecta).*

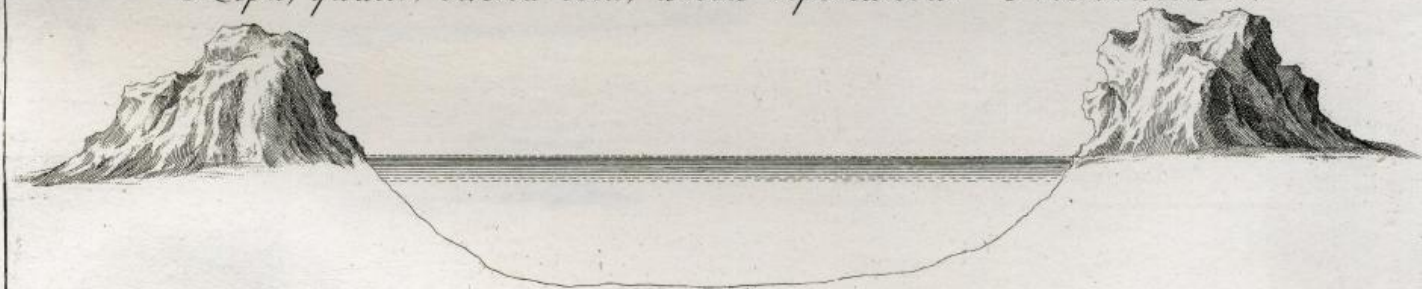
II.

*Ripa utraq. Paludosa, et, longo spatio interposito, terrā, aliquantum
saltem Elevatā, terminans, qualis solummodo ad Ossek offenditur.*

III.

Ripa, quales, diversis locis, amba reperiuntur Montuosa.

IV.

Ripa, quā Elevatione, in vicinia Pontis Trājani, occurrunt.

SECTIONES:

DANUBII;

I. ad Pontis Trajani Vestigia.

cum adjectis tanto numero Pili, quantum è duar. inter se distantia. probabiliter supputavimus.

Ripa Servia.

Ripa Valachia.

II. III. ad Insulam Banul;

quibus locis, A. 1689, ad traducendum in Valachiam, Exercitum, Pontes fieri curavi; quorum superior, Horam infra Portam Ferream situs est. Ripa Valachia.

Ripa Servia.

Ins.

Ripa Banatūs Temisvar.

IV. ad Orsovam.

ad Marcobila.

Ripa Banat. Temisvar.

V. ad Czovinam, Horam, infra Semendriam.

Ripa Servia.

Borcia.

VI. ad Lemlin, Hor. unam supra Confluxum Savi.

Semlin.

Ripa Banat. Temesvar.

VII. ad Petrivaradinum; quo loco, quotannis, Ponte jungi solet.

Ripa Baczens.

VIII. ad Velismarton; 4. milliar. supra Conflux. Dravi.

Velismarton.

Ripa Baczens.

SAVJ;

I^{ma} 2. milliar. supra Belgrad.

Ripa Servia.

Ripa Sclavonia.

S. SAVJ;

II^{da} Dimid. Hor. supra suum Confluxum.

Ripa Servia.

Ripa Sclavonia.

IGBGSJ;

ad Segedinum.

Nota: quod hic, dua Linea. Extremos Incrementi ac Decrementi, Grad⁹, exprimant.

MAKUSJ;

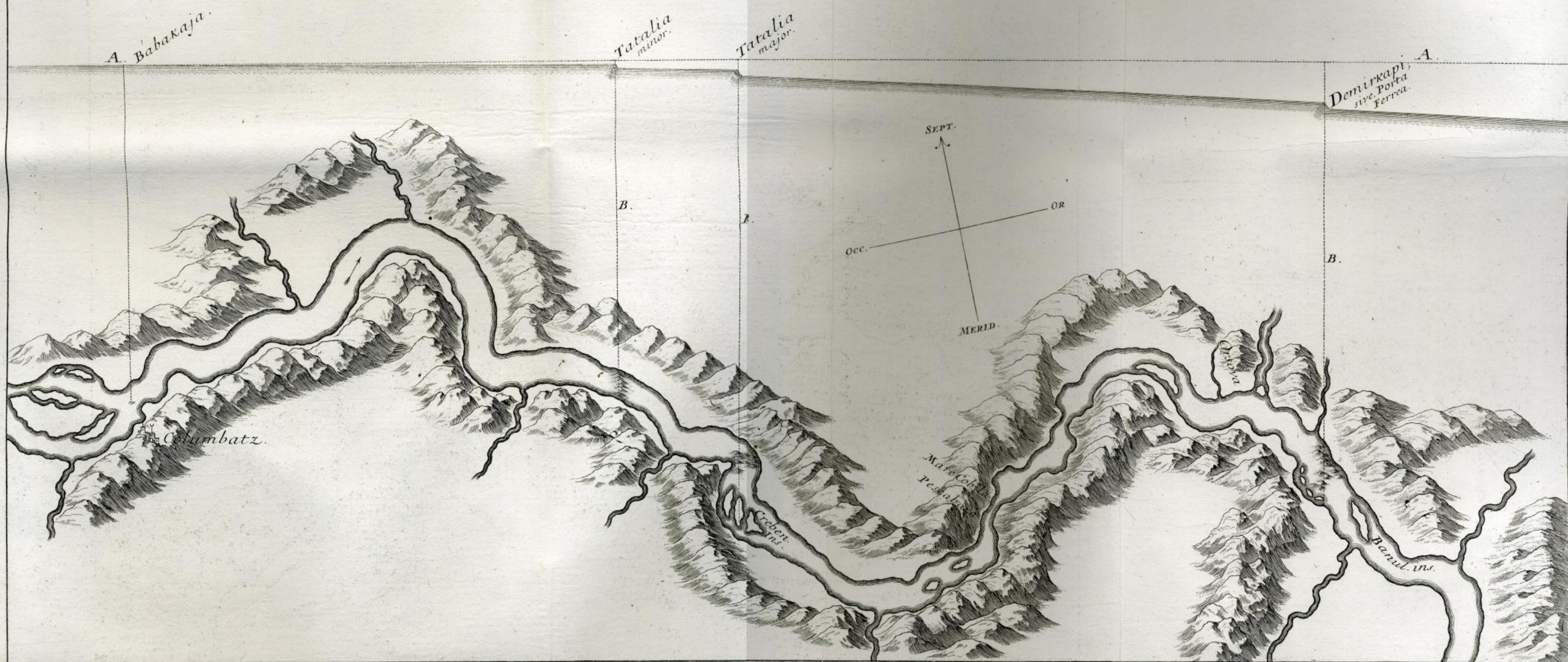
ad suum Conflux.

Pariter et hic, Extremi Grad⁹. Incr. ac Decrementi, ostenduntur.

SUPERFICIEI DANUBII, INTER COLUMBACZ ET BANUL, Ins:
VARIAE DECLIVITATES

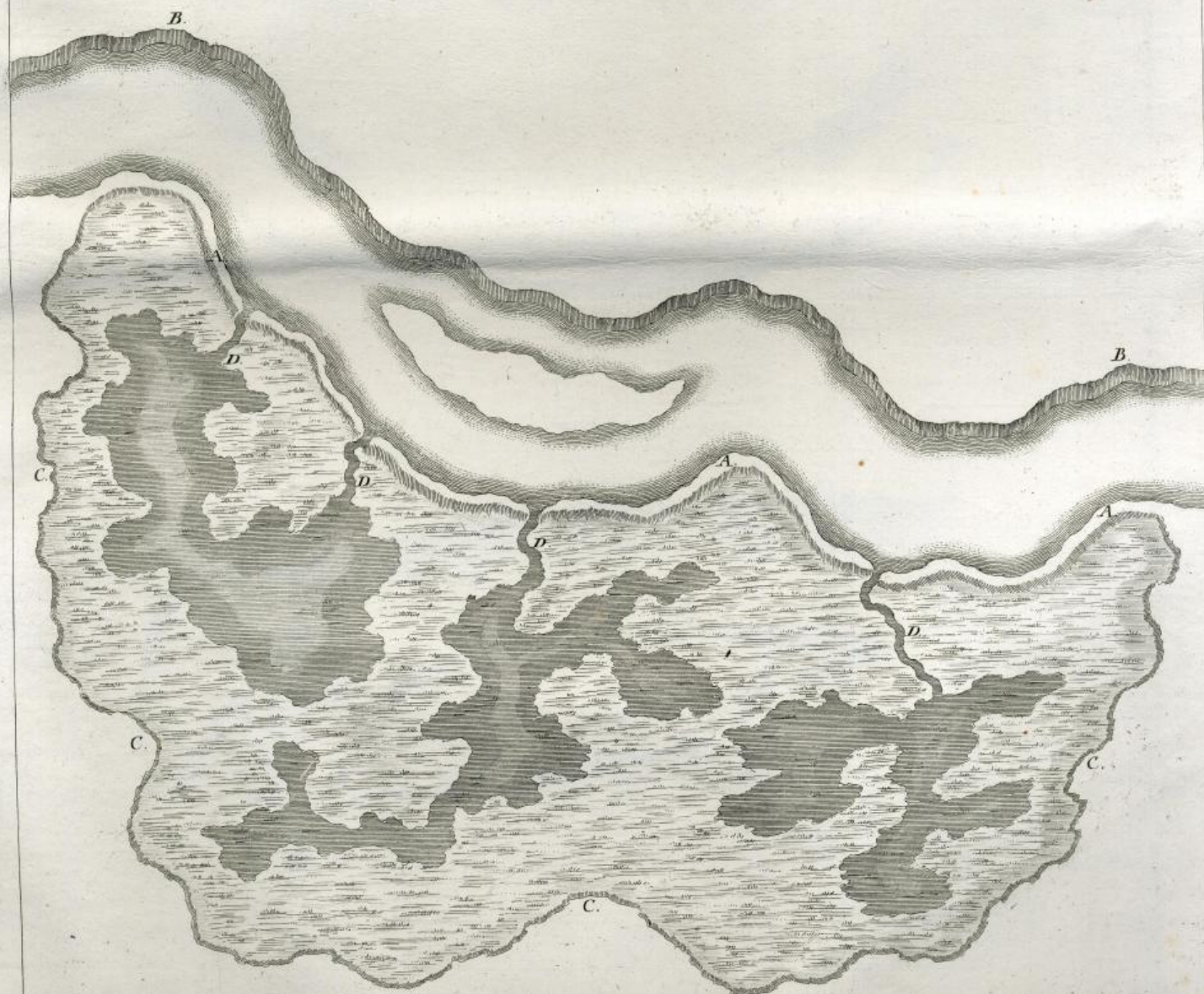
*qua principaliter in Figurā superiori representantur;
 in quā nempe videtur, quomodo aqua Danubii, a tribus Catarractis sustenta, et, de iisdem
 precipitata, in maiorem semper, respectu Linea Horizontalis A.A. Declivitatem
 delabatur.*

*Figura inferior ipsum Danubium, Flexibus suis Natura-
 libus, et claudentes ac coarctantes Eum, Montes;
 Linea verò, utramq, Figuram connectentes, B.B.B.
 Catarractarum in Danubio loca, exhibent.*

EXPLANATIO ;
quâ ratione, à Fluminibus, communiter fiant
PALUDES .

- A. Agger Arenosus, inter Paludem, et Vivum Aquæ, à Canalibus in-
 terruptus, per quos Aqua Fluminis, in Paludes exit—*
- B. Ripa Alta, juxta quam, Flumen delabitur .*
- C. Ripa mediocriter elevata, ut plurimum arenâ constans, et Palu-
 dem cingens .*
- D. Variâ Profunditatis Canales, Crescentis Fluminis aquas recipien-
 tes, inq; Paludem deferentes .*

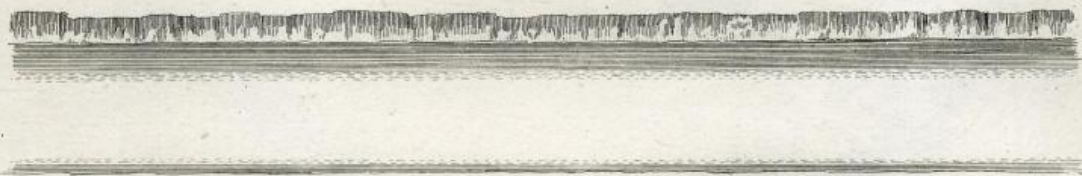

VARII GENERIS MOTUUM FLUVIORUM
FIGURATIONES.

MOTUS;

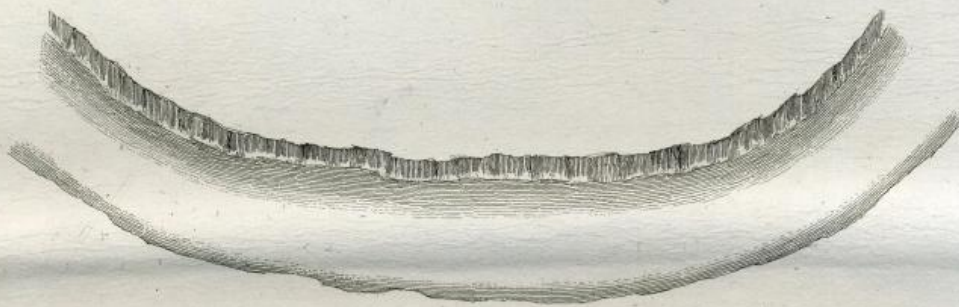
I.

Secundum Lineam Rectam.

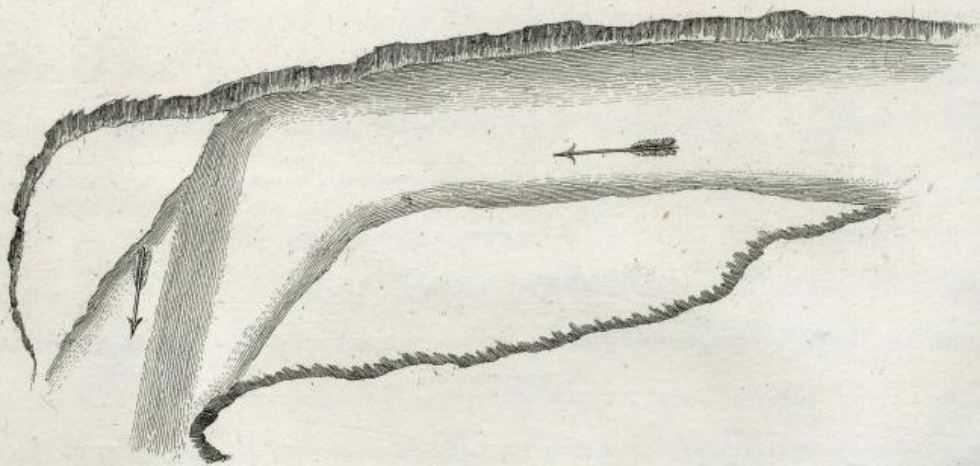
II.

Secundum Lineam Curvam.

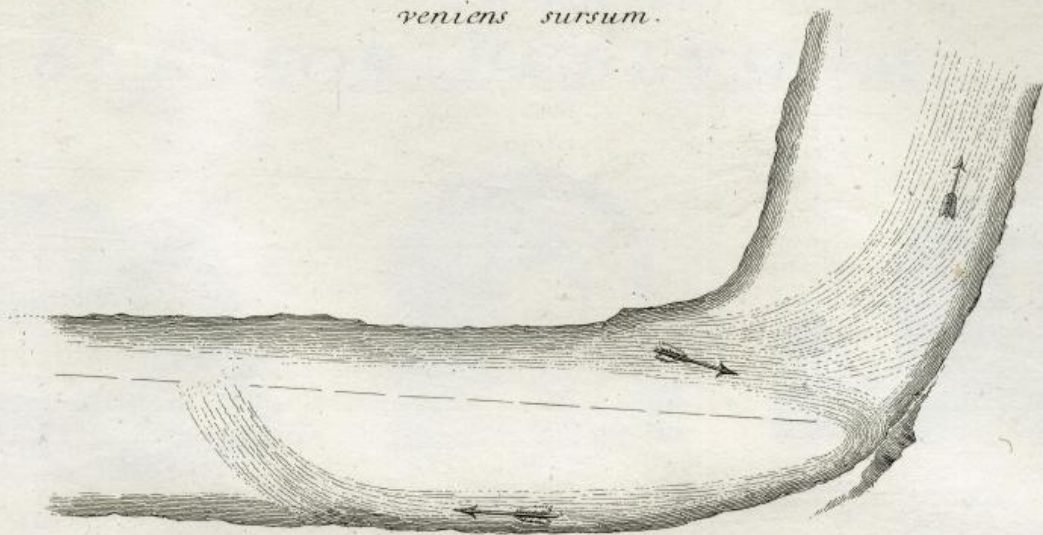

III.

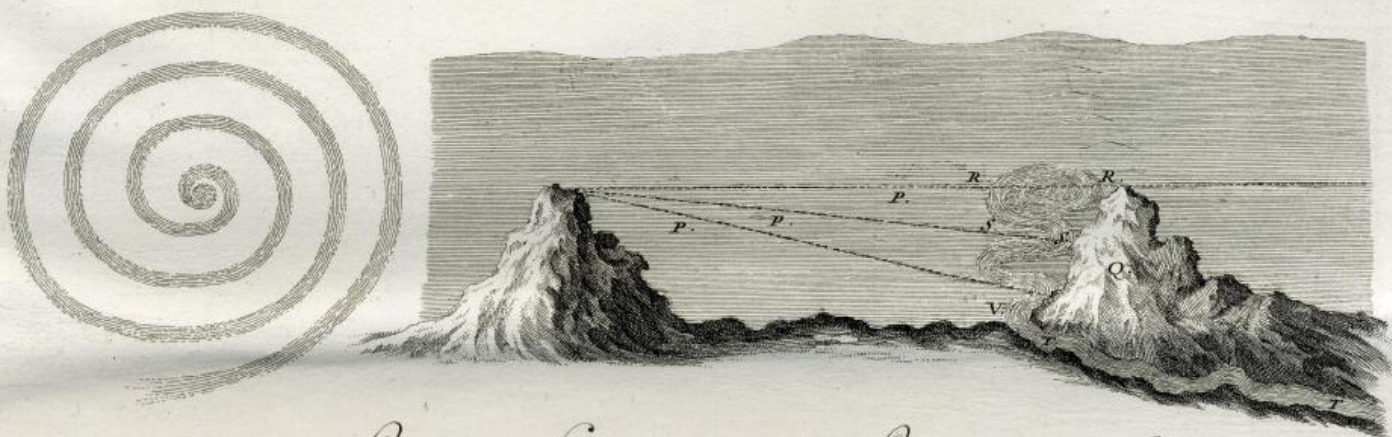
Linea Obliqua.

IV.
*Motus, descendens ad suum Centrum, vicissimq; a Centro
 veniens sursum.*

V.
Linea Spirali.

Vortexes Aquarum, à Turcis dicti, Czurentia, Magno numero, in Hoc Trac-
 tu Nostro, DANUBII, sunt, ad Orsovam, et vicina Loca. Inquirendo autem in Cau-
 sam Figuræ Eorum, Motus, ac, Situationis; Rationem Hanc subdixi, Quod illa
 mutua Scopulos inter et Aquarum Molem Pugna, progressu temporis, locum dederit,
 Occasione Scissuræ cuiusdam in Rupe, quâ Subterraneus Rivulus fuerit apertus, per
 quem, eadem aqua, Coursui suo Violento posset satisfacere. Præsens Figura,
 Lincis, P.P.P., Impetum commonstrat, quo Scopulo Q. offendens, Aqua, reperi-
 tur, in alterum, R.R. Quæ, vi Currentis Fluminis, alia iterum Linea, S. S.,
 allisa Scopulo, et inde, ad prædictum modo Flumen depulsa, tot vicibus reci-
 procatur, quantum fieri necesse est, ex sua Profunditate: Quæ, mediante sup-
 posto Alveo, T.T., pro ratione Ostii Illius, per quod aqua se exonerat, Cylin-
 dro V.V. formando, fores aperit; Qui, è Centro Lineæ Spiralis superioris, per inf-
 riores cunctas, dilapsus, in causa est, ut, vicibus aliis, Crater ibi Aquarū esse videat.

FIGURÆ BALNEOR. BUDENSIIUM.

I.

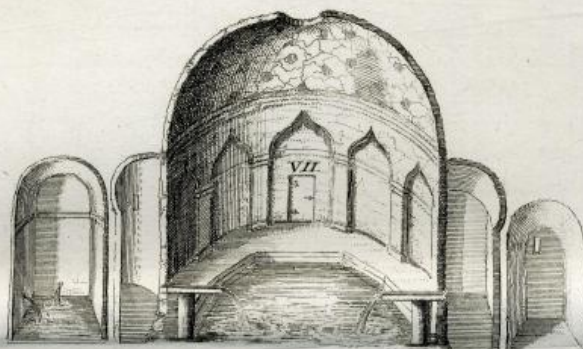
II.

III.

IIII.

V.

VI.

VIII.

- I. Balneum, destructum, Vetus; ad Radicem Montis S. Gerhardi.
 II. Balneum, ad Pontem.
 III. Balneum, Rascianorum.
 IIII. Balneum, Civitatis Inferioris.
 V. Balneum Regium; in Cujus Medio Recessus; VI. Quo, Introitus
 patet, per Portam, VII.; cum Emissario, VIII. ad intromit-
 tendam Aquam Frigidam.